Dizi

Gerald Murnane

İngilizceden çeviren: Roza Hakmen

DÜZLÜKLER

Avustralya'nın yaşayan en önemli yazarlarından biri olan GERALD MURNANE 1939 yılında Melbourne'de doğmuştur. Katolik rahip olmak için eğitim almış, ancak bunun yerine öğretmen olmayı seçmiştir. İlkokul öğretmenliği, editörlük ve çeşitli okullarda yaratıcı yazarlık dersi vermiştir. *Düzlükler* (1982) dahil olmak üzere bir çok kurmaca eser ve denemeler yazmıştır. Avustralya Hükümeti'nden Emeritus Fellowship, Patrick White Edebiyat Ödülü, Melbourne Edebiyat Ödülü, Adelaide Festivali Yenilikçi Edebiyat Ödülü ve Victorian Premier Edebiyat Ödülü sahibidir. Avustralya dışına çıkmayı reddetmesiyle tanınan Murnane, Victoria'nın kuzeybatısında, Güney Avustralya sınırına yakın, Goroke köyünde yaşıyor.

1999 Patrick White Edebiyat Ödülü Kazananı

"*Düzlükler* öyle acayip bir başyapıt ki insanda okuduğu bir şeyden ziyade hayal ettiği bir şeymiş duygusu yaratıyor."
— BEN LERNER, *NEW YORKER*

"Duygusal kanaati öylesine yoğun, kasvetli şiirselliği öylesine dokunaklı ve büyük bir ustalık gerektiren cümlelerin ardındaki deha öylesine inkâr edilemez ki tüm kuşkularımızı bir kenara atıp her şeye inanacak hale geliyoruz."
— J.M. COETZEE

"Murnane, Beckett'ın vârisi olmayı hak ediyor."
— TEJU COLE

"Düzlükler görkemli ve davetkâr bir roman, abartıya kaçmadan mizah dozunu yüksek tutan bir anlatı. Sizi yanına çağırdıkça sırlarını geri çekiyor."
— *LONDON REVIEW OF BOOKS*

"Murnane'in kitapları o kadar tuhaf ve muhteşem ki onları bir iki cümleyle tarif etmek mümkün değil. Italo Calvino'nun 1982'de yayımlanan fablvari bir hikâyesine benzeyen üçüncü romanı *Düzlükler*'den sonra Murnane kurmacanın alışılagelmiş numaralarına büyük oranda yüz çeviriyor."
—*THE NEW YORK TIMES*

"Manzaralara dair incelikli ama bir o kadar da yabancılaştırıcı yaklaşımının yanı sıra onlarla ilişkilendirilen bir saflık estetiğiyle de bilinen *Düzlükler*'in Avustralya edebiyatının başyapıtı olduğu konusunda mutabakat sağlanmış gibi."
— *BOMB*

"Kışkırtıcı, nefis, baştan çıkarıcı ve dönüp dönüp okunması gereken bir eser."
— *KIRKUS REVIEWS*

"Şöyle bir iddiada bulunulabilir (ve ben de bulunmak üzereyim): Gerald Murnane'nin 1982 tarihli romanı *Düzlükler* Avustralya edebiyatının en ilgi uyandırıcı açılışlarından birine sahip."
—*THE CONVERSATION*

"*Düzlükler*, edebiyatı muhteşem kılan o kendine has özelliklere sahip bir eser."
— ED WRIGHT, *AVUSTRALYALI*, 2015 BEST BOOKS ÖDÜLÜ

"Avustralya'nın yaşayan en büyük yazarı olarak görülen Murnane uzun süredir mitik bir ortam ve coğrafi sınırlar yaratıyor."
— *FULL STOP*

GERALD MURNANE

DÜZLÜKLER

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
Roza Hakmen

HARFA

"Nihayet medeni insanı
derhal kabul etmeye hazır
bir ülke keşfetmiştik..."

THOMAS LIVINGSTONE MITCHELL
Doğu Avustralya'nın İç Bölgelerine
Üç Keşif Yolculuğu

{*bir*}

Yirmi yıl önce düzlüklere ilk geldiğimde gözümü dört açmıştım. Manzarada görünürün arkasında gizlenen karmaşık bir anlamı ima eden bir şeyler arıyordum.

Düzlüklere yolculuğum daha sonra tasvir ettiğimden çok daha zahmetsizdi. Hatta şu saatte Avustralya'yı geride bırakmış olduğumu anladım bile diyemem. Fakat etrafımdaki düz coğrafyanın sadece benim yorumlayabileceğim bir yer olduğu hissinin giderek arttığı peş peşe günler geçirdiğimi gayet iyi hatırlıyorum.

O günlerde katettiğim düzlükler hep birbirine benzer değildi. Bazen geniş, sığ bir vadide dağınık ağaçlar, avare sığırlar, belki ortasında cılız bir dere görüyordum. Bazen, hiçbir umut vadetmeyen bir arazinin sonunda yol kuşkuya yer bırakmaksızın bir tepeye doğru yükseliyor, sonra önümde uzanan bir başka düzlük görüyordum sadece, engebesiz, çıplak ve korkutucu.

Bir öğleden sonra vardığım büyük kasabada fark ettiğim konuşma biçimi ve kıyafetler, yeterince yol almış olduğuma ikna etti beni. İnsanlar ücra orta bölgelerde bulmayı umduğum kendine has düzlükler halkı sayılmazdı, ama katettiğim düzlüklerden fazlasının önümde uzandığını bilmek beni memnun ediyordu.

O gece geç saatte, kasabanın en büyük otelinin üçüncü katında bir pencerenin önünde duruyordum. Sokak lambalarının oluşturduğu muntazam desenin ötesindeki karanlık kırlara baktım. Kuzeyden sıcak hamleler halinde bir esinti geliyordu. En yakındaki çayırlardan yükselen havaya doğru uzandım. Yüzümü çeşitli güçlü duyguları algılamak üzere hazırladım. Fısıltıyla söylediğim sözler, bir film karakterinin ait olduğu yeri bulduğunu anladığı anda söylediği sözler olabilirdi. Sonra pencereden uzaklaşıp özellikle benim için getirtilmiş olan çalışma masasının başına oturdum.

Bavullarımı birkaç saat önce açmıştım. Çalışma masamın üstü bloknot yığınlarıyla, fiş kutularıyla ve sayfalarının arası numaralandırılmış pusulalarla dolu çeşitli kitaplarla kaplıydı. Yığının en üstündeki orta boy klasörün etiketinde şunlar yazılıydı:

İÇERİLER
(SENARYO)
ARKA PLAN NOTLARI VE
İLHAM MALZEMESİ KATALOĞU
ŞİFRE ANAHTARI

İçinden çıkarıp aldığım *Rasgele Düşünceler – Henüz Kataloglanmamış* etiketli şişkin bir dosyayı açıp yazdım:

Bu bölgede benim kim olduğumu, burada ne yapmak niyetinde olduğumu bilen tek bir kişi yok. Yakında sergileyeceğim düzlükler manzarasını şu anda (yalancı karabiber ağaçları, şişe ağaçları ve sıra sıra ılgınların çoğunlukta olduğu bahçelerle çevrili, kırmızı teneke damlı beyaz ahşap kaplamalı yayvan evlerinde) yatmış uyuyan düzlükler ahalisinden tek birinin dahi görmemiş olduğunu düşünmek tuhaf.

Ertesi günü otelin zemin katındaki barlar ve salonlar labirentinde geçirdim. Sabahtan öğlene kadar tek başıma koca bir deri koltukta oturarak ana caddeye bakan pencerelerin sımsıkı kapalı storlarının kenarındaki dayanılmaz güneş ışığı şeritlerini seyrettim. Yaz başında bulutsuz bir gündü, amansız sabah güneşi otelin mağaramsı verandasının içlerine bile ulaşıyordu.

Arasıra tepedeki pervanenin estirdiği serin havaya doğru başımı hafifçe eğiyor, bardağımın üstünde toplanan çiyleri seyrederek düzlüklerde maruz kalınan aşırı iklim koşullarını düşünüp takdir ediyordum. Tepelerin ya da dağların sekteye uğratmadığı güneş ışığı, yazın şafaktan günbatımına coğrafyanın tamamını işgal ederdi. Kışın ise muazzam açık alanlarda savrulan rüzgâr ve yağmurlar, insan ve hayvanları barındıran tek tük kalas kümelerine rastlayınca tökezlemezdi bile. Yeryüzünde aylarca kar örtüsü altında kalan büyük düzlükler olduğunu biliyordum, ama benim bölgemin bunlardan biri olmadığına memnundum. Yıl boyunca başka bir maddenin sahte tepeleriyle çukurlarını değil, toprağın gerçek şekillerini görmeyi tercih ederdim kesinlikle. Zaten (hiç görmediğim) karı kendi bölgeme uygun olamayacak kadar Avrupa ve Amerika kültürünün bir parçası olarak görüyordum.

Öğleden sonra aheste adımlarla anacaddeden içeriye girip devasa barlardaki mutat yerlerine oturan düzlükler halkı

gruplarından birine katıldım. Aralarında aydınların ve bölgenin tarihiyle töresel bilgilerine vâkıf kişilerin olduğunu tahmin ettiğim bir grubu seçtim. Kıyafetlerine ve davranışlarına bakarak, vakitlerinin büyük bölümünü açık havada geçirseler de koyun ya da sığır yetiştiricisi olmadıklarına hükmettim. Birkaçı hayata önemli toprak sahibi ailelerin evladı olarak başlamıştı belki. (Düzlüklerde herkes refahını toprağa borçluydu. İster büyük olsun ister küçük, bütün kasabalar çevrelerindeki latifundialarn sonsuz zenginliği tarafından destekleniyordu.) Hepsinin üzerinde düzlüklerin çalışması gerekmeyen kültürlü sınıfının kıyafeti vardı: jilet gibi ütülenmiş düz gri pantolon, pırıl pırıl beyaz gömlek ve kravat iğnesiyle takım pazubent.

Bu adamlar tarafından kabul görmeye can atıyordum, beni tabi tutacakları herhangi bir sınava razıydım. Bununla birlikte, düzlüklere ilişkin raflar dolusu kitaplarımda okuduklarıma başvurmayı beklemiyordum. Hazır bulunan adamların hepsinin değineceğim herhangi bir kitabı okumuş olacağından kuşkum yoktu; bununla birlikte edebî eserlerden alıntı yapmak toplantının ruhuna aykırı olurdu. Düzlükler halkı, belki kendisini hâlâ Avustralya'yla çevrelenmiş hissettiğinden, okumayı şahsi bir faaliyet olarak görme eğilimindeydi; toplumsal ilişkilerinde destek aldıkları, ancak kabul görmüş bir geleneği sürdürme mecburiyetinden de kendilerini muaf kılmayan bir faaliyet.

Peki ama bu gelenek neydi? Düzlükler halkının konuşmalarını dinlerken sırtlarını yaslayacakları ortak fikirlere itibar etmedikleri hissine kapılıp şaşırdım; aralarından biri, bir bütün olarak düzlüklere kendi atfettiği bir şeyi genelgeçer kanı gibi sunduğunda diğer herkes rahatsız oluyordu. Sanki düzlükler halkının her bireyi sadece kendi açıklayabileceği bir

bölgenin yegâne sakini gibi görünmeyi tercih ediyordu. Hatta birisinin kendi düzlüğünden bahsederken seçtiği en basit kelimeler bile âdeta ortak bir kelime hazinesinden alınmamış da, o kişiye has bir kullanımla anlamlandırılıyormuş gibiydi.

O ilk öğle sonrasında, kimi zaman düzlükler halkının kibirliliği olarak tasvir edilen şeyin kendileriyle başkaları arasında ortak bir zemin bulmak konusundaki gönülsüzlüklerinden ibaret olduğunu anladım. Bu, (bizzat düzlükler halkının da gayet iyi bildiği gibi) o günlerde Avustralyalılar arasında yaygın olan, başka kültürlerle ortak görünen her özelliği vurgulama eğiliminin tam zıddıydı. Düzlükler halkı mensupları başka bölgelerdeki âdetler konusunda cahil olduklarını iddia etmekle kalmayıp yanlış bilgi sahibiymiş gibi görünmeye de razıydılar. Yabancılar için en sinir bozucu olanı ise, coğrafyalarıyla âdetlerinin daha geniş bir bulaşıcı zevk ya da moda topluluğuna dahilmiş gibi değerlendirilmesine izin vermektense, ayırt edici herhangi bir kültürel özellikleri yokmuş gibi davranmayı tercih etmeleriydi.

*

Otelde vakit geçirmeye devam etmekle birlikte hemen her gün değişik bir grupla içiyordum. Onca not tutmama, çeşitli plan ve taslaklar oluşturmama rağmen filmimin neyi göstereceğinden hiç emin değildim. Mutlak özgüveni, ancak benimkine rakip nitelikte bir roman ya da filme ilişkin notlarının son sayfasını o gün noktalamış olmaktan kaynaklanabilecek bir düzlükler adamıyla karşılaşıp bundan ani bir kararlılık edinmeyi bekliyordum.

Bu arada karşılaştığım düzlükler adamlarıyla rahatça konuşmaya başlamıştım. Bazıları kendi hikâyelerini ifşa etmeden önce benimkini dinlemek istemişti. Buna hazırlıklıydım. Bir bilselerdi, basit bir turist ya da gezgin olmadığımı kanıtlamak için kasabalarındaki kütüphanelerle sanat galerilerinde aylar boyunca sessizce araştırmalar yapmaya nasıl da hazırdım. Fakat otelde birkaç gün geçirmek, işimi gören bir hikâye uydurmama yetti.

Düzlükler halkına seyahat ettiğimi söylüyordum, burası doğruydu. Kasabalarına geliş güzergâhımı, oradan ayrıldığımda hangi yöne gidebileceğimi söylemiyordum. *İçeriler* filmi gösterildiğinde gerçeği öğreneceklerdi. Bu arada seyahatimin düzlüklerin ırak bir köşesinde başladığını söylüyordum onlara. Ve umduğum gibi kimse şüphelenmiyor, hatta sözünü ettiğim bölgeyi bildiğini söylemiyordu bile. Düzlükler o kadar uçsuz bucaksızdı ki, hiçbir düzlükler adamı, hayatında görmediği bir bölgeden bahsedilmesine şaşırmıyordu. Zaten iç bölgelerin derinliklerinde birçok yer tartışma konusuydu – düzlüklerin bir parçası mıydılar, değil miydiler? Düzlüklerin gerçek sınırları konusunda bir mutabakata varılmamıştı.

Onlara anlattığım hikâyede neredeyse hiçbir olay ya da başarı yoktu. Bir yabancıya anlatsam, bu hikâyeye pek bir anlam veremezdi, ama düzlükler halkı anlıyordu. Kendi roman ve oyun yazarlarının, şairlerinin ilginç bulacağı türden bir hikâyeydi. Düzlüklerin okur ve izleyicileri duygu patlamalarından, şiddetli çatışmalardan, ani felaketlerden nadiren etkilenirdi. Bu tür şeyleri sergileyen sanatçıların kalabalıkların gürültüsüne ya da düzlüklerin ötesindeki dünyanın ufaltılmış manzaralarındaki şekil ve yüzey aşırılığına kapılmış olduklarını varsayarlardı. Düzlükler adamının hem hayattaki

hem sanattaki kahramanları, otuz yıl boyunca her öğleden sonra muntazam çimenlikler ve cılız çalılarla çevrili sıradan evine gidip gece geç vakte kadar oturarak, otuz yıl bile sürse sonunda kendini oturduğu yerde bulacağı bir seyahatin güzergâhını belirlemeye çalışan adam; ya da başkalarının uzak bakış açısından görürse evini tanıyamayacağı korkusuyla ücra çiftlik evinden geçen o tek yola bile çıkmayan adam türünden kahramanlardı.

Bazı tarihçiler düzlükler halkıyla genel olarak Avustralyalılar arasındaki kültürel farklılıkların düzlükler olgusunun kendisinden kaynaklandığını ileri sürüyordu. Tarihlerindeki başlıca olay düzlüklerin keşfi olmuştu. Başlangıçta dümdüz ve özelliksiz görünen coğrafya zamanla sayısız incelikli manzara çeşitlemesi ve zengin bir gizlenerek yaşayan vahşi hayvan varlığı sergilemişti. Keşiflerini takdir ve tasvir etmeye çalışırken düzlükler halkı fevkalade gözlemci ve seçici olmuş, algıları azar azar ortaya çıkan anlamlara açılmıştı. Daha sonraki nesiller hayat ve sanata, atalarının giderek bulanıklaşıp pusa karışan kilometrelerce çayıra baktığı şekilde bakmıştı. Dünyayı bile sonsuz bir düzlükler dizisinin bir öğesi olarak görüyorlardı.

*

Bir gün öğleden sonra en sevdiğim barda hafif bir gerginlik fark ettim. Ahbaplarımdan bazıları alçak sesle konuşuyorlardı. Bazılarıysa uzaktaki bir odaya seslerini duyurmak istercesine huzursuzca ve tiz bir sesle. Kendimi bir düzlükler adamı olarak sınama gününün geldiğini anladım. Büyük

toprak sahiplerinden bazıları kasabaya gelmişti, hatta birkaçı o anda oteldeydiler.

Telaşlı görünmemeye çalışarak hazır bulunan ahbaplarımı dikkatle izledim. Çoğu benim gibi hamiliğini arzuladıkları adamlarla kısa bir görüşme için uzaktaki iç salona çağrılmaya can atıyordu. Fakat günbatımında, hatta gece yarısı hâlâ bekliyor olabileceklerini biliyorlardı. Mülk sahipleri seyrek ziyaretlerinde kasabalıların riayet ettiği yatıp kalkma saatleriyle ilgilenmezdi. Ticari işlerini sabah erken vakitte halledip sonra öğle yemeğine kadar otelin en sevdikleri salonlarına yerleşmekten hoşlanırlardı. Orada canlarının istediği kadar kalır, ölçüsüzce içip beklenmedik aralıklarla atıştırmalıklar ya da enikonu öğünler ısmarlarlardı. Birçoğu ertesi sabaha, hatta öğleden sonraya kadar bu şekilde devam eder, gruptan en fazla bir kişi olduğu yerde uyuklarken diğerleri aralarında konuşur ya da kasabalı ricacılarıyla görüşürdü.

Ben de âdete uyarak erken saatte çağrılan bir kasabalı aracılığıyla adımı içeriye bildirdim. Sonra uzaktaki salonda bulunan adamlarla ilgili öğrenebileceklerimi öğrenip acaba hangisi düzlükleri dünyaya ifşa edecek filmin dekorunda kendi arazisini görebilmek uğruna servetinin bir bölümünü, belki öz kızını feda edecek diye merak etmeye başladım.

Akşama kadar aşırıya kaçmadan içtim ve gözümün iliştiği her aynada görünüşümü kontrol ettim. Beni tek endişelendiren, beyaz gömleğimin açık yakasını dolduran şal desenli ipek fularımdı. Bildiğim bütün moda kurallarına göre bir erkeğin boynundaki fular zenginlik, seçkinlik, duyarlılık ve bol bol boş vakit işaretiydi. Ama aniden düzlükler halkından pek az kişinin fular taktığı hatırıma gelmişti. Toprak sahiplerinin kıyafetimi izanlı düzlükler halkının pek hoşlandığı

türden bir paradoks olarak göreceğini ummaktan başka çarem yoktu. Büyük şehirlerin nefret edilen kültürüne ait bir şey taşıyordum üzerimde, ama bunun tek nedeni, kendimi diğer ricacılardan biraz ayırmak ve düzlüklere yakışır tutumun, sırf moda diye uyulduğu zannını uyandıracaksa eğer, kabul gören bir davranıştan dahi kaçınmak olduğunu vurgulamaktı.

Tuvaletteki aynanın karşısında kırmızı şal desenli ipeklimi düzeltirken sol elimdeki iki yüzüğün görüntüsü beni rahatlattı. Her birinin iri birer yarı değerli taşı vardı; biri mavi-yeşil dalgalı, öteki sönük sarı. Taşların ikisinin de adını sorsalar söyleyemezdim, yüzükler Melbourne yapımıydı –unutmayı tercih ettiğim şehir– fakat o renkleri düzlükler halkı nezdinde taşıdıkları özel anlam nedeniyle seçmiştim.

Ufukçular ve Tavşancılar adlarıyla tanınan iki grup arasındaki çekişme hakkında biraz bilgim vardı. Yüzükleri alırken iki hizbin renklerinin artık taraftarlık ruhuyla kullanılmadığını biliyordum. Fakat düzlükler halkının geçmişteki tartışmaların şevkini özleyen kimi mensuplarının iki renkten birini tercih ettiğini öğreneceğimi ummuştum. Geçerli âdetin asla renklerden birini değil, daima ikisini birden, mümkünse iç içe geçmiş halde kullanmak olduğunu öğrenince iki yüzüğü iki ayrı parmağıma geçirmiş ve sonra da hiç çıkarmamıştım.

Niyetim kendimi toprak sahiplerine düzlüklerin en dış çemberinden biri olarak tanıtmaktı. İki rengi birden kullanmam konusunda yorumda bulunabilir, uzaktaki memleketimde meşhur tartışmadan ne gibi izler kaldığını sorabilirlerdi. Sorarlarsa eski kavganın günümüze gelebilmiş etkisine ilişkin duyduğum hikâyelerden herhangi birini anlatabilirdim. Aradan geçen sürede başlangıçtaki meselelerin halk arasında sayısız çeşitlemesinin bulunduğunu öğrenmiştim. Genel ya da

özel herhangi bir tartışmada ortaya çıkan birbirine zıt hemen her görüşün biri Ufukçular'a, diğeri Tavşancılar'a ait olarak nitelenebilirdi. Bir düzlükler adamının zihninde, taraflar bu iki renkle, mavi-yeşil ve soluk altın rengiyle özdeşleştiğinde neredeyse her ikilemin kavranması daha kolay hale geliyordu. Düzlüklerdeki herkes çocukluklarında oynanan ve bütün gün süren Gugukçular ile Taflancılar oyunlarını hatırlardı – çayırların ortasına dalmalar, çılgınca kovalamacalar, yüksek otların arasındaki tekinsiz saklanmalar.

Toprak sahipleri benimle "renkler" (geçen yüzyılın karmaşık rekabetlerinin tamamına günümüzde verilen ad) konusunda uzun uzadıya konuşmak istediği takdirde, ünlü çekişmeyle ilgili kendi ayrıksı yorumumu aktarabilirdim pekâlâ. Öğleden sonranın ilerleyen saatlerinde, onların düşünüşüne ne kadar yakın olduğumu göstermeye pek de hevesli değildim artık. Kendi yaratıcı maharetimi kanıtlamak bir o kadar önemli görünmeye başlamıştı.

Sonra sokak kapısı birden açıldı ve öğleden sonra yapılacak işleri tamamlamış düzlükler halkından yeni bir grup göz kamaştıran güneş ışığından içeri girip düz bir manzarada olaysız günlerden efsane malzemesi çıkarma yolundaki mutat görevlerinin başına dönmek üzere bara yerleşti. Düzlüklerin tarihinde, hatta kişisel tarihimde neyin doğrulanabileceğini bilmemek bende ani bir coşku yarattı. Hatta toprak sahipleri acaba karşılarında düzlükleri yanlış anlayan bir adam görmeyi mi tercih eder, diye düşünmeye bile başladım.

*

O gün akşama kadar beklediğim barda toprak sahiplerinin ne kadar öngörülemez olduğunu öğrendim. Kasabalılardan biri tipo baskı kitaplardan oluşan bir dizi için deste deste tasarım ve numuneyle gitmişti yanlarına. Malikânelerin bir kısmında korunmuş olan çok sayıdaki elyazması günce ve mektuptan bazısını ilk kez yayımlamak istiyordu. Toprak sahiplerinin kimisi görünürde ilgilenmişti. Fakat adam sorularına cevap verirken fazlasıyla temkinli ve uzlaşmacı davranmıştı. Skandala yol açabilecek herhangi bir malzemeyi dahil etmeden önce editörünün onlara danışacağı konusunda teminat vermişti. Ekâbirin duymak istediği bu değildi. Ailelerinin ahmaklıklarının düzlüklerin tamamında öğrenilmesinde beis görmüyorlardı. Yayıncı konuşmaya ilk başladığında, her biri koskoca aile arşivlerinin tamamının peş peşe yıllar boyunca kendi armalarını taşıyan lüks ciltler halinde yayımlandığını canlandırmıştı gözünde. Proje sahibi kesintilerden, kısaltmalardan bahsedince hayallerindeki rafları dolduran evrak koleksiyonunun düzenli artışına ket vurulmuştu. Daha doğrusu adamın sonradan bana hezimetini anlatırken yürüttüğü tahmin buydu. Maketlerini, kâğıt ve hurufat numunelerini sessizce toparlayıp salondan çıkarken toprak sahipleri ciddi ciddi hesap yapmaya girişmişti: Günlerinin ve gecelerinin çoğunu geçirdiği, görünmeyen muazzam mıntıkayı anıştıran, karalanıvermiş kısacık bir not dahil bütün belgeleri çekmecelere, sandıklara, dosya dolaplarına doldurup saklamaktan büyük zevk alan (her birinin bu zevki aldığı su götürmezdi) bir adamın ömrünü bir araya getirmek, okumak, anlamak, sonra da o ömrün önemine karar vermek için kaç kişinin ömrünün harcanması gerekirdi?

Ne var ki yayıncıdan sonra iç salona giden kasabalılardan biri, döndüğünde istikbalinin garantilendiğini haber vermişti fısıltıyla. O güne kadar geçimini uzmanlaştığı ilgi alanından sağlayamamış bir gençti. Düzlüklerdeki malikânelerin mefruşat, manifatura ve iç tasarım tarihini incelemişti. Araştırmalarının çoğunu müze ve kütüphanelerde yürütmüştü; ancak yakın zamanda oluşturduğu kuramı sınamasının tek yolu, birçok neslin zevk ve tercihlerinin tek bir çatı altında gözlenebildiği bir konağı ziyaret etmekti. Anladığım kadarıyla kuramın temel iddiası düzlüklerdeki birinci nesil toprak sahiplerinin, evlerini çevreleyen manzarayla tezat teşkil eden karmaşık tasarımlardan ve alabildiğine süslü eşyalardan hoşlandığı, buna karşılık, dışarıdaki düzlükler yollar, çitler ve çiftliklerle donandıkça daha sonraki nesillerin daha yalın bir dekorasyonu tercih ettiğiydi. Ne var ki bu ilke işleyişte daima başka iki ilkenin etkisiyle değişime uğruyordu: İlk olarak, erken dönemde düzlüklerin tahminî merkezine en yakın evler, bir başka deyişle düzlükler halkının ilk mensuplarının sahildeki memleketlerinden en uzak olanlar, en titizce döşenmiş evlerdi; buna karşılık daha yakın geçmişte ise bunun tersi geçerliydi, yani bir zamanlar ücra sayılan farazi merkeze yakın evler şimdi düşünsel bir kültürel etki kaynağına daha yakın sayılıyor ve eskisi kadar şevkle dekore edilmiyor, düzlüklerin kenarlarına daha yakın olanlar ise, âdeta sahiplerinin yakın sayılabilecek bir mesafede algıladığı düzlükler ötesi diyarın kasvetini telafi edercesine, son derece ayrıntılı biçimde donatılıyordu.

Genç kasabalı, gece yarısını biraz geçe toprak sahiplerine kuramını açıklamış, çekinerek ileri sürdüğü fikrinin ancak düzlüklerin bütün bölgelerindeki malikânelerde yapılacak ve aylar sürecek araştırmalar sonucu doğrulanabileceğini

hatırlatmış. Gelgelelim toprak sahipleri kuramdan çok hoşlanmış. Aralarından biri söz almış ve bu kuramın, gece geç vakitlerde konağının uzun geçitleriyle devasa salonlarında tek başına her dolaştığında aklına düşen bir ihtimali doğrulayabileceğini söylemiş. Böyle zamanlarda her tablonun, heykelin ve konsolun görünüşüyle kesin konumunun, gümüş sofra takımı ve porselen, hatta tozlu camların altındaki kelebek, denizkabuğu ve kurutulmuş çiçek koleksiyonlarının tertibinin çok mühim güçlerce belirlendiği yolunda açıklayamadığı bir hisse kapılırmış. Evindeki sayısız eşyayı muazzam karmaşıklıkta görünmez bir grafiğin üzerindeki birkaç görünür nokta gibi düşünüyormuş. İzlenimi olağandışı güçlüyse bir halının tekrarlanan motiflerine gözlerini diker, kendinden çok önceki bir zamana ait günlerin, yılların hikâyesini okuyormuş gibi bakarmış; bazen de bir avizenin çapraşık parıltısına bakakalıp kendinin bile pek hatırlamadığı insanların hatıralarında güneşin varlığı hakkında tahminde bulunurmuş.

Aynı toprak sahibi gece geç saatte evinin kuytu kanatlarında hissettiği başka izlenimleri tasvir etmeye koyulmuş. Bazen başarısızlığa uğramış güçlerin süreğen ısrarını, neredeyse gerçekleşmiş olan bir tarihi hissediyormuş. Hiç gerçekleşmemiş evliliklerden doğmamış çocukların en sevdiği eşyaları arıyormuş köşe bucakta.

Ne var ki diğerleri bağıra çağıra yerine oturtmuş onu. Karşılarındaki gencin, ferasetli kültür tarihçisinin aklındaki bu değilmiş. İkinci bir konuşmacının, delikanlının açıkladığı etkilerin her birine sayısal bir değer tahsis edildikten sonra kazançlı yılların zor dönemlere baskınlığının (kendisinin "bir tür eşelmobil" diye adlandırdığı bir sistemle) düzeltilip nihayet düzlüklerin gerçek, öz üslubunu, yani değişik yer

ve zamanlarda görülmüş bütün çeşitlemelerin ortalamasını, altın oranı (yine kendi ifadesiyle) "hesaplayacak" bir formül oluşturulması amacıyla bir yöntem önermesini dinlemişler.

Bu adam konuşurken bir başkası bir deste milimetrik kâğıt ve uçları iyice sivriltilmiş bir kutu renkli kalem istetmiş. İkinci konuşmacıya cevaben altın oran dediği şeyin vasat bir grilikten ibaret olduğunu ve genç kasabalının kuramının esas değerinin tek bir geleneksel üslubu hesaplamak için kullanılabilmesi değil, her ailenin kendi grafiğini çizerek kendi üslubunu benzersiz kılan bütün kültür koordinatlarını göstermesine imkân tanıması olduğunu söylemiş. Sonra da bir masanın üstünü boşaltıp grafiğini çizmesine yardımcı olması için proje sahibi genci yanına çağırmış.

Bunu izleyen saatler, delikanlının bana sonradan dediğine göre, hayatının en tatminkâr saatleri olmuş. Biri hariç bütün toprak sahipleri kâğıt kalem getirtip kül tablalarının, kadehlerin, boş şişelerin arasına oturarak bir buçuk asırlık fevrilikle ayrıksılığın görünürdeki karmaşasından akla gelmeyecek ahenkler çıkarabilecek renkli çizgileri oluşturmaya koyulmuşlar. Çok geçmeden her rengin bütün grafiklerde aynı kültürel vektörü belirtmesi gerektiğinde anlaşmışlar. Şüpheli bütün durumları karar vermesi için proje sahibi gence sunuyorlarmış. Buna rağmen, ortaya çıkan şekil çeşitliliği dikkate şayanmış. Bir müddet sonra adamların bazıları hesaplamalarını bir yana bırakıp tasarımlarının daha yalın, stilize versiyonlarını oluşturmaya, öne çıkan özellikleri amblemlerde yer alabilecek motiflere indirgemeye başlamışlar. Bir süredir hepsi renklerin yoğunluğunda tedrici bir değişim fark etmekteymiş ki biri hole çıkmış ve döndüğünde düzlüklerin üstünde bulutsuz bir şafağın sökmekte olduğunu haber vermişti.

Adamlar kalemlerini bırakıp içkilerini tazelemişler ve proje sahibi gence moda tarihi danışmanlığı hizmeti karşılığı pervasızca ücret tekliflerinde bulunmuşlar. Fakat o özür dileyerek, onlar grafikleriyle meşgulken faaliyete katılmayan tek toprak sahibinin kendisini malikânesinde yerleşik tasarım tarihçisi ve zevke ilişkin konularda danışman tayin etmiş olduğunu söylemiş – ömür boyu kadro, abes derecede cömert bir ücret, ayrıca şahsi araştırma ve seyahatleri için yıllık harcırahla.

Sözkonusu toprak sahibi, geçmiş yıllarda ailesinin zevkini etkilemiş unsurların grafiğini çizmekle pek ilgilenmemişse de genç tarihçiyi istihdam etmenin sağlayacağı imkânları bir anda kavramıştı: günümüzdeki her kabul görmüş fikrin ve saygın kuramın, geçmişten kalmış her gelenek ve tercihin, mevcut görüşlerin değerinde yaşanacak değişimlere dair her tahminin saptanıp ölçülmesi; aile menkıbelerine, yerel âdetlere ve bir malikâneyi diğerlerinden ayıran diğer unsurlara gerekli ağırlığın verilmesi; gelgeç heves ve kaprislerin şimdiki neslin seçimlerinde sınırlı rol oynamasının göz önünde bulundurulması; böylece çok sayıdaki resmin, mefruşatın, renk kombinasyonunun, sofra takımının, kitap cildinin, bahçecilik tasarımının ya da giyim kuşamın arasından hangilerinin diğer ailelerin moda formüllerinin sabit değeri haline gelecek bir zarafet ve seçkinlik standardı belirleyeceğine toprak sahibi sıfatıyla kendisinin ve ailesinin karar vermesini sağlayacak bir formülün oluşturulması.

Proje sahibi genç hikâyesini anlatıp bitirdi ve ayılmak üzere evine gitti. Ben acele bir kahvaltı edip Ufukçular ile Tavşancılar'ı düşünmeye devam ettim. Genç tasarımcının başarısı toprak sahiplerinin karşısında atılgan davranmak konusunda beni cesaretlendirmişti. Öğle yemeğinden önce yanlarına çağrılma

ihtimalimin pek olmadığı anlaşılınca kadehimi tutan elimin açısını değiştirip parmaklarımdaki iki taşa gözlerimi diktim. Tam arkamdaki duvarda bir karpuz lamba hâlâ yanıyordu. Işığı (düzlüklerde imal edilen dokuz çeşidin en koyusu olan) biramın içinden geçerken kırılıp dağılıyor ve sanki her bir taşın koyu tonlarını bastırıyordu. Esas renkleri duruyordu, ama biranın ışıltısı, aralarındaki tezadı azaltmıştı.

Aklıma bir fikir geldi: Toprak sahiplerine kendimi, alınyazısı mavi-yeşiller ile mat altuniler arasındaki eski kavgadan kaynaklanan bütün çekişmeli temaları bizzat kendi hayatında, hatta daha iyisi, filminde uzlaştırmak olan bir adam diye tanıtacaktım. Tam o sırada, ekâbirin toplantılarının ikinci gününe başlamakta olduğu ırak salondan âdeta girişimimi desteklercesine, yüksek ama bayağı denemeyecek bir kükreme işitildi.

*

Tartışmanın bir aşamasında bazı malikânelerin arkalarındaki çayırlarda silahlandırılmış çetelerin eğitildiğini işitmiştim. Oysa hadise, pek tanınmayan bir grup şair ve ressam tarafından kaleme alınıp imzalanmış temkinli bir manifestoyla başlamıştı. Manifestonun yayımlandığı tarihi bile bilmiyordum, sadece düzlüklerdeki sanatçıların kendilerine ve eserlerine "Avustralyalı" kelimesinin yakıştırılmasına nihayet itiraz ettikleri on yıllık döneme denk geldiğinden haberdardım. Bunlar düzlükler halkının, kıtanın verimsiz dış kenarları için "Dış Avustralya" terimini yaygın olarak kullanmaya başladığı yıllardı. Fakat bu heyecanlı dönem aynı zamanda düzlükler halkının kendine has ifade tarzının sadece kendisine hitap

ettiğini de kabul ettiği dönemdi. Yabancılar düzlüklerin şair, müzisyen ve ressamlarının varlığından, Avustralya'nın boz dış katmanlarının içerisinde özel bir kültürün varlığını sürdürdüğünden bihaberdi.

O günlerde, yayımlanan ilk kitabına da adını veren "Ufuk, Nihayet" şiiriyle dikkat çeken bir şairin etrafında küçük bir grup oluşmuştu. Şiirlerin kendileri hiçbir zaman taklit olarak nitelenmese de, şair ve grubunun (düzlükler halkının büyük bölümünün doğuştan antipati duyduğu) bir tür şarabın içildiği bir barda düzenli aralıklarla toplanıp aşırı yüksek sesle estetik hakkında tartışmaları birçoklarını rahatsız etmişti. Kendilerini başkalarından ayırmak için üst üste binecek şekilde tutturulan mavi ve yeşil kurdeleler takıyorlardı. Daha sonra, uzun arayışların ardından sıradışı bir mavi-yeşil tonunda bir kumaş buldular ve ünlü "ufuk tonu" kurdelelerini bu kumaşı keserek elde ettiler.

Grubun başlangıçtaki iddiası, daha sonra kendilerine atfedilen öğreti, ilke ve sözde felsefeler karmaşası içinde neredeyse kaybolmuştu. Belki tek niyetleri düzlüklerin aydınlarını daha önce coşkulu ya da duygusal bir dille ifade edilmiş olan şeyleri metafizik terimlerle tanımlamaya kışkırtmaktı. (Öteden beri metafiziğin ne olduğunu anlamakta müthiş bir zorluk çeksem de, meselenin duyduğum en iyi özeti bu gibi geliyordu bana.) Birçok sanatçı ve şairin dile getirmiş olduğu tutkulu düzlük sevgisini gruptakilerin de hissettiği aşikârdı. Fakat şiirlerini okuyanlar, resimlerini inceleyenler, düzlüklerdeki hakiki yerlerin betimlemelerini nadiren buluyorlardı. Görünüşe bakılırsa, grup kendisini geniş otlaklarla muazzam semalardan çok, ta uzaklarda, toprakla göğün birleştiği yerdeki dar pus şeridinin etkilediği konusunda ısrarcıydı.

Elbette grup üyelerinden görüşlerini açıklamaları istendi. Cevaben mavi-yeşil pustan sanki kendi başına bir coğrafyaymış gibi bahsettiler; belki geleceğin düzlüğüydü, şairlerle ressamların yazıp çizmekten başka şey yapamadığı düzlüklerde, sadece ihtimal dahilinde bir hayatın sürdürülebileceği bir yer. Bunun üzerine eleştirmenler, tamamen hayalî bir manzara uğruna fiilî düzlükleri reddetmekle suçladı grubu. Onlarsa pus kuşağının tıpkı herhangi bir toprak ya da bulut şekillenmesi gibi düzlüklerin bir parçası olduğunu ileri sürdü. Doğdukları diyara, onlara farklı bir düzlük hayali kurduran mavi-yeşil tül tarafından daima sınırlanmış gibi göründüğü için değer verdiklerini söylediler. Eleştirmenlerin çoğu kasten kaçamaklı buldukları bu görüşleri kale almayarak o saatten itibaren grubu görmezden geldiler.

Fakat kısa bir süre sonra, eleştirmenleri kışkırtmaya birinci grup kadar hevesli görünen bir başka sanatçı grubunun ortaya çıkmasıyla ihtilaf sürdü. Bu grup yepyeni bir konuyu ele alan tabloların bulunduğu bir sergi açtı. Birbirine benzer çok sayıda eser arasında en etkileyici olanı, *Ot İmparatorluğunun Gerileyişi ve Çöküşü*, ilk bakışta yöreye özgü ot ve yeşilliklerin bulunduğu küçük bir alanın çok ayrıntılı tasvirinden ibaretmiş gibi görünüyordu – düzlüklerdeki sayısız çayırdan alınma birkaç metrekare. Fakat izleyenler çok geçmeden ezilmiş saplar, örselenmiş yapraklar, minnacık kopuk tomurcuklar arasında düzlüklerle hiç ilgisi olmayan nesnelerin şekillerini görmeye başladı.

Şekillerin birçoğu kasten belirsiz gibi görünüyordu; mimari harabelere veya buluntulara en çok benzeyenler bile tarihte bilinen herhangi bir üslupta resmedilmemişti. Fakat resimleri yorumlayanlar şaşaalı bir harabiyet manzarası oluşturan çok

sayıda ayrıntıyı saptayabiliyordu; sonra bir adım geri attıklarında, yine bir bitki ve toprak resmi görüyorlardı. Bizzat ressam, yıkılmış sütunları, çatısız duvarlarda rüzgârla savrulan goblenleri aramayı teşvik ediyordu. Ancak tabloya ilişkin yegâne yayımlanmış açıklamasında (daha sonraki yıllarda tekrar tekrar düzeltmeye çalıştığı kısa bir beyanattı) küçük bir keseli hayvana ilişkin araştırmalarından esinlendiğini ileri sürmüştü. Sözkonusu hayvan türü, henüz düzlükler ahalisi kendisine gündelik bir isim yakıştıramadan yerleşim bölgelerinden sırra kadem basmıştı. Sanatçı hayvanın telaffuzu zor bilimsel adını kullanmıştı, ama tartışmalar sırasında biri ondan (yanlış bir adlandırmayla) düzlük tavşanı olarak söz etmiş ve bu ad yerleşmişti.

Ressam, kâşiflerle ilk dönem doğabilimcilerin güncelerindeki birkaç paragrafı ve bir düzlük müzesindeki tek doldurulmuş postu incelemişti. Gözlemciler hayvanın otların arasında yere yapışarak gizlenmeye çalıştığından bahsetmişti. İlk yerleşimciler, çekinmeden hayvanların yanına yaklaşıp pek bir kullanımı olmayan postları uğruna yüzlercesini sopayla vura vura öldürmüştü. Anlaşıldığı kadarıyla, hayvan kaçmaktansa son ana kadar postunun rengine –düzlüklerin otlarına hâkim olan mat altın rengine– güveniyordu.

Ressam, bu neredeyse unutulmuş türün aptalca inadına büyük bir anlam yüklediğini söylüyordu. Kendisine akraba sayılabilecek türlerin hepsi oyuklarda yaşayan hayvanlardı. O da diğer türlerin güvende kalmasını sağlayan ferah ve gizli tünelleri kazmak için güçlü pençelerini kullanabilirdi. Fakat hayatta kalabilmek için çorak ortamına tutunmaya, düzlüklerin kısa otlarını inatla işgalcilere karşı bir kale olarak görmeye mecburdu.

Bu iddialarda bulunan adam, tükenen vahşi hayvan varlığını canlandırma çağrısında bulunan basit bir tabiat âşığı olmadığı konusunda ısrarcıydı. Düzlükler halkının kendi coğrafyasını başka bir gözle görmesini arzuluyordu; başka sığınağı olmayan birine görünebileceği şekliyle düzlükler manzarasındaki vaadi, hatta muammayı yeniden bulmasını istiyordu. Kendisi ve sanatçı dostları onlara yardımcı olacaktı. Ressamın grubu sisli mesafelerin sözde cazibesini kesinlikle reddediyordu. Onlar doğdukları toprakların solmuş altın renginde ulvi temalar bulmaya ant içmişti.

Bütün bunlar "ufuk sanatı"nı savunan daha önceki manifestodan daha olumlu karşılanmamıştı. Ressamlar başlangıçta kasten düzlüklerin temel ruhuyla alakasız konular icat etmekle suçlanıyordu. Bazı eleştirmenler, bir grup olarak ressamların sonunun da ilham aldıkları zavallı hayvanınki kadar hızlı geleceği öngörüsünde bulunuyordu. Fakat ressamlar mat altuni kurdelelerini takıp mavi-yeşil grubunun üyeleriyle tartışmaya giriştiler.

Tartışma, rakip grupların haricindeki herkes tarafından kısa sürede unutulabilirdi. Ne var ki üçüncü bir grup mavi-yeşiller ile donuk-altınların görüşlerini yerin dibine geçirerek kendi görüşlerini kabul ettirmeye çalıştığında, yine daha geniş bir kesimi ilgilendiren bir meseleye dönüştü. Üçüncü grup o kadar ayrıksı bir sanat kuramı icat etti ki, düzlükler halkının en hoşgörülü mensupları bile öfkelendi. Yazıları gazetelerde yayımlanan sanat camiası dışındaki insanlar bile kuramı düzlükler kültürünün değerli dokusuna bir tehdit olarak görüyordu. Mavi-yeşiller ile donuk-altınlar görüş ayrılıklarını bir kenara bırakıp daha önce kendilerini eleştirenlerle, her tür sanatçı ve yazarla birleşerek yeni saçmalığı kınadı.

Nihayet bu kuramı, basit bir gerekçeyle, Dış Avustralya'da yaygın olan fikirlerden türetildiğini ileri sürerek çürüttüler. Düzlükler halkı ödünçlemeye ve ithalata mutlak olarak karşı değildi, ancak kültür konusunda sahil şehirleriyle rutubetli sıradağlardaki komşularının görünürdeki barbarlığını küçümserlerdi. Düzlükler halkının daha zeki mensupları bu son grubun yabancı kavramların en beterlerinden oluşan bir karmaşadan esinlendiğine kamuyu ikna edince, hakir görülen grubun üyeleri düzlükler halkının bütün fikir adamlarının düşmanlığına katlanmaktansa Büyük Ayırıcı Sıradağlar'ı aşmayı tercih etti.

Sonrasında, bednam grup başlangıçta kuramını hem mavi-yeşillere hem donuk-altınlara saldırmak için kullanmış olduğundan, bu iki hizip bir müddet boyunca sanatçılara yönelik genel iyi niyetin büyük kısmına mazhar oldu. Çünkü yorumculardan birinin (dönemin tumturaklı diliyle) kamuoyuna hatırlattığı gibi, "Fikirleri nezdimizde şimdi de eskisinden daha kabul edilebilir değil belki. Lakin bu fikirlerin temelde benzersiz manzaramızdan esinlendiği ve dolayısıyla bağrımıza bastığımız zengin mitoloji deryamızla aralarında her ne kadar zayıf da olsa bir bağlantı bulunduğu kanısındayız. Ayrıca iddiaları yakın zamanda düzlüklerimizden defettiğimiz abes safsatayla, yani sanatçının maddi servetin dağılımıyla, Devletin işleyişiyle veya Özgürlük kisvesi altındaki sınırsız bir yozlaşma uğruna insanların ahlak kısıtlamalarından kurtarılmasıyla ilgilenmesi gerektiği yolundaki yanıltıcı argümanla mukayese edildiğinde son derece mantıklı" idi.

Ne var ki, ödünç aldığım kitaplarla barlardaki uzun sohbetlerimde yaptığım araştırmalarımdan bildiğim gibi, ahali kısa sürede sanatçılar arasındaki kavgalardan sıkılmıştı. Uzun

yıllar boyunca bu iki düşman kuram izbe barlarda buruk şarapların başına çökmüş birkaç bağnazla seviyesiz sanat galerilerindeki açılış gecelerinde nutuk atan uzak tanıdıklar haricinde kimseyi ilgilendirmedi.

Bununla birlikte, bazılarının İkinci Büyük Keşif Çağı diye adlandırdığı yıllarda Ufukçular ve Tavşancılar diye anılmaktan şeref duyan iki grup çıktı ortaya. Ve aynı iki renk tekrar görülmeye başladı – sadece yakalarda değil, resmigeçitlerde gözalıcı ipek sancaklarda, bahçe kapılarının üstünde el yazısı flamalarda da. O günlerin tartışmaları şiirle, resimle pek ilgili değildi. Kendilerine Ufukçular adını verenler eylem adamı olduklarını iddia ediyorlardı. Otlak sınırlarını fazlasıyla uzun zamandır ihmal edilmiş bölgelere doğru genişletmekten yana olan gerçek düzlükler halkı olarak görüyorlardı kendilerini. Tavşancılar ise asıl ayakları yere basan grubun *kendileri* olduğunda ısrarlıydı ve rakiplerinin çölü iskân etme yolundaki iddialı projelerine karşılık kendi yakın yerleşimler tasarılarını daha gerçekçi buluyorlardı.

Aradan otuz yıl geçtikten sonra iki renk yine ölçülü biçimde, çoğunlukla emlakçıların ve küçük esnafın yakalarında ufacık mineli rozetler olarak görülmeye başladı. Bunlar yerel yönetimin iki ana partisinin rozetleriydi. Mavi-yeşil yeni sanayilerin, düzlüklerle eyalet merkezleri arasında demiryolları kurulmasını savunan İlerici Ticaret Partisi'nin rengiydi. Altın rengi ise sloganı "Yerel Ürün Satın Al" olan Önce Düzlükler Birinci İttifakı'nın rengiydi.

O günlerin büyük toprak sahipleri çoğunlukla siyasetten uzak dururdu. Bununla birlikte her polo sezonunun sonunda, onlarca küçük birlik ve ligden iki karma takım seçildiğinde, kendilerine Orta Düzlükler diyen takımın Dış Düzlükler

takımına karşı atlarını sürerken kıyafetlerinin hep belirli bir sarı tonunda olduğu fark edilmişti. Resmî programda Dış Düzlükler üniforması "deniz yeşili" diye tarif ediliyordu, ancak deniz sekiz yüz kilometre uzaktaydı.

O polo maçlarını izleyen kalabalıkların içinde küçük birer çocukken bulunmuş adamlarla konuşmuştum. Bazıları geçmişi düşündüğünde babalarının olan biteni bildiğini kanıtlayan tek tük laflar hatırlıyordu. Fakat bana bilgi verenler o çocuk halleriyle, renklerin hararetli çatışmasında bir felaket işareti görmediklerinden emindi. Mavi-yeşillerden biri diğerlerinden ayrılıp tek başına uzaktaki kaleye dörtnala yol alırdı mesela. Bir grup altuni onun peşine düşer, arayı kapatır, (savrulan yelelere neredeyse yapışmış) vücutlarının eğimi bir tehdidi çağrıştırabilirdi. Yine de hepsi spordan, teknik terimleri halk lehçesinde mecazi anlamda kullanılan düzlüklerin geleneksel oyunundan ibaret görünürdü.

Söylediklerine göre, o yılların düzlüklerde dingin bir ara dönem olduğunu ancak şimdi biliyorlardı. Atlıların çifte rengi, sanki her an tozlu sahada boy gösterebilecek bir şekli ima ederdi. Yukarıda, gökyüzünde düzlüklerin sayısız bulutu kendi muazzam, ama aynı derecede istikrarsız şekillerini oluştururdu. Yoğun kalabalık çoğunlukla sessiz dururdu (boş havada yankıların pek duyulmadığı, en yüksek haykırışın ardından bile ani ve rahatsız edici bir sessizliğin gelebildiği düzlüklerde çoğu kalabalığın durduğu gibi). Çocuklar da sonradan düzlüklerin en maharetli atlılarından oluşan takımlar arasındaki iyi niyetli bir rekabetten ibaret olarak hatırlamaları beklenen bir sahne görürlerdi.

Düzlükler halkı "gizli cemiyet" terimine hâlâ içerliyordu, ama yıllar boyunca polo kulüpleri çevresinde, muhtemelen

jokey kulüpleri, atletizm ligleri ve atıcılık dernekleri çevresinde yayılmış olan iki gizemli akımın ikisi için de kullanılabilecek tek ad bu gibi geliyordu bana. O güne kadar herhangi bir lider saptanmamıştı. Ücra arazilerin tenha köşelerinde talim yapan binicilerle keskin nişancılar sadece doğrudan bağlı oldukları komutanlarını görüyorlardı. Lambrili kabul salonlarında, (değişik desenli, ama mutlaka iki ünlü renkten birinin hâkim olduğu) ipekli sancakların altında yapılan kurul toplantılarında bile, bilindiği kadarıyla kendi aralarında gizlice bir lider seçmiş olan üç dört komutandan herhangi birine özel bir saygı gösterisinde bulunulmuyordu.

Hiç kuşkusuz her iki cemiyet de aynı genel amaçla kurulmuştu: düzlükleri Avustralya'nın geri kalanından ayıran özellikleri desteklemek. Cemiyetlerin herhangi birinin en aşırı teklifi, yani düzlükler için mutlak siyasi bağımsızlığı düşünmeleri uzun yıllar almış olmalı. Fakat kaçınılmaz biçimde, her iki gruptaki kuramcıların da en gözü pek olanları nüfuz kazandı. Sonsuz Düzlük Kardeşliği Avustralya'yı yönetim merkezi iç bölgelerin ortasında bulunan, kültürü de düzlüklerinden çıkıp dışa doğru yayılan bir Eyaletler Birliği'ne dönüştürmeyi amaçlayan ayrıntılı bir projeye kendini adamıştı. Bu durumda sahil bölgeleri gerçek Avustralya geleneklerinin Eski Dünya'yla temastan dolayı yozlaştığı basit sınır bölgeleri olarak görülecekti. Merkezliler Cemiyeti ise ayrı bir Düzlükler Cumhuriyeti'nden aşağısına razı değildi; Büyük Ayırıcı Sıradağlar'ı aşan her karayolunda, her demiryolunda sınır karakolları bulunacaktı.

Düzlükler halkının silahlı ayaklanmayı bir şekilde aşağılayıcı bulduğunu düşünürdüm hep. Düzlüklerin tarihini ilk öğrendiğimde, polo kulübü kisvesi altındaki özel ordu öykülerini

şüpheyle karşılamıştım. Barlardaki ahbaplarım bana fazla bir kanıt sunamadı. Her hâlükârda anlattıkları hikâye savaş meydanlarında noktalanmıyordu. Rutubetli bir yaz mevsiminde adamlar arasında vaktin geldiği mırıltıları dolaşmaya başlamış. Olağandışı fırtınalı bir mevsimmiş, dolayısıyla engin coğrafya bile adı koyulamayan bir gerginlikle sıkışmış gibiymiş. Sonra düzlüklerin barıştan yana karar verdiği duyulmuş.

Haberi yayanlardan hiçbiri kararın hangi konağın hangi kütüphanesinde ya da sigara odasında alındığını bilmiyormuş. Fakat haberi duyanlar, en eski malikânelerden birinde, düzlükler ileri gelenlerinden birinin düzlüklere dair belirli bir görüşü kaybettiğini kavramış. Haberi duymuş ve sakin rutinlerine dönmüşler, belki havada yaklaşan sonbaharın camsı duruluğunu fark etmişler.

Sonraki yıllarda senede bir yapılan büyük polo maçlarının ardından vahşi arbedeler çıkmış. Bir cumartesi öğle sonrasında, babasının bir gözünü kaybedişini gören bir adam, yıllar sonra bana düzlükler halkının girişebildiği tek savaşın bu olduğunu söyledi. Dediğine göre mavi-yeşil ya da altuni sancaklarla yabancılara karşı yürüyecek bir düzlükler ordusu ihtimali hiçbir zaman olmamış. Kendini kilometrelerce genişlikteki sessiz topraklarının ortasına, hektarlarca çimenliğin içine, ağaçlarla gölgelenen verandalarının arkasında duvarları kitaplarla kaplı odalara tecrit etmiş bir toprak sahibi, olması gereken bir düzlük hayal etmişti. Kendi konumundaki başka insanlarla konuşmuştu. Gizli cemiyetlerin bütün amblemleri, armaları, unutulmuş kavgaları canlandıran şahsen bastırılmış makaleler, askerî sefer planları söylentileri bütün bunlar yalnızlık çeken, yanılgı içindeki adamların işiydi. Kendileri zaten anakaradan olabildiğince uzaktaki koskoca

çimenlik adalarında mahsur kalmışken, düzlükleri Avustralya'dan ayırmaktan söz etmişlerdi.

Arbedecinin oğlu, spor salonlarının arkasındaki, otel verandalarındaki bütün çatışmalarda adamların ceketlerinden sökülen, kanlı yumruklarda sıkılan amblemlerin sadece iki spor derneğinin, "Orta"nın ve "Dış"ın amblemleri olduğunu söyledi bana. Benim başkasından duyduğum, üçüncü bir grubun yıllık büyük maçlarda karışıklık çıkardığı, kavgaların ortasına daldığı, hatta bazen mavi-yeşiller ile altunilerin onlara karşı birleşmek zorunda kaldığı yollu hikâyeyi hiç duymadığını söylüyordu. Oysa ben daha sonraki yıllarda birkaç yerel derneğin kısa süreliğine bir araya gelip bir takım seçtiğini, adını İç Avustralya koyduklarını, üniformalarının güneşin doğuşunu ya da batışını, belki de söylenmeyen başka bir şeyi simgeleyen kırmızı renkte olduğunu biliyordum.

Bu isimsiz sporcuların bir zamanlar Sonsuz Düzlük Kardeşliği'nden kovulmuş olan muhalif grup hakkında ne kadar bilgisi vardı acaba diye merak ediyordum. İç Avustralyalılar anlaşılan önceki iki cemiyetten de hızlı yok olmuş, ama en azından tarih dergilerinde ara sıra incelenmişlerdi. Tıpkı ayrılmış oldukları Kardeşlik gibi İç Avustralyalılar da Avustralya adıyla bilinen kıtanın tamamının tek kültürde birleşmiş tek bir ulus olması gerektiğini ileri sürüyordu. Ve tabii ki bu kültürün sahil kesimlerinin taklit hayat tarzı değil, düzlükler kültürü olması gerektiği konusunda ısrarlıydılar. Fakat Kardeşlik'in kıtayı tek bir devasa düzlüğe dönüştürme siyaseti güden, düzlükler halkının hâkim olduğu bir Avustralya devleti öngörüsüne karşılık İç Avustralyalılar, tamamen hayal ürünü olduğu gerekçesiyle siyasi iktidardan bahsetmeyi reddediyordu.

Aslında İç Avustralyalılar kendi içlerinde de bölünmüşlerdi. Aralarından en çok hatırlananları, vakit kaybetmeden askerî bir maceraya girişilmesi taraftarlarıydı. Umutları başarı değil, çok daha kalabalık hasımları karşısında hafızalardan silinmeyecek bir yenilgiydi. Yakalandıktan sonra İç Avustralyalılar'ın bütün niteliklerinin zıddından oluşan bir anti-ulusun güçleri tarafından tutuklanmış gerçek bir ulusun yurttaşları olarak davranmaya niyetliydiler.

Küçük bir azınlık (bazılarınca sadece iki ya da üç kişi), düzlüklerin hakkının ödenebilmesi için, o sırada Avustralya olarak bilinen kıtanın adının İç Avustralya olarak değiştirilmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Daha önce Avustralya olan coğrafyanın görünümünde ya da koşullarında başka herhangi bir değişiklik yapılması gerekmiyordu. Sahil ahalisi düzlükler halkının öteden beri bildiği şeyi kısa sürede öğrenecekti: Bir ulustan söz edebilmenin önkoşulu değinilen toprak parçasının derinliklerinde birtakım kudretli fakat nadiren görülen manzaraların var olmasıdır.

Anlattıklarına göre daha sonra, gizli cemiyetlerin ani çöküşünden kısa denebilecek bir süre önce, bir adam İç Avustralyalılar azınlığından ayrılarak en aşırı duruşu sergilemişti. Avustralya adlı bir ulusun varlığını inkâr ediyordu. Düzlükler halkının zaman zaman riayet etmek zorunda kaldığı belli bir yasal kurmacanın mevcudiyetini kabul ediyordu. Ne var ki gerçek ulusların sınırları insanların ruhlarında çiziliydi. Gerçek, yani ruhani coğrafya hesabına göre de düzlüklerin herhangi bir sözde Avustralya toprağıyla örtüşmediği aşikârdı. Dolayısıyla düzlükler halkı herhangi bir Eyalet ya da (elbette öteden beri olduğu gibi) Milletler Topluluğu parlamentosuna itaat etmekte, hatta daha önce gizli cemiyetlerin maskaralık

olarak görüp kınadığı Yeni Eyalet Hareketi'ne katılmakta serbesttiler. Var olmayan ulusun yurttaşları olarak görülmek düzlükler halkı açısından elverişliydi. Diğer seçenek nizami bir dengedeki yanılgılar bileşiminin altüst olması ve hiçbir zaman var olmamış ulustan sürgün edilenler sürüsünün düzlüklerin sınırlarını istila etmesiydi.

*

Öğlene doğru, neredeyse boş barda otururken, birkaç gün önce düzlüklerde iki haftada bir yayımlanan üç eleştiri ve yorum dergisinden birinde okuduğum akademik bir makaleden aldığım notları hatırlamaya çalıştım. Notlar yukarıdaki odamdaydı, ama bardan ayrılamıyordum; toprak sahipleri beni her an çağırtabilirdi. (Tıraş olup yıkanmaya bile vakit bulamamıştım, ama ikinci gün görüşmeye çağrılan ricacılar daima bitkin, saçları başları dağılmış görünmeye özen gösterirdi. Kendileri bütün gece içmekle kolayca baş edebildikleri halde mahmilerin bünyelerinin daha dayanıksız olduğunu düşünmek toprak sahiplerinin hoşuna giderdi.)

Makalenin yazarı düzlüklerdeki bütün hizip tartışmalarının düzlükler halkının mizacındaki temel bir kutuplaşmanın göstergesi olduğunu ileri sürüyordu sanki. Çocukluğundan itibaren bol miktarda düz araziyle çevrelenmiş herkes, değişimli olarak (biri sürekli görülen ama ulaşılamayan, diğeri günde birkaç kez içinden geçilmesine rağmen daima görünmez olan) iki manzarayı keşfetmenin hayalini kurardı mutlaka.

Hatırlayamadığım şey, makalenin sonlarındaki ağır paragraflarda varılan kuramdı. Yazar bir düzlükler halkı

mensubunun doğduğu coğrafyadan kaynaklanan çelişkili güdüleri nihayet çözümleyebileceği bir manzaranın var olduğu varsayımını kabul etmişti. Öğle yemeğinden sonra, yine hız kesmeden içerken, etrafımdaki nesneler canlılıklarına kavuştuğunda akademisyenin makalesinin kenarına yazdığım bir notu hatırlamayı başardım: "Ben bir sinemacı olarak bu manzarayı keşfedip başkalarına da ifşa etmek için takdir edilecek derecede vasıflıyım."

*

Akşamüzeri olduğunda, belki yirmi mahminin teker teker iç salona girip çıkışını izlemiştim. Aralarında en kalabalık iki grubun amblem tasarımcılarıyla din kurucuları olduğu dikkatimi çekmişti.

Her iki gruptan adayların hepsi gergin ve endişeli görünüyor, projelerine ait herhangi bir ayrıntıyı rakiplerine açık etmemeye özen gösteriyordu. Zaman geçtikçe bu adayların pek azının iç salonda başarı gösterebildiği anlaşılıyordu. Toprak sahipleri düzlüklere has arma sanatlarına ve amblemlere düşkünlükleriyle ün yapmıştı. Düzlüklerde din nadiren tartışıldığı halde hemen her malikânede tutkulu sofular olduğunu biliyordum. Fakat bu konularda uzmanlaşan mahmiler toprak sahiplerinin gözde üstatlarıyla rekabet etmek durumundaydı.

Hiçbir malikâne yerleşik amblem sanatı danışmanından vazgeçemezdi. Çoğu aile yeni tayinleri yaparken kıdemli personelin oğullarıyla yeğenlerini tercih eder, geleneklerinin ancak onları çocukluğundan beri tanıyan adamların elinde güvende olacağına inanırdı. Dışarıdan biri tayin edildiğinde bile,

bu kişinin şecere, aile tarihi ve menkıbeleri hakkında ayrıntılı bilgiyi ve ancak gece geç vakitte mahrem konuşmalarda, başucu sehpalarının üstünde duran güncelere aceleyle yazılan satırlarda, kapı arkalarına raptiyelenmiş eskizlerde, şafaktan önceki son saatlerde yırtılan elle yazılmış şiirlerde açığa çıkabilecek tercih ve eğilimleri kendi imkânlarıyla öğrenebilmek için yıllarını harcamış olması beklenirdi. Bir kadro açıldığında malikânenin uşaklarından birinin ya da bir özel öğretmenin yıllar süren hizmetini sırf arma sanatçısı ehliyetini kazanmak amacıyla sürdürdüğünü ilan etmesi görülmemiş şey değildi. O zaman aile üyeleri adamda sık sık fark ettikleri olağandışı tetikliğin, kimi odalarda uygunsuz zamanlarda münasebetsizce boy göstermesinin, zaten az olan boş vaktini kütüphanede geçirmek için resmiyetle izin istemesinin, en uzak çayırlarda az bulunur bitkiler toplarken görülmesinin, daha sonra birinin haftalar önce, özel çekmecesinde olması gereken yerde bulamadığı yaprakların şeklini kendi odasında büyüteçle incelerken yakalanmasının sebebini anlamış olurdu. Fakat yetenekli bir tasarımcıya biçilen değer o kadar yüksekti ki, adam becerisini kanıtlarsa göz diktiği kadroya atanır ve onca yıl gizlice araştırma yapma girişimi övgüye değer bulunurdu.

Malikâneler amblemlerini, armalarını, üniformalarını ve jokey kıyafetlerini her fırsatta sergilerdi. Nesiller boyunca zenginlik ya da nüfuzun herhangi bir şekilde sergilenmesini küçümsemiş olan aileler, bir misafirin dikkatini çatal bıçak takımının, sofra örtüsüyle peçetelerin üstündeki belirli bir desene ya da açık hava kuşhanelerinin, limonlukların boyalı ahşap doğramalarının renk seçimine çekerdi. Düzlükler ahalisi arasında son derece incelikli bir noktaya ulaşılmış bir mesele hakkında çok sayıdaki akademik yorumdan birazını okumuştum.

Değeri bilinmeyen, geçimini sağlayabilmek için düşüşteki bir gazetenin cumartesi ekine yazılar yazan bir felsefecinin kaleme aldığı bir denemeyi hatırlıyordum.

Yazar her kişinin içten içe sınırsız bir manzaradaki seyyah olduğunu ileri sürüyordu. Fakat (ufuk genişliğinden korkmamayı öğrenmiş olması beklenen) düzlükler halkı mensupları bile ruhun tedirgin edici sahasında nirengi noktaları ve tabelalar arardı. Görülebilir düzlüklerde baş harflerinden oluşan simgesini ya da değişik bir amblem seçimini çoğaltma mecburiyeti hisseden bir düzlükler adamının yaptığı, tanıdığı toprak parçasının sınırlarını işaretlemekten ibaretti. Sözkonusu kişi, basit şekiller ve motiflerle ifade edilebilecek hayallerin ötesinde ne olduğunu keşfetmeye çalışsa daha iyi olurdu.

Bu iddiaya karşı çıkan kimi kuramcılar ise, amblemleri mesele edinmenin zaten felsefecinin önerdiği keşfin ta kendisi olduğunu ileri sürüyordu. Kütüphanesindeki ciltlerde amblemini sergileyen adam, gönlünde tanıdığı bölgelerin şimdilik sınırsız olduğunu (belki biraz çiğ biçimde) beyan etmiş oluyordu.

Toprak sahiplerinin kendileri, arayışlarına ilişkin bu âlimane tartışmalara katılmıyordu. Bunun sebebi entelektüel faaliyetten hoşlanmamaları değil, arma sanatıyla fiilen uğraşmanın en faal zihinlere bile yetecek bir kapsam sunabilmesiydi. Birçok toprak sahibi istihdam ettiği tasarımcıların zahmetli görevinin yerine getirilmesinde onlarla beraber çalışır, aile tarihinin temelindeki bir temayı, arazisinin jeolojik yapısının çağrıştırdığı bir motifi, kendi bölgesine özgü bir bitki ya da hayvan türünün bir ideogramını bulmak için çabalardı.

Malikânelerde bütün bu çalışmalar sürerken konunun çok sayıdaki işsiz araştırmacısı ve uzmanı halka açık kütüphanelerde, müzelerde, kiralık stüdyolarda ve uçsuz bucaksızlığıyla

karmaşıklığını basit bir fon üzerindeki stilize bir resme indirgemeyi hayal ettikleri arazilerin ırak bataklık ve plantasyonlarının arasında bilgi ve becerilerini geliştirirlerdi.

Otelin barında büyük toprak sahiplerini bekleyenlerden bazılarının bana açıkladığına göre, en büyük umutları, belirli bir toprak sahibini, ailesinin arma sanatının fazlasıyla dar bir bilim dalı yelpazesinden türediğine ikna etmekti. Ricacılardan biri entomolojik araştırmalarının sonuçlarını özetlemeye ve sınırlı bir doğal ortamda yaşayan bir tür yabanarısının metalik renk tonlarıyla uzatmalı ritüellerinin, hamiliğini elde etmeye çalıştığı ailenin sanatında o güne kadar ifade bulmamış bir şeye denk düşebileceği argümanını öne sürmeye niyetliydi. Bir başka ricacı ise yıllar süren meteorolojik incelemelerinin sonuçlarını sunmayı düşünüyordu; toprak sahipleri arasından belirli birinin, mevsimsel bir rüzgâr topraklarına yaklaştığı vakit, onun öngörülemeyen değişimlerinin kendisiyle alakasını mutlaka göreceğinden emindi.

Bazılarının da toprak sahiplerine tek sundukları, bir ailenin yerleşik amblem ve armalarını daha yaygın biçimde sergileme planlarıydı. Bana anlatılan projelerden birinde, kapalı bir akvaryumlar sisteminin kurulması öngörülüyordu; her akvaryumda tek bir balık türü olacak, fakat bütünü öyle düzenlenecekti ki, bakanlar çeşitli kalınlıklardaki saydam camlar ve katman katman hafif bulanık suyla hafif bulanık camlarda, hafif bulanık su görüntülerinin içinden sadece önemi olan iki renkten mürekkep çok biçimli desenler göreceklerdi. Biri en nadide eyer takımlarına en canlı renklerdeki boyaları işleyebilecek bir yöntem geliştirmişti. Bir başkası temkinli şekilde tiyatro projesinden bahsediyordu; dekoru tahmin edilebilir olmakla birlikte kuklalarla kurulacak sahnelerde, tanıdık

bir armadaki bir yaprak sapı ya da renkli bir çizgiyle temsil edilen karakterler bile yansıtılacaktı.

Bekleyenler arasında en ketum olanlar, ancak kendi de sırra meraklı bir toprak sahibinin işine yarayabilirdi. Böyle birkaç aile reisi vardı ki, amblemlerini oluşturmaya yıllarını harcar, sonra bu amblemleri kısmen ya da tamamen gizlerdi. Olsa olsa birkaç dosta gururla sözünü ederlerdi, fakat onlarınki, ancak kendilerinin tam olarak fark edebileceği, huzur veren bir uyuma ya da çarpıcı bir tezada yalnız başına duyulan hayranlıktı. Bu türden birilerini arayan ricacı belirli renkleri değiştirmek ya da silmek üzere gizemli bir tona boyanmış bir cam levhalar ve mercekler stoku, en hafif gün ışığına duyarlı boyalar, hepsi çift katlı kanaviçeler, duvar kaplamaları, ipekli kumaş topları taşırdı yanında.

Bütün bu grupların, değer verdiği her şeyi temsil eden desen ve renklere çoktandır karar vermiş olduğu bilinen bir toprak sahibine bile yanaşmaları için haklı sebepleri vardı. Fakat bir de sadece konularında kapsamlı bilgi sahibi olan birkaç ricacı bulunurdu. Bunlar bir araya toplanmış toprak sahiplerine kibarca hizmetlerini sunarken, malikânelerden birinin tam o sırada arma sanatını "örtülü" ilan etmiş olmasını umarlardı.

Benim dönemimde terim sadece mecaz anlamında kullanılıyordu, fakat daha eski zamanlarda her resimli panelinin üstüne siyah ya da mor kadifeler gerilmiş at arabaları görmek mümkündü. Eğreti griler içindeki huzursuz arabacı akşam vakti atları geniş araba yoluna döndürdüğünde, malikânenin bazı pencereleri sadece gökyüzünün değişmeyen rengini yansıtırdı; çünkü renkli küçük bir camı gizlemek amacıyla o pencerelerin ardında da aynı koyu renk kadife asılı olurdu.

Seyyar tasarımcılar bazen önemli ailelerin mensupları arasında belli belirsiz bir asabiyet ve memnuniyetsizlik gözlediklerinde ya da kapısı kilitli kütüphanelerde uzun müzakerelerde bulunulduğunu, daha sonra da hizmetkârların yıllardır el değmemiş kitap ve elyazmalarını gece yarılarına kadar toparladığını duyduklarında, örtülme olacağını anlarlardı. Fakat örtülmelerin çoğu o kadar ani duyurulurdu ki, malikânenin tasarımcısı bile gafil avlanır ve birdenbire hayatı boyunca harcadığı emeğin değerini sorgulamak zorunda kalırdı.

Bazen de umumi bir bildirimde bulunulmazdı; bunun sebebi olayı gizleme isteğinden çok formaliteye o anda duyulan tahammülsüzlük olurdu. Fakat ücra bir konağa giden ziyaretçi bunun kanıtlarını derhal görürdü. Bayrak direkleri, tenis kortlarının üzerinden çıplak yükselirdi. Polo sahalarını çevreleyen kameriyelerde ressamlar iş başında olurdu. Çok katlı iskelelerde işçiler vitraylı pencerelerden cam parçalarını söker, işleri acil olmasına rağmen durup zamanında belki de bir şöhret simgesini tamamlayan şekilsiz renkli cam parçasının ardından düzlüklerin bir bölümüne bakarlardı. İçeride gomalakçılar bir zamanlar kumaşın parçasıymış gibi görünen armaları geriye hiçbir iz kalmayacak şekilde duvar halılarından söken terzilerin bıraktığı karmakarışık iplik yumaklarının arasında yürürdü. Uzaktaki sessiz bir odada kaşlarının altına sıkıştırdıkları merceklerin ardında gözleri devleşmiş kuyumcular ise aile yadigârlarının mücevherlerini kendilerine layık bulunmayan yuvalarından çıkarırdı.

Ricacıların en az hazırlıklı olanlarını otelin iç salonuna yönelten, işte bu umut kırıntısıydı; içerideki toprak sahiplerinden birinin tam o sırada, ancak sahip olduğu her şey hayatını yeni baştan yorumladığını kanıtlayacak şekilde damgalanmış,

oyulmuş, işlenmiş ya da boyanmış olduğunda sona erecek hafif deliliğin pençesinde bulunması ihtimali.

Bunları amblem araştırmacılarından öğrenmiştim. Ama din kurucularına soru sorulmayacağını biliyordum. Bir düzlükler adamının dinî inançlarından ciddi olarak söz ettiğini hiç duymamıştım. Uzak sahillerdeki Avustralyalılar gibi, düzlükler halkı da genelde dini bir iyilik gücü olarak sık sık methederdi. Ve yine sahillerdeki gibi, kasvetli köy kiliselerinde ya da aykırı Avrupai görünümlü katedrallerde Katolik ya da Protestan pazar ayinlerine katılan az sayıda aile de vardı hâlâ. Fakat bu göreneklerin ve ortalık yerde telaffuz edilen beylik duyguların çoğu kez dikkatleri düzlüklerin gerçek dinlerinden başka yöne çekmek amacını taşıdığını biliyordum.

Sözkonusu dinler, geleneksel kiliseleri (ve geç dönem Roma İmparatorluğu'nun ya da Elizabeth dönemi İngiltere'sinin sözlü tarihini) çoktandır terk etmiş olan, pazar günlerini ücra konaklarının sessiz odalarında, görünürde tembellikle geçiren ailelerde en saf biçimde gelişiyordu. Cemaati üç ya da dört kişiyi geçen, öğretileri cemaatin en belagatli üyesi tarafından bile sistemleştirilebilecek, hatta ifade edilebilecek herhangi bir mezhepten söz edildiğini duymamıştım. Ayrıntılı ayinler yapıldığı ve yararlarının yüceltildiği konusunda temin edilmiştim. Bununla birlikte mezhep üyelerini günler boyunca izlemiş, hatta onları en mahrem anlarında gözetlemiş kişiler bile, anladığım kadarıyla dindar olmayan herhangi bir düzlükler adamının yapmayacağı, olağan, hatta sıradan bulmayacağı herhangi bir şey görmemişti.

Otelde benimle beraber bekleyen, din kurucuları diye anılan grupta da aynı gizemli hava mevcuttu. Etkileyici bir yanları vardı, ama söyledikleri, yaptıkları hiçbir şey malikânelerde

niçin sık sık ağırlandıklarını açıklamaya yetmezdi. (Aralarından pek azının daimi şekilde işe alındığını duymuştum. Yüksek ücretle, kısa süreliğine istihdam edilip sonra ya gözden düşerek işten çıkarılıyor ya da görevlerini tamamladıklarına hükmedip istifa ediyorlardı.) Bir din kurucusunu yaranmaya çalıştığı toprak sahiplerinin karşısında gözlemiş olan farklı meslekten bir adam, inançları belirsiz rahibin ekâbiri sadece içki içip konuşmaya teşvik ettiğini, kendisinin ise dinlemekle yetindiğini görmüştü.

Bir ara düzlüklerdeki bu ezoterik öğretilerin varlığından şüphe etmeye başlamıştım. Fakat sonra düzlükler halkının kimi mensuplarına dikkatim çekilmişti. Bende bıraktıkları izlenimi, çoğu kişinin olsa olsa tahmin edebileceği şeyleri biliyormuş gibi göründüklerini söyleyerek açıklayabilirim ancak. Arazilerinin bir köşesinde, dalgalanan otların arasında ya da yayvan köşklerinin en az kullanılan odalarında, hayatlarının gerçek hikâyelerini ve ne gibi adamlar olmuş olabileceklerini öğrenmişlerdi.

Düzlükler halkının şahsi dinlerinden böylesine bir güç edinen mensuplarına ne zaman imrenecek olsam, otelin üst katındaki odama çıkıp ciddiyetle masa başına oturmuş, sanki bu benim kendi dinsel arayışımın bir parçasıymış ve bir başkasında merak uyandırıyormuş gibi senaryom için notlar almıştım.

*

İç salona büyük toprak sahiplerinin otorite ve savurganlığının en müthiş göründüğü saatte çağrıldım. Bulundukları bara

giden koridorlardan birinde arkamı dönüp uzaktaki bir kapıya göz attım. Kapının üst kısmındaki cam, yoğun, minik bir ışık dikdörtgeniydi – dışarıdaki düzlüklerin ikindi vaktinde durgunlaştığının işareti. Ancak toprak sahiplerinin hakkında hiçbir şey bilmediği bir ikindiydi. Servetleri hakkında duyduğum öykülerin hiçbiri, beni koca bir günden kayıtsızca vazgeçmeleri kadar etkilememişti. Dumanlı salona girerken onların burun kıvırdığı güneşin şöyle bir gördüğüm kırıntısı yüzünden hâlâ yarı kör gibiydim.

Beni afallatan tek şey, köşedeki sedye oldu. Hepsi de birer efsane devi değildi belki. Çıplak brandanın üstünde bir adam kıpırtısız yatıyordu. Uykusunun rahatsızlığını ele veren tek şey, garip bir pozisyonda gözlerine bastırdığı eliydi. Diğerleri bar taburelerinde dimdik oturuyordu. Aralarından biri, üzerine tuhaf harfler oyulmuş kalaylı bir kupaya neredeyse yarım sürahi bira doldurup bana uzattı. Bir başkası ayağıyla bir tabureyi bana doğru itti. Ama yarım saat boyunca hiçbiri benimle konuşmadı.

Barda altı kişiydiler; hepsinin üstünde benim "tüvit" dediğim gösterişsiz desenli kumaştan takım elbise vardı. Bazıları kravatını gevşetmiş ya da gömleğinin üst düğmesini açmıştı; adamlardan birinin (kalın kösele tabanlı, bordo üst kısmı karmaşık sarmal ve yay biçimlerinde delikli) ayakkabılarının bağcıkları dikkat çekecek şekilde çözülmüştü. Yine de tek tek hepsi o kadar kendinden emin ve zarifti ki, ben de boynumdaki fuları düzeltip parmaklarımdaki yüzükleri çevirdim.

Başlangıçta sadece kadınlardan söz ettiklerini sandım. Ama sonra her biri kararlı şekilde sürdürülen üç ayrı sohbetin sözkonusu olduğunu anladım. Bazen konulardan biri hepsini meşgul ediyordu, ama genellikle her adam dikkatini üç ayrı

tartışma arasında paylaştırıyor, yanındaki adamın öbür tarafına doğru uzanıyor ya da kısa süreliğine taburesinden kalkıp barda bir başkasıyla konuşuyordu. Hepsinin benim alakasız ya da anlaşılmaz bulduğum bir espriye güldüğü uzun aralar oluyordu. Hepsi benim birkaç kupa bira daha içtikten sonra ulaşmayı umduğum bir durumdaydı. Her zamanki vakarlarını kaybetmiş sayılmazlardı. Belki konuşmaları biraz fazla vurguluydu ya da normalden fazla el kol hareketi yapıyorlardı. Kendi içki tecrübelerimden anladığım kadarıyla, ayılma noktasına gelecek kadar içmişlerdi.

Benim de bildiğim gibi, bu durumda hemen her nesne ya da olayda şaşırtıcı bir mana bulabiliyorlardı. Bazı cümleleri, telaffuz edilirken işittikleri derinliklerinden ötürü tekrarlama ihtiyacı duyuyorlardı. Her adamın kişisel tarihi bir sanat şaheserinin bütünlüğünü kazanıyordu; öyle ki, geçmişine ilişkin bir şey anlattığında, bütünden kaynaklanan anlamları yüzünden en ufak ayrıntıların bile üzerinde duruyordu. Hepsinden önemlisi, geleceğin tamamen kontrol altında olduğunu görüyorlardı. Tek yapmaları gereken, o anda kendilerine bahşedilen sezgileri daha sonra hatırlamaktı. Bunlar yetmezse de, gün ışığından içeriye girip ciddi ve kararlı biçimde içmeye başlayacakları, sonunda dünyanın kafa karıştıran parlaklığının içlerindeki şahsi ve kesif alacakaranlığın en uzak kenarında ışıltılı bir ufuktan ibaret kalacağı bir başka sabahı öngörebiliyorlardı.

Toprak sahipleri konuşmaya devam etti. İkinci kupam boşaldığında ben de onlara katılmaya hazırdım. Fakat onlar benimle konuşmak konusunda acele etmiyordu. Sabırsızlık sergilememeye özen gösteriyordum. Onların âdetlerine şimdiden uyum sağlayabildiğimi, her şeyi bir yana bırakıp bir saatimi ya

da bir günümü kuramsal düşünüşe adamaya hazır olduğumu kanıtlamak istiyordum. Dolayısıyla oturduğum yerde içmeye devam ederek konuşmaları izlemeye çalıştım.

1. TOPRAK SAHİBİ: ...kadının ideal ten rengi konusunda bizim kuşağın tanımları fazlasıyla aşırı. Karısının, kızının güneşten kararmasını kimse istemez. Ama tam anlamıyla kusursuz sayılamayacak bir solgunluğu tercih ediyorsam sapık mı sayılırım? Açık konuşayım. Ben hayatım boyunca hep belirli bir şekilde dizilmiş –o sıradan "çil" kelimesini kullanmayı reddediyorum– beneklerin hayalini kurdum. Renkleri narin bir altın tonunda olmalı, onları uygun bulduğum bir yerde görmeyi isterim. Birbirlerinden uzakta olmakla birlikte, istersem onları bir takımyıldız olarak görebilmeliyim. Bembeyaz fon üzerinde altın rengi.

2. TOPRAK SAHİBİ: ...elbette toy kuşları, ova gezgini, boyalı bıldırcın, ekin bıldırcını ve tuhaf ötüşlü kahverengi otlak ötleğeni. Merak ediyorum, acaba...

3. TOPRAK SAHİBİ: ...her yamaçta taş yığını anıtlarımız, yol kenarı tabelalarımız ve ağaç gövdelerine kazılı, hâlâ korunan işaretlerimizle. Fakat bu adamların çoğuna düzlükler adamı denmemesi gerektiğini unutuyoruz. Bu kâşif saplantısı yok mu! Yanlış anlamayın lütfen, giriştiğimiz iş değerli bir iş. Fakat hepimiz bir düzlükler imgesi arıyoruz – unutmayalım ki ilk kâşifler düzlükler bulmayı beklemiyor olabilirdi. Nitekim birçoğu sonradan deniz kıyısına, limanlarına döndü. Keşifleriyle böbürlendiler elbette. Ama benim araştırmak istediğim adam, iç bölgelere düzlüklerin tam da umduğu gibi olduğunu doğrulamak amacıyla gelen adam. Hepimizin aradığı o imge...

4. TOPRAK SAHİBİ: (Ceketini çıkarıp gömleğinin bir kolunu dirseğinin üstüne kadar sıvar. Kolunun derisine diker

gözlerini.) İtiraf edeyim ki bunca yıl sonra kendi derim hakkında pek az şey biliyorum. Hepimiz düzlükler adamıyız, görünür olan her şey, ötesindeki bir şeyin nirengi noktasıdır, deyip dururuz. Peki ama, kendi bedenlerimizin bizi nereye götürdüğünü biliyor muyuz? Hepinizin derilerini haritaya döksem. Mercator'unkilerin benzeri projeksiyonlardan söz ediyorum tabii. Hepsini sizlere göstersem. Kendinizinkini tanır mıydınız? Hatta size aklınızdan geçirmediğiniz düzlüklerde minik, dağınık kasabalara ya da ağaç kümelerine benzeyen işaretler de gösterebilirim, ama bana o yerler hakkında ne anlatabilirsiniz?

1. TOPRAK SAHİBİ: İdeal kadından söz ediyorum, dikkatinizi çekerim – zaten hepimizin sözünü ettiği yegâne kadın odur.

2. TOPRAK SAHİBİ: Uçabiliyorlar tabii, düzlüklerde yeterince ağaç da var. Ama yuvalarını yere yapıyorlar. Toy kuşu yuva bile yapmıyor – kuru toprakta bir sıyrık ya da küçük bir çukur, o kadar. Evrim, içgüdü falan gibi saçma tartışmalar beni ilgilendirmiyor. Bilim sadece tasvir eder. Oysa ben sebebi merak ediyorum. Niçin bazı kuşlar düşmanları onları tehdit ettiğinde yerde saklanır? Bu bir şeyin işareti olmalı. Bir daha toy kuşu yuvası gördüğünüzde kendi kendinize bunu sorun. Düzlükte yere yatıp saklanmaya çalışın, bakalım ne oluyor.

5. TOPRAK SAHİBİ: İlk yerleşimcileri ihmal etmiyor muyuz? Keşfettikleri topraklarda kalan adamları?

3. TOPRAK SAHİBİ: Fakat düzlüklerde yıllarca yaşadıktan sonra bile, başka türlü bir diyarı hatırlıyor olabilirlerdi – ya da düzlükler görünürde sonsuza kadar uzanmasa bulmayı umdukları diyarı.

4. TOPRAK SAHİBİ: "Öğle Vakti Bir Şemsiye"deki o mısraları hatırlamaya çalışıyorum – değeri bilinmemiş bir şaheser; düzlüklerden çıkmış en büyük romantik şiirlerden biri. Hani şu düzlükler adamının çayırlar sıcağın pusunda dalgalanırken uzaktan kızı gördüğü sahne. Bildik itirazı tekrarlamanıza hacet yok: O dönemin şiiri bizi kendimizin karikatürüne dönüştürdü, ebediyen uzaklara bakan adamlar olarak sabitledi.

6. TOPRAK SAHİBİ: Hatırladığım kadarıyla o sahne zaten şiirin tek sahnesidir. Uzaktan görülen bir kadına ilişkin iki yüz dörtlük. Kadının pek lafı geçmez elbette. Önemli olan etrafındaki tuhaf alacakaranlıktır – şemsiyenin altındaki diğer atmosfer.

4. TOPRAK SAHİBİ: Ağır ağır kadına doğru yürürken, tabii ki ipekli kumaştan, uçuk sarı ya da yeşil, yarı saydam şemsiyenin altındaki haleyi, ışıltılı havai küreyi görür. O parıltıda kadının yüz hatlarını net olarak seçemez. Ve olmayacak sorular sorar. Hangi ışık daha gerçektir; dışarıdaki çiğ güneş ışığı mı, yoksa kadını çevreleyen yumuşak ışık mı? Gökyüzünün kendisi de bir çeşit şemsiye değil midir? Neden tabiatın gerçek olduğunu, kendi yaptığımız şeylerinse o kadar gerçek olmadığını düşünürüz ki? Ve haliyle, kendisi gibi adamların neden sadece pencereleri güneye, yaprakların gölgelediği derin verandalara bakan kütüphanelerin loş girintilerinde buldukları şeylere sahip olabileceğini merak eder.

2. TOPRAK SAHİBİ: Toprak bize ne kadar koruma sağlar? Hepimiz bir bakıma toy kuşu ya da bıldırcınız, düzlükleri başka kimsenin görmediği şekilde görüyoruz.

6. TOPRAK SAHİBİ: Sanat eserlerini aydınlatan sahte güneşlerin ışığına / Sırtını çevirmişti daima. Lakin ayrı bir diyar, / Ne eskinin düzlüğü ne de bir hayal, / Gizli ışıltısıyla aklını

çelmişti kimi zaman. / Şimdi o narin ipekli sunuyordu bakışına / Bir başka semanın tuhaf parıltısını.

5. TOPRAK SAHİBİ: Şurası bir gerçek ki ilk yerleşimciler muhtemelen aradıkları diyara en benzer yer düzlükler olduğu için burada kaldılar. Bizim düzlüklerin bile hepimizin keşfetmeyi düşlediği diyarla boy ölçüşebileceğini sanmıyorum. Bununla birlikte o diyarın da bir başka düzlükten ibaret olduğu kanısındayım. En azından etrafımızdaki düzlükler aracılığıyla yaklaşılması gereken bir diyar.

3. TOPRAK SAHİBİ: Bir zamanlar düzlüklerin ziyaret etmeyi umabileceğimiz bütün şehirleri, dağları ve deniz kıyılarını içermesi gerektiğini öne süren kimdi? Yazdığı romanda her Avustralyalı bir çeşit düzlüğün göbeğinde yaşıyordu.

6. TOPRAK SAHİBİ: Şemsiye, her birimizin gerçek dünyayla aşkının nesnesi arasında tutmak istediği paravandır.

2. TOPRAK SAHİBİ: Düzlüklerin âdetleri diyoruz, ama her birimiz karısı ve kızlarını yüz odalı loş bir konağın ortasında kendisini bekler halde düşünüyor. Çoğumuzun dedesi bıldırcın ya da toy kuşununkine benzer yuvalarda dünyaya geldi.

4. TOPRAK SAHİBİ: Hayatımızın büyük bölümünü rüzgârda geçirdik. Koca bulutların gölgesini kilometrelerce uzanan çimenlerimizin yuttuğunu gördük. Ama güneş ışınlarının sarmaşık yapraklarının arasından pek sızamadığı bir verandada veya perdelerin bahar başından güz sonuna kapalı tutulduğu bir kabul salonunda geçirilmiş bir ikindi vaktini hepimiz hatırlarız, değil mi? Aylar boyunca düzlüklerin bize çok uzaklarda göründüğü, her öğleden sonra içeride oturup belirli bir soluk yüzü seyretmekte tatmin bulduğumuz olurdu.

1. TOPRAK SAHİBİ: Şairler hepimizin beyaz tene taptığını söyler. Oysa karılarımızla kızlarımızın mayo giymesine izin vermeyişimizin başka nedenleri olmalı mutlaka, değil mi? Yaz mevsiminde güneş ışığının kişiyi düzlüklerin ötesindeki ihtimallere kör edebileceğini biliyoruz. Öğle vakti tepemizde girdap gibi dönen burgaçları gördüğümüzde denizlerin manasız çalkantısını çağrıştırdığı için başımızı çevirmez miyiz? Şubat ayının en sıcak günlerinde, gün boyu kasvetli kumsallarından dünyanın en berbat çölünü seyredip duran biçare sahil ahalisine acırız. Deniz kenarlarında verdikleri pozlarla alay eder, toprak yoksunluğundan ibaret olan şey karşısında huşu duymalarını anlayamadığımızı iddia ederiz. Oysa düzlüklerde yaşayan her erkek, en pahalı kadınların gün boyu lambalar altında, bedenlerinin her santimetresi kahverengiye dönüşünceye kadar oturduğu evler olduğunu bilir. Bir kez olsun o evlerden birini ziyaret ederek bir saatliğine düzlükler kendisine bir şey ifade etmiyormuş gibi yapmamış kimse var mı aramızda?

5. TOPRAK SAHİBİ: Alışılagelmiş türden bir kâşif olamayacak kadar geç bir tarihte doğmuş adamın hikâyesini bilirsiniz. Buna rağmen keşfin bir düzlükler adamına yakışır tek faaliyet olduğunda ısrarlıydı. Arazisinin kare şeklindeki bir parçasını işaretledi ve son derece ayrıntılı haritalarını çizmeye yıllarını adadı. Bizlerin üstünden geçip fark etmeyeceğimiz yüzlerce detayı adlandırdı. Bitkilerle kuşlar hakkında sanki kendinden önce gören olmamışçasına notlar aldı, çizimler yaptı. Son yıllarında ise bütün notlarıyla haritalarını kaldırıp kilitledi ve aynı yeri kendisinden sonra keşfedip tasvirini yazmak üzere her isteyeni davet etti. İki tasvir karşılaştırıldığında

aralarındaki farklar her adamın ayırıcı niteliklerini, yani sahiplenebileceği tek nitelikleri açığa çıkaracaktı.

3. TOPRAK SAHİBİ: Ben şahsen hepimizin kendine göre kâşif olduğuna inanıyorum. Ne var ki keşif, adlandırıp tasvir etmekten çok daha fazlasıdır. Kâşifin görevi bilinen coğrafyanın ötesindeki bir diyarın varlığını iddia etmektir. O diyarı bulup bulamaması, döndüğünde orası hakkında bilgi getirip getirmemesi önemli değildir. Kendini temelli o diyarda kaybetmeyi ve keşfedilmemiş diyarlar toplamına bir tane daha eklemeyi tercih edebilir.

4. TOPRAK SAHİBİ: Fakat oraların müdavimleri genellikle genç erkeklerdir. Bugün burada hazır bulunan herkes en sıcak yaz mevsimlerinde zihnimize dolan öteki düşleri hatırlar. Her düzlükler adamı limonluğa ya da sayfiye evine, beyaz roplarla şemsiyelere bir anlığına sırtını dönüp kuzey rüzgârlarının peşinden bakmıştır. Sahil hep sekiz yüz kilometre uzaktaydı ve çoğumuz denizi hiç görmeyebileceğimizi bilirdik. Ama güneye baktığımızda tenimizde hissettiğimiz o kaşıntı yok mu; onun sadece tuzlu esintilerle ya da gelgit sularıyla giderilebileceğini düşünürdük. Hatta bazılarımız, şeffaf yağ tabakasına iri kum taneleri yapışmış o kahverengi göbeklerle bacakların tadını çıkardıktan sonra, sözlülerimizin soluk tenlerinin daha da arzulanır olacağını ileri sürerdi.

2. TOPRAK SAHİBİ: Bir de şu düzlüklere sadakat lafı. Yıllar önce kızlarımızı sahile yakın en iyi okullara yazdırmayı güneşin altında yarı çıplak hokey oynatırlar diye reddettik. Oysa hepimiz toy kuşunun çiftleşme dansını görmüşüzdür. Ben otların arasına yüzükoyun yatıp saatlerce seyretmişimdir. Başka hiçbir kuş kendini böyle kaybetmez. Düzlüklere sadakat iddiasında tutarlı olsak, gölgeli evlerimizden çıkıp uzak

mesafelerden başka bizi gizleyecek şey olmadan, otların üstünde çiftleşmez miydik?

5. TOPRAK SAHİBİ: Oysa düzlüklerin kendileri de tamamen keşfedilmiş değil. İki yıl önce bir yer ölçümcüyle bir tarihçi tuttum, yerleşim bölgeleri arasındaki bütün arazinin, kraliyet mülkiyetindeki bütün çalılık ve ağaçlıkların, çit çekilmemiş nehir kıyılarının haritasını çıkarsınlar diye. Hepimiz bu tür yerleri arazilerimizin uzak köşelerinde görür, ama tipik manzaramızın fonu olarak düşünürüz sadece. Harita tamamlandığında bin beş yüz kilometrelik bir yolun güzergâhını saptamayı umuyorum. O yolculuğu yaptığımda, sadece bir kere, ta uzakta, benim olabilecek bir diyarın işaretini görmek istiyorum.

6. TOPRAK SAHİBİ: Fakat en kötü şöhretli evlerde daima en mahrem beyazlıklarını koruyan kimi kızlar bulunurdu. Bunların hangileri olduğunu önceden öğrenmemeye özen gösterilirdi. Yani insan bazen –çocuksu fantezilerin en saçmasına dalmışken, sahilin çılgınca bir ritüelinde kaybolmuşken– tam uğruna ülkesinden bu kadar uzağa geldiği şeye sahip olmak üzereyken, ihanet ettiği rengin ta kendisini görebilirdi.

3. TOPRAK SAHİBİ: Sen yer ölçümcülerini işe koş, münzevi yolculuklarını planla. Hayatını yanlış türden düzlüklere bakmakla geçireceksin. Ben her sabah kahvaltı sonrası, peyzajın altın çağı koleksiyonumun resimleri arasında sadece on dakika gezinirim. Resimlerden birinden uzaklaştığımda gözümü kapatır, bir sonraki resmin önünde açarım. Bunca yıl sonra bir resimden diğerine tam olarak kaç adımda gideceğimi bilirim. Ben ressamların gördüklerini ileri sürdükleri manzaralardan başka şeyin olmadığı bir düzlük oluşturmaya çalışıyorum. O manzaraları tek bir büyük düzlük peyzajı halinde

birleştirdiğimde, bir sabah dışarıya çıkıp yeni bir ülke aramaya başlayacağım. Peyzajlardaki ufukların hemen ötesindeki yerleri arayacağım, ressamların sadece ima edebileceklerini bildikleri yerleri.

6. TOPRAK SAHİBİ: Revaçtaki şairlerimiz bize sadece güneşten korunmak için ipeklilere bürünmüş kadınları anlatır. Onları ben de okuyorum. Bir ikindi vakti, ta uzakta, devasa bir evin gölgesinde, beyazlar içinde bir siluetin yüzlerce kilometrelik çayırlara anlam verebileceğini biliyorum. Ama ben muhakkak güneye bakan odalarda yazılmış olan yayımlanmamış şiirleri okumak istiyorum. Arzularının kendilerini en geniş diyardan bile uzaklaştırabileceğini bilen şairleri okumak istiyorum. Aşağı yukarı on yılda bir boy gösterip bizi tutkularımızı serbest bırakmaya, kadınlarımızla açık açık konuşmaya teşvik eden bir avuç ahmaktan söz etmiyorum. Düzlüklerin kendi dar bölgesinden hiç çıkmadığı halde seyahat etmiş olabileceği bütün diyarların yüreğinde saklı olduğunu, kızgın kum, boş mavi deniz ve çıplak kahverengi ten hayallerinin herhangi bir sahile değil, kendi sınırsız düzlüğünün bir bölgesine ait olduğunu bilen birçok adam vardı mutlaka. O şairler her gece o saray yavrusu evlerde, olmayacak bir kum rengini çağrıştıran altın sarısı halılara bileklerine kadar gömülerek, çerçeveler içindeki deniz manzaralarının çiğ renklerini çoğaltan aynaların arasında yürürken neyi keşfediyorlardı? Ben bir sahili keşfettiğimi sandığım evin uzun koridorlarında her hafta şairlerle selamlaşırdım. Ama hiçbiri hikâyesini yayımlamadı. Oysa yıldızlarla dolu gökyüzünün altında sıcaktan kavrulan kasabalarda aslında ne yaptığımızı sadece şiir anlatabilirdi. O kızların hepsi düzlüklerde doğmuştu. Çoğu sahillerin âdetlerini bizden de az bilirdi. Ama talep ettiğimiz

o biçimsiz pozları verirlerdi. Çiçekli bikinileriyle sarı halının üstüne uzandıklarında, parmaklarımız güneş yanığı tenlerinin üstünde uzun, dolambaçlı yolculuklara çıktığında, düzlüklerden kaçtığımızı zannederdik. Ve sonunda, hafifçe inlerken, sadece sahil ahalisinin sahip olduğu bir şeyi ele geçirdiğimizi düşünürdük. Oysa bir şair, sıradan hazlarını düzlüklerin bakış açısından görme imtiyazına hiçbir sahil erkeğinin sahip olmadığını anlayabilirdi. Ve dediğim gibi bazı geceler, parmaklarımızın arasında düzlüklerde daima bizden saklanan beyazlığı bulurduk. O zaman alaya alındığımızdan şüphelenirdik; kadınlarımızın o sahil oyununda, dalga resimlerinin yanında, sözde kumların üzerindeyken bile, düzlüklerden bir şeyleri içlerinde barındırdığından şüphelenirdik.

2. TOPRAK SAHİBİ: Bir bıldırcın ya da toy kuşu, yaşadığı alanın ortasında durup baktığında ne görüyor acaba? Ya da saatler boyunca eşini etkilemek için çalım yaptığında? Bilim adamlarının yaptığı deneyler beni meraka düşürüyor. Bir dişinin kafasını kesip direğe bağlamışlar, erkek kuş bütün gün etrafında dans edip durmuş, işaret beklemiş.

5. TOPRAK SAHİBİ: Her düzlükler adamı yerini bulması gerektiğini bilir. Doğduğu bölgede kalan adam, oraya uzun bir yolculuğun sonunda varmış olmayı ister. Seyahat eden adamsa yolculuğuna yaraşır bir son bulamamaktan korkmaya başlar. Ben hayatım boyunca kendi yerimi hiç çıkmadığım bir yolculuğun sonu olarak görmeye çalıştım.

7. TOPRAK SAHİBİ: (Bacaklarını sedyenin kenarından aşırıp uzun adımlarla bara yürür ve kendine viski doldurur; o ana kadar yapılan konuşmaların hiçbirini kaçırmamışçasına konuşmaya başlar.) İnsan yerini bildiği halde oraya ulaşmaya çalışmayabilir. Ricacımız ne düşünüyor peki?

Adam bana döndü, ama göz göze gelmekten kaçındı. Diğerleri susup içkilerini tazelediler. Yarı açık kapının ötesinden bir yerlerden kesif bir ışık huzmesi girdi içeriye. İkindi güneşinin loş salonlardaki güzergâhını birkaç aynanın tesadüfi konumu ve belki storu çekilmemiş küçük, gözden kaçmış bir pencere belirlemiş olabilirdi. Kehribar rengi ışın adamların arasına, zemine vuruyordu, bazıları ona yer açmak için taburelerini çektiler. Sonra ben konuşmak üzere barın ortasına doğru ilerledim, aralarındaki ışık yok oldu. Fakat ayakta durarak konuştuğum süre boyunca sırtımda ikindinin işaretiyle sivrildiğimi hissettim.

Sesimi yükseltmeden, en çok yedinci adama bakarak konuştum; o diğerlerinden on santim kadar uzundu ve –sedyenin üzerine uzanmışken yaptığı gibi elini sık sık gözlerine bastırdığı halde– aralarında en ilgili olanıydı. Onlara son sahneleri düzlüklerde geçecek olan bir filmin senaryosunu yazmakta olduğumu söyledim sadece. Sözkonusu sahneler henüz yazılmamıştı; aralarından herhangi biri kendi arazisini mekân olarak sunabilirdi. Geniş panoramik çayırları, çimenlikleri, ağaçlı yolları ve balık havuzları – bunların hepsi özgün bir senaryonun son sahnesine dekor olabilirdi. Eğer ayrıca belirli niteliklere sahip bir kızı da varsa, kendisine danışmaktan ve hatta son sahnelerin kaleme alınışında onunla birlikte çalışmaktan zevk duyardım. Bu teklifi yapmamın sebebi olarak da, hikâyemin sonunu düzlüklerin tipik bir genç kızı gibi görünmesi gereken bir kadın karaktere bağladığımı söyledim.

Hepsi beni dinliyordu. İlginin hafifçe canlanmasından, çoğunun kız babası olduğunu anladım. Hatta kızları, filmlerde gördükleri manzaralar hep uzak, geniş yerlerde son bulduğu halde bu yerlerin asla kendilerininkine benzer düzlükler

olmadığından sık sık yakınan toprak sahiplerini bile ayırt edebiliyordum. İşte bu adamları cezbetmeye çalışarak, hepsinin sadece bazı parçalarını görmüş olmasına rağmen tanıyabileceği bir düzlükte, karanlık çukurlardaki otların dokusunun bile, ıssız, sarp kayaların yosun bağlamış yüzeylerinin dokusunun bile filmimde görüneceğini söyledim kendimi methetmek için.

İlk altı adama bakıp son bir saat içindeki konuşmalarını hatırladım. Her birinin tek tek bütün kaygılarının –düzlükler tarihinde veya kendi hayatlarının özünde keşfettikleri temaların– filmimde yalın fakat anlamlı imgelerin bir kompozisyonu olarak görüneceğini söyledim onlara. Çünkü ben de ne zaman bir kadına yaklaşsam, en büyük arzumun, belirli bir düzlüğün sırrını öğrenmek olduğunu biliyordum. Ben de kuşların âdetlerini incelemiştim ve kendi dağılmış cinsimden başka herkes için görünmez olan sınırlara ve nirengi noktalarına sahip bir yaşama alanında bulunmak istiyordum. Ve her erkeğin gönlünde bir kâşif yattığına inanıyordum. Filmim de bir anlamda bir keşif yolculuğunun kaydı olacaktı.

Sonra yedinci büyük toprak sahibine döndüm ve sanatlar arasında sadece sinemanın düşlerin uzak ufuklarını yaşanabilir bir diyar olarak gösterebileceğini, aynı zamanda bildik manzaraları düşlere yakışır müphem dekorlara dönüştürebileceğini iddia ettim. Hatta daha da ileri gideceğimi ve bir düzlükler adamının çelişkili güdülerini tatmin edebilecek yegâne sanatın sinema olduğunu ileri süreceğimi söyledim. Benim filmimin kahramanı da, bilincinin en uzak sınırında keşfedilmemiş düzlükler görüyordu. Kendi içinde en emin olduğu şeyi aradığında, düzlüklerden daha belirgin pek bir şey bulamıyordu. Film, bu adamın ömrü boyunca gördüğü her şeyin ötesinde ya da içinde bulunabilecek yegâne diyarı arayışının

hikâyesiydi. Filmin adı –fazla iddialı bulunmayacağını umduğum– Ebedî Düzlük olabilirdi.

Yedinci toprak sahibi kadehini barın tezgâhına sertçe çarpıp sırtını bana döndü. Tekrar sedyeye gidip uzandı. Ben başka bir şey söylemedim. Etkilemeyi en çok istediğim adamı acaba gücendirdim mi diye düşünüyordum. Sonra konuşmaya başladı.

Bir elini yine alnına bastırmıştı, alçak sesle konuşuyordu. Diğer altı adamın işitebilmek için sedyeye yaklaşmalarını bekliyordum, ama onlar adamın yatışını uzun seansın bittiğine işaret olarak algılamış gibiydiler. Ben onlara ne söylemem gerektiğini düşünürken içkilerini bitirme zahmetine katlanan bir iki kişi bile salondan çıkıp gitti.

Sedyeye uzanmış adam gözlerini kapalı tutmaya devam ediyordu. Henüz salondan çıkmamış olduğumu anlasın diye boğazımı temizleyip konuşmasını duyabilmek için üzerine eğildim. Bir kez olsun bana hitap etmemesine rağmen söylediklerini duymamı istediğini anlamıştım. Verdiği bütün eslere ve homurdanarak konuşmasına rağmen söylediklerinin manası açıktı.

Söylediklerimin büyük bölümü onu dehşete düşürmüştü. Dekoru düzlükler olan hiçbir film çekilmediğini biliyor olmalıydım. Önerim düzlüklerin en aşikâr niteliklerini göz ardı ettiğimi gösteriyordu. Onca başkasının bulamadığı şeyi, düzlüklere sanki güneş ışınlarını yansıtan birer düzlemden ibaretmişler gibi görünür bir karşılık buluvermeyi nasıl umabilirdim? Ayrıca kızı meselesi de vardı. Kızı hakkında yıllar boyunca kendi gözlerimle izlesem asla öğrenemeyeceğim bir şeyi fonda birkaç çayır manzarasıyla durup kameraya bakması için onu ikna edersem keşfedebileceğimi mi sanıyordum? Bununla birlikte, görülmeye değer olanı günün birinde

görebileceğimi düşünüyordu. Gençliğimden ötürü düzlüklerin basit renkli suretlerine bakmaya heveslenişimi unutabilirse, en azından kendime göre bir manzara keşfetmeye çalıştığımı teslim edebilirdi. (Manzara arayışından daha önemli bir şey olabilir miydi? Sonuçta insanı başkalarından ayıran şey, kendini nihayet bulduğu manzara değil miydi?) Gençliğime ve körlüğüme rağmen ertesi gün, günbatımında malikânesinde bulunsam iyi olurdu belki de. İstediğim sürece kalacak ve misafir olarak ağırlanacaktım. Fakat uygun bulacağım bir zamanda, malikânede bir kadroyu kabul etsem daha iyi olurdu. Kadronun adını ben seçebilirdim. Onun önerisi "Film Projeleri Müdürü" idi, ama günün birinde bu unvanın yüzümü kızartacağını tahmin ediyordu. Maaşım görevlerimi yerine getirirken yapacağım masrafların haricinde ve üzerinde makul bir meblağ olacaktı. Elbette çalışmalarımın kapsamını kısıtlayacak resmî bir görevler listesi olmayacaktı.

Hafif bir el hareketiyle gidebileceğimi belirtti. Onu gözleri hâlâ kapalı halde bıraktım ve dışarıda, ikindinin akşama doğru ilerlediği koridorda yürürken, bir kez olsun benimle göz göze gelmemiş olduğu geçti aklımdan.

*

Akşam erken saatte yatıp güneş doğmadan hemen önce uyandım. Yatağımdan balkona yürüdüm ve düzlüklerin üzerinde sökecek şafağı bekledim. Şafaktan önceki son dakikalarda, burada bile her zamanki güneşten farklı bir şeyin belireceğini umduğumu görüp şaşırdım. Özellikle o sabah kendimi bir film

kahramanı, zaten oldukça anlam yüklü olan aşağıdaki sokak ve bahçeleri de iki kat anlamlı bir dekor gibi görmem tuhaftı.

Masamın üzerindeki kitap ve kâğıtları toparlamadan önce bir dosyanın etiketine SENARYONUN YAZIMINA FİİLEN BAŞLAMADAN ÖNCEKİ SON FİKİRLER başlığını attım. Sonra, dosyanın içindeki boş bir sayfaya şunları yazdım:

Haftalar önce buraya vardığımdan beri balkondan dışarıyı sadece iki kez seyrettim. Kasabanın hemen her sokağının sonunda başlayan düzlükleri keşfetmek zahmetsiz bir iş olurdu. Fakat bir düzlük arazisine öteden beri vâkıf olmayı istediğim şekilde vâkıf olabilir miydim o düzlüklere?

Bu gece nihayet kadın kahramanımın düzlükleri gözlerimin önünde olacak. *İçeriler*'in ilk sahneleri nihayet beliriyor. Şimdi yapacağım tek şey, notlarımı bir düzene sokup yazmak.

Bununla birlikte eski bir şüphe tekrar baş gösteriyor. Basit bir görüntüyle temsil edilebilecek bir düzlük herhangi bir yerde var mıdır? Bu son haftalarda bahsini defalarca işittiğim düzlükler içindeki düzlükleri hangi kelimeler, hangi kamera açığa vurabilir?

Balkonumdan manzara: Şimdi ben de, tıpkı bir düzlükler adamı gibi, somut bir arazi parçası değil, dalgalanan bir pus görüyorum, pusun sakladığı konağın loş kütüphanesinde genç bir kadın bir resme bakıyor; resimde başka bir genç kadın elinde bir kitap, artık görülemeyen bir düzlüğü düşünüyor.

Buna benzer ruh hallerinde, her adamın uzaktaki şahsi bir düzlüğün ortasına doğru yol alıyor olabileceğinden şüpheleniyorum. Bu kasabaya ulaşmak için katettiğim birkaç yüz kilometreyi bile başkalarına tasvir edebilir miyim? Bununla birlikte, uzakta biri belki şu anda bile o kilometreleri yakında

keşfedeceklerimin işareti olarak görürken ben niçin onları toprak ve ot olarak göstermeye çalışayım?

Bu arada babası benim kendisine doğru yola çıktığımı ona söylemiş olmalı.

*

Kasabanın en kaliteli mağazalarından bazılarına bir dosya dolabıyla kırtasiye, basit bir kamera ve bol bol renkli film ısmarladım. Adres olarak yeni hamimin malikânesini verince gördüğüm saygının tadını çıkardım. Toprak sahibinin yanında çalışan birinin uygun bir zamanda siparişlerimi alıp parasını ödeyeceğini bildirdim. En azından uzun aylar boyunca bizzat kasabada görünmeyecekmişim gibi konuştum.

Düzlüklerde o güne kadarki en sıcak gündü galiba. Ahbaplarım daha öğlen olmadan sokaklardan kaçmış, onlarla ilk tanıştığım bardaki yerlerini almışlardı. Gideceğim yerin kasabadan yüz otuz kilometre uzakta ve en çıplak bölgelerin de ötesinde olduğunu onlardan öğrendim. Yol boyunca ikindi güneşi yüzüme vuracaktı. Fakat ben yolculuğumu az kişinin bildiği bir yoldan ücra bölgelere bir dalış olarak görüyordum.

Bardaki o son sabah, ahbaplarım sık sık yaptıkları gibi kendi projelerinden söz ediyordu. Bir besteci bütün senfonik şiirleriyle senfonik skeçlerini düzlüklerin en tenha kesimlerinin birinde bulunan doğduğu yerin çevresindeki birkaç kilometrelik alanda düşünüp kaleme aldığını açıkladı. Bölgesinin kendine has sesinin müzikteki karşılığını bulmaya çalışıyordu. Yabancılar yörenin mutlak sessizliğine değinirdi, fakat besteci

çoğu insanın genelde işitmediği incelikli bir ses bileşiminden söz ediyordu.

Müziği icra edilirken orkestra üyeleri birbirinden uzakta, dinleyicilerin arasında yer alıyordu. Her enstrümandan sadece en yakınındaki birkaç dinleyici tarafından duyulabilecek yükseklikte bir ses çıkıyordu. Dinleyiciler yer değiştirmekte serbestti; istedikleri kadar sessiz ya da gürültülü hareket edebiliyorlardı. Bazıları çimenlerin birbirine sürtünmesi, böceklerin gevrek dokularının zonklaması kadar hafif ezgi kırıntıları duyabiliyordu. Birkaçı birden fazla enstrümanı işitebilecekleri bir nokta bile bulmuştu. Çoğu hiçbir müzik duymamıştı.

Eleştirmenler, belli belirsiz ifade edilmiş motiflerin oluşturmuş olabileceği armoniyi dinleyicilerden ya da orkestradan herhangi birinin işitmesinin mümkün olmadığını söyleyerek itiraz etmişti. Besteci başından beri yaptığı açıklamalarda zaten niyetinin tam da bu olduğunu ileri sürmüştü: Sanatının amacı, bir düzlüğün en aşikâr niteliklerini, örneğin düzlükten çıkan sesi bile kavramanın imkânsızlığına dikkat çekmekti.

Fakat arkadaş çevresinde, bilhassa yolculuğumdan önceki son saatleri geçirdiğim otelde, besteci eserlerinin toplamını asla bilemeyeceğine hayıflandığını itiraf ediyordu. Her provada neredeyse boş salonun her noktasında gezinir, ayrı ayrı parçalarını gayet iyi bildiği bütünü sezdirecek bir tınıyı bir yerden işitebileceğini umardı (mantıksız olduğunu bile bile). Fakat tek bir kamış ya da telin titreşiminden fazlasını nadiren algılardı. Rüzgârın kilometreler boyunca uzanan otların arasında oynaşmasını sadece kışkırtıcı bir sessizlik olarak işitenlere gıpta ederdi neredeyse.

Kasabadaki son saatlerimi işleri kimse tarafından anlaşılmayan bir sanatçıyla geçiriyor olmamı duruma uygun

buluyordum. *İçeriler*'i ancak hiç bilmediğim bir bakış açısından görülebilecek çok daha uzun bir filmden birkaç sahne olarak düşündüğüm olmuştu.

Sonra, otelden ayrılmadan önceki son yarım saatte, daha önce hiç rastlamadığım bir ressam, hiçbir sinemacının göz ardı edemeyeceği bir hikâye anlattı bana.

Adam yıllar önce, kolaylık olsun diye düş manzarası adını verdiği resimler yapmaya başlamıştı. Emsalsiz algılarından türeyen bir ülkeye gidebildiğini ileri sürüyordu. Başkalarının gerçek dediği bütün ülkelerden daha üstündü. (Bu sözde gerçek diyarların tek iyi tarafı, duyarlıkları körelmiş insanların buralarda, benzerlerinin algıladığından fazlasını algılamamaya razı olarak yollarını bulabilmeleriydi.) Kendi diyarının özelliklerini birkaç uyanık kişiden başkasının seçebileceğinden şüpheliydi. Buna rağmen, sadece gözlerinin gördüğünü görenlerin hatırına tuhaflığını biraz yontarak geleneksel yöntemlerle, tuval üzerine boyayla diyarını resmetmeye girişmişti.

Ressamın ilk işleri epey övgü toplamış, ama yanlış anlaşılmıştı; kendisi öyle düşünüyordu. İzleyicilerle eleştirmenlerin gözünde onun altuni ve beyaz katmanları, düzlüklerin temel unsurlarına indirgenmesiydi; gri ve uçuk yeşil helezonları ise düzlüklerin ileride nasıl olabileceğinin ipucuydu. Kendi gözünde bunlar şahsi coğrafyasının başkasıyla karıştırılması imkânsız ayırt edici özellikleriydi elbette. Sanatının konusunun gerçekten ulaşılabilir bir manzara olduğunu vurgulamak için de sonraki işlerine birkaç bariz simge koymuştu – hem düzlüklerde hem de kendi diyarında görülen şekillerin yakın benzerleri.

Sonradan verilen adla bu "geçiş dönemi" işleri daha da çok övgü topladı. Yorumlayanlar turuncu ve safran sarısı bir

ısızlığın derinliklerinde bir motif görür gibi olup hemen ona tutunarak ressamın düzlükler geleneğiyle uzlaştığından bahsetti. Aşırı mavi kullanımından doğan acayip yeşile ise hemşerilerinin, düzlükler halkının ülkülerini benimsemeye başladığı anlamı yüklendi.

Ressam benim gitmek için sabırsızlandığımı gördü. Hikâyesini kesip nereye seyahat edersem edeyim yeni bir ülke bulamayacağım öngörüsünde bulundu. Filmimden söz ettiğimde, bir adamın gözleme çabasından vazgeçtiğinde gördüklerinden fazlasını hiçbir filmin gösteremeyeceğini söyledi. Ben itiraz ederek *İçeriler*'in son sekansının düşlerimin en tuhaf ve en uzun ömürlü olanını göstereceğini söyledim. Ressam, bir adamın en tuhaf düşünün bir başkasının hayalinden geçen en basit imgeden daha tuhaf olamayacağını söyledi. Ve hikâyesine devam etti.

Eleştirmenlerin ressamın gelişim dönemi olarak adlandırdığı süreçte daha ileri aşamalar olmuştu. Fakat şu anda ilham manzaraları olarak kabul görmüş tablolar yaptığını bilmem yeterliydi. Üç yıl boyunca tek penceresi her dem yeşil gür yapraklarla kaplı atölyesinden nadiren çıkmıştı. Kasabanın içinde yürümek zorunda kaldığında hemen her sokağın sonunda heyula misali görünen düzlük parçalarından bakışlarını kaçırıyordu. Şimdi bir zamanlar düşlediği diyar dışında hiçbir şey görmediğini ileri sürüyordu. Buna rağmen her gün onun bildik renkleriyle şekillerinden gözünü kaçırıyor, tuvaline ancak kendisinin artık sürekli yaşadığı türden bir diyarda düşlenebilecek bir coğrafyadan manzaralar resmediyordu.

En çok bilinen işlerinden birinin küçük, renkli bir röprodüksiyonunu gösterdi. Kasabanın en büyük mağazasının mobilya reyonunda gördüğüm yaldızlı cam çerçeve içindeki

manzaraların kaba bir taklidi gibi göründü bana. Ben söyleyecek bir şey bulmaya çalışırken ressam gözlerimin içine baktı ve birçok düzlükler adamının gözünde buranın düşlerin dekoru olmasına yetecek kadar uzaktaki yegâne yer olduğunu söyledi.

Filmimin mekânına giden yolda seksen kilometre ilerlemişken ressama mor tepeleriyle gümüşi deresinin Dış Avustralya manzarası olarak görülebileceğini biliyor mu diye sormadığıma hayıflandım.

*

Onunla malikânedeki ilk akşamımda, yemekte tanıştım. Evin tek kızı sıfatıyla karşımda oturuyordu, ama birbirimizle fazla konuşmadık. Benden pek de genç görünmüyordu, yani arzu ettiğim kadar genç değildi. Çehresi de umduğum kadar dingin değildi, dolayısıyla filmimin son sahnelerindeki etkileyici bazı yakın çekimleri gözümde baştan canlandırmak zorundaydım.

Sadece akşam yemeklerini aileyle birlikte yemeyi, günümün büyük bölümünü kütüphanede veya kuzey kanadının üst katında, kütüphaneye bitişik dairemde geçirmeyi planlıyordum. Ama aile üyeleri malikâne bahçesinde, arazisinde herhangi bir yerde her an karşılarına çıkabileceğimi biliyordu. Sanatçı sıfatıyla olmayacak yerlerde ilham aramaya hakkım vardı.

Hamim, yani kızın babası her akşam yemekten sonra verandada birlikte bir iki saat içki içmemizi istiyordu. İlk gece ikimiz kabul salonunun verandaya açılan kapısının hemen önünde oturduk. Adamın karısı ve kızı hâlâ birkaç hanım misafirle birlikte içerideydiler. Verandanın erkek misafirlerle ve benimle aynı konumdaki mahmilerle dolup taşacağı birçok

gece olacağını biliyordum. Fakat o ilk gece evin kızı ne zaman dışarıya, mehtabın aydınlattığı düzlüklere baksa, benim babasıyla koyu sohbete dalmış karanlık siluetimi gördü.

Karanlık çimenlikte cırcır böcekleri kesik kesik ötüyordu. Bir ara uzaktaki bir çayırdan bir yağmur kuşunun cılız, telaşlı çığlığı yükseldi. Fakat düzlüklerin muazzam sessizliği nadiren bölünüyordu. Işıklı pencereyi ve camdan görünen figürleri, önümde uzanan devasa karanlığın içinden görüneceği şekilde zihnimde canlandırmaya çalıştım.

*

Gece yarısına doğru çalışma odamda tek başıma oturup notlarımda yeni bir başlık açtım: NİHAİ (?) DÜZLÜKTEN MÜLAHAZALAR. Malikâneye gelen yola bazı tabelaları müphem ve çelişkili, ıssız bir tali yoldan sapılıyor. Bahçe kapısında durduğumda (buna özellikle dikkat ettim) çepeçevre kilometreler boyunca tek bir ev, baraka ya da samanlık görünmüyordu. Durduğum yer belki birkaç kilometre enindeki hafif bir çukurun dibindeydi. Ve ufkun çizdiği dairenin içindeki tek insan evladı bendim. Hamimin evi kapının öteki tarafında bir yerlerdeydi elbette, ama görünür bir yerde olmadığı kesindi. Yola bakıp evin yönünü bile anlamak imkânsızdı. Bahçe kapısından eve giden yol çok hafif bir bayırın sırtında bir serviliğin arkasına giriyor, bir daha da görünmüyordu. Yoldan içeri arabayla ilerlerken, girişi düzlüklerin en tenha noktasında yer alan, görünmez bir mahrem dünyanın içinde kaybolmak üzere olduğumu düşündüm.

Şu anda yapmam gereken ne kaldı? Arayışımın sonuna o kadar yaklaştım ki, nasıl başladığını zor hatırlıyorum. O bütün hayatını bu düzlüklerde yaşadı. Bütün yolculukları bu uçsuz bucaksız, sessiz kırlarda başladı ve bitti. Düşlediği diyarların bile ta uzaklarda, ortalarında kendilerine göre düzlükleri var. Yapmayı umduğum şeyi tasvir edebilecek kelime yok. Onun manzaralarını görebilmek mi? O manzaraları keşfetmek mi? Onu ilk kez gördüğüm bu düzlükler hakkında öğrendiklerimi bile söze dökemem. Onların ötesindeki daha da tuhaf yerlerden söz etmek iyice imkânsız.

Her şeyden önce onun yaşama alanını yakından tanımalı, anlamalıyım. Onu sadece kendisine ait olan birkaç kilometrekarelik fonda görmek istiyorum – başkalarına sıradan görünen, fakat onun gözünde onlarca anlam taşıyan yamaçlar, ovalar, ağaçlık ırmak boyları fonunda.

Sonra sadece onun hatırladığı düzlüğü gün ışığına çıkarmak istiyorum – hiçbir zaman gözden tam kaybetmediği bir gökyüzünün altındaki titrek ışıltılı diyarı.

Kâşifini bekleyen başka diyarlar da görmeye niyetliyim – onun verandasından bakıp hiçbir şekilde bildik bir coğrafya görmediğinde tanıdığı düzlükleri.

Son olarak da onun bile emin olmadığı düzlüğe seyahat etmek istiyorum – gönlündeki manzarada düşlediği yerlere.

*

Malikânedeki ilk aylarımda çalışma yöntemimi düzlüklerin aheste ritmine uydurdum. Her sabah evden çıkıp bir iki kilometre yürüyor, sırtüstü uzanıp rüzgârı hissediyor ya da ağır

ağır geçen bulutları seyrediyordum. Bu sırada düzlüklerde geçirdiğim süre saatlere, günlere bölünmemiş gibi geliyordu bana. Transa benzer bir dönemdi ya da bir filmde aşağı yukarı bir dakika sürecek, neredeyse birbirinin tıpatıp aynı, peş peşe kareler.

Öğleden sonraları kütüphaneyi keşfediyor, bazen senaryo notlarıma eklemeler yapıyordum, ama daha çok düzlüklerin tarihine dair kitapları, hamimin kullanımıma sunduğu ciltli günceleri, mektupları ve aile evraklarını okuyordum. Akşama doğru belirli bir saatte, evin kızının her gün at üzerinde çıktığı, benim henüz görmediğim bir bölgeye yaptığı gezintisi bittiğinde, ahırların oradan hektarlarca çimenliği geçerek bana doğru yürüyüşünü görebilmek için belirli bir pencerenin önünde bekliyordum.

O ilk aylarda, henüz düzlüklere ilişkin materyalin bulunduğu rafları hatmettiğim sıralar, bazen süs gölünün karşı tarafında onun yarı evcil bıldırcınlarla toy kuşlarına seslendiğini duyardım. Sonra aceleyle pencereye yaklaşıp onu gölgeli parkta görmeye çalıştığımda, silueti o sırada okumakta olduğum şeyin belli belirsiz ardışık görüntülerine karışırdı. Uzakta ve tek başınayken, on beş yıl boyunca hiç gönderilmeyen uzun bir mektupta her gün kendisine bir şeyler yazılmış, üç nesil öncesinin kadını da olabilirdi. Önündeki göle yansıyan çalı ve gökyüzü görüntüleri, düzlükler felsefecileri arasında en karamsarı olarak nam salmış büyük amcasının çocuklar için yazdığı, yayımlanmamış öykülerdeki hayalî diyarlardan birine ait olabilirdi ya da. Veyahut kararsız, çekingen toy kuşlarına usul usul yaklaşırken, düşlenmiş benliği olabilirdi – ilk güncelerinde okuduğuma göre, sırlarını öğrenmek için gidip yer kuşları familyasıyla birlikte yaşayan kız.

Yaz sonuna doğru notlarımın kapsamı o kadar genişlemişti ki, bazen onları bir kenara bırakıp filmimin açılış sahnelerini kurmanın daha basit yollarını arıyordum. Pencerenin önünde duruyor, genç kadının çocukluğunun son günlerinde yaptığı bir resmi cama tutuyor, dışarıdaki coğrafyanın bir ayrıntısını, sanki yarı saydam, solmuş boya katmanlarının arasında asılıymış gibi görmeye çalışıyordum. Bazen gerçek düzlüklerin uzaktan bir görüntüsü bir resmin anlamlı bir noktasında görülecek şekilde kâğıdın bir parçasını kesiyordum. Bir keresinde bir resimden aldığım detayı başka bir resimdeki iri dikdörtgen boşluğun ortasına, camın üzerine yapıştırdım. Bu düzenlemeyi pencereye sabitledikten sonra, anılar, imgeler ve düşlere dair bir filmin ilk karelerine uygun düşecek bir ezgiyi mırıldanarak, yavaş yavaş ona doğru yürüdüm.

*

Sonbaharda bir öğleden sonra geç saatte, onun kurşun kalemle, unutulmuş bir seyyah ve doğa filozofunun toplu denemelerinin sayfa kenarlarına almış olduğu notlardan başımı kaldırdım. Her zamanki gibi pencereye gittim ve onu uzak sayılmayacak bir mesafede gördüm. Düzlüklerin o kısmında belirgin sonbahar işaretleri yoktu. Tek tük egzotik ağaçların yapraklarının kenarları kıvrılmıştı. Çimenlik, yere dökülmüş minik tatsız meyvelerle leke lekeydi. Ufuk pek o kadar belirsiz değildi.

Eve doğru yürürken çehresini şaşırtıcı derecede net gösteren, güneş ışığında bir şeylerin yokluğuydu sanırım. Fakat o gün ilk kez başını kaldırıp benim pencereye bakmasının sebebini bilemiyordum.

Pencereden birkaç adım geride duruyordum, ama öne çıkmak üzere hareket etmedim. Düzlüklere ilişkin en eski eserlerden bazılarının gölgesinde durup zihnimden geçen peş peşe görüntüleri ezberlemeye çalıştım. Bir filmin başında ya da sonunda (belki de aynı sahne hem başında hem sonunda kullanılabilirdi) genç bir kadın düzlükler arasında bir tenhalıktan çıkarken görülür. Büyük bir köşke doğru ilerler. Binanın bir kanadının köşesini dönerken oyuncaklarla, mumboya ve suluboya çocuk resimleriyle süslenmiş geçmeli odaların penceresinden içeri göz atar. Çalılardan oluşan bir çite varır ve sadece kendisinin görebildiği bir bahçe manzarasına ya da ileride düzlüklere karışan bir bahçe manzarasına bakar. (Vücudu kamerayla baktığı şey arasına girmiştir.)

Son olarak çimenliğin en açıktaki yamacına gider. Hareketleri kararsızdır, belli bir şeyi (daha önce bir yerde mi iliştiğini gözüne?), bununla birlikte elle tutulamayan bir şeyi arar gibidir.

Bir an gelir, filmi seyretmekte olan biri genç kadının rol yapmadığına hükmedebilir; kararsız hareketleri, senaryo yazarının ancak tahmin edebildiği bir şeyi gerçekten arıyor oluşundan kaynaklanır.

Sonra kadın yüzünü kameraya döner, seyirci onun bir belgeselde yer alan, peşlerindeki kameraya aldırmayıp serbest davranmaya çalışan kişilerden biri bile olmadığını düşünebilir. Genç kadın kendisini gözleyen kişiye, aradığı şey o yönde olabilirmiş gibi bakmaktadır. Ya da kendisinden ne beklendiğini, senaryo yazarının aklındakini bilmediği için bakmaktadır sadece.

*

Hamimin kızı nihayet bakışlarını penceremden ayırdı. Görüş alanımdan çıktığında pencerenin yakınına, o yukarı bakarken durduğum yere küçük bir masa taşıdım. Masanın üzerine bir iskemle koyup kazağımı iskemlenin arkalığına sardım. İskemleyle yan yana durup omuzumla aynı hizada olduğunu kontrol ettim.

Kuklamın bir kafaya ihtiyacı vardı. Bir toz püskülünü iskemleye doğru pozisyonda bantladım. Fakat toy kuşunun boz kuyruk tüylerinden mamul püskülün pencerenin öbür tarafından pek görünmeyeceğini tahmin ediyordum, oysa kendi yüzüm dikkat çekici solgunluktaydı. (Düzlüklerdeki günlerimin çoğunu kapalı yerlerde geçirmiş olduğumu düşündüm.) Dosya dolabımın üst çekmecesi boş yazı kâğıtlarıyla yarı yarıya doluydu. Bir tutam gıcır gıcır beyaz kâğıt alıp püskülün etrafına gevşek bir şekilde biçim vererek sardım, sonra bantlayarak tutturdum.

Genç kadının binanın kendi oturduğu kanadına girmiş olduğunu kontrol ettim. Sonra aşağı indim, bahçe yollarından geçerek onun durup yukarıya baktığı noktaya gittim. Aynı noktada durup kütüphanenin penceresine gözlerimi diktim.

Kütüphanenin içinin ne kadar karanlık göründüğüne şaşırdım. O pencere hariç diğer hepsinin storlarını kapalı tutmuştum hep. Buna rağmen yazı masamda otururken düzlüklerin keskin ışığıyla temas halinde hissediyordum kendimi. Şu anda sadece bir loşluğu çerçeveleyen pencerede, öbür tarafındaki odaya ait hiçbir şey görünmüyordu – tepemdeki gökyüzünün sureti vardı sadece.

O ne kadar süre durduysa ben de o kadar süre boyunca aynı yerde durmaya devam ettim. Yansıyan gökyüzünün uzaktaki parıltısının ilk bakıştaki düz çeliksi renkte olmadığını

gördüm, hafif çizgiler ve lekeler vardı. Bütün o solgun şekilleri uzaktaki tiftik tiftik bulutlar zannedebilirdim, ne var ki yürümeye koyulduğumda aralarından biri, etrafındaki gökyüzü görüntüsü attığım her adımda değişirken camda sabit kaldı.

Çehremin yerini dolduran bulanık beyazlıktı gördüğüm – beni temsil eden kuklanın tepesine tutturduğum boş kâğıt. Fakat öğleden sonra düzlüklerden eve doğru gelen genç kadın –gökyüzünün suretindeki tüy tüy bulutlar karartmadıysa eğer– benim gerçek yüzümü görmüştü.

*

Kütüphaneye dönüp ilkel kuklamı söktüm. Çehremin yerini tutan kâğıtlar kırışmış ve katlanmıştı, ama ben onları yaz ortasından beri başına oturup çalıştığım ortadaki büyük masaya götürdüm. Oturup kâğıdı parmaklarımla düzlemeye çalıştım biraz. Ve uzun müddet boyunca sayfalara gözümü dikip baktım, sanki boş kâğıtlardan ibaret değilmişler gibi. Hatta üzerlerine bir şeyler –birkaç ürkek cümle– de yazdım, sonra elimin tersiyle itip yere attım ve işime devam ettim.

{iki}

ÖN NOT: Düzlüklerde on küsur yıl geçirdikten sonra, bu bölgedeki en yaygın adı Öteki Avustralya olan ülkenin her görüntüsünü çalışmalarımın bütünü dışında tutabilir miyim sorusunu hâlâ kendime sormak durumundayım. Mesele mekânın etrafımdaki insanlar için bilinmedik, yabancı bir yer olması değil. Öyle olsaydı, hayatı boyunca düzlüklerde yaşamış bir genç kadını çeşitli şekillerde kandırabilirdim. Kendimi ömründe görüp geçirdiklerinin tuhaflığıyla öne çıkan bir adam olarak sunabilirdim. (Gerçi bu imkânsız olsa gerek. Düzlükler halkının en belirgin özelliğini –kendilerine yabancı olanın sırf yabancılığından ötürü hayal güçlerini meşgul edebileceğini kabullenmeyi inatla reddettiklerini– unuttum mu yoksa? Burada, bu kütüphanede kimbilir kaç ikindi geçirdim, düzlüklerin bugüne kadar keşfedilmiş bölgelerinin koca haritalarını açıp en saygın haritacılık ekollerinin –olmayacak kabileleriyle akla sığmaz hayvanlarını en iyi bilindiği varsayılan bölgelere yerleştirip başka ekollerce boş bırakılan yerleri can

sıkıcı derecede tanıdık görünmesi istenen ayrıntılarla dolduranların– eserlerini hayranlıkla inceledim.)

Mesele düzlükler ahalisinden izleyicileri benim gibi bir adamın bir zamanlar düzlük tasvirleri zannettiği yanılgılara, abes çarpıtmalara kapılmış, onları ciddi ciddi incelemiş, hatta kendini onlarla beslemeye çalışmış olabileceğine inandırmak zorunda oluşum değil. Çabalarına yeterli karşılığı nadiren alabilmiş, az okunan âlimlerin, –düzlüklerde doğmuş özgün disiplinleri ya da çok sayıdaki cevapsız soruyu incelemenin tatmininden feragat etmiş, onun yerine bir düzlükle uzaktan yakından alakalı herhangi bir yeri görmemiş kişilerin tasvir ettiği, hatta değer verdiği hayalî ya da sahte düzlüklerde uzmanlaşmış adamların– eserlerine ayrılmış olağan karanlık bölme de mevcut bu kütüphanede.

İçeriler'in birkaç sahnesinin düzlüklerden uzaktaki yerleri hâlâ hatırlayabilen bir adamın hayatındaki bir olaylar silsilesi olarak anlaşılma ihtimalini mesele olarak görebilirim. Fakat en duyarsız düzlükler adamı bile benim imgelerimin dağılımını bir gelişimin hikâye edilişi olarak göremez herhalde. Bir yüreğin öyküsüyle o yüreğin can verdiği bedenin öyküsü arasında fark olamayacağını varsayanların ülkesinden uzakta olduğumu kendime hatırlatmalıyım. Bu kütüphanede düzlükler adamının doğası konusunda serbestçe fikir yürütülen eserlerle dolu koskoca odalara rastladım. Yazarların birçoğu garip, kafa karıştıracak derecede olağandışı, hatta belki kolay anlaşılmaktan kasten uzak duran düşünce sistemlerinin içinde varlık gösteriyor. Fakat düzlükler adamını tenin dertleriyle – hele hele yürek tarafından gereğince desteklenmediği ilk yıllarda her bedene musallat olan badirelerle– eli kolu bağlanmış halde tasvir etmeye çalışan bir yazara rastlamadım henüz.

Düzlükler edebiyatında bol miktarda çocukluk anlatısı mevcut elbette. Sadece belirli bir saatte var oldukları söylenen –birbiriyle neredeyse tıpatıp aynı günler arasındaki talihli bir aralıkta beliren ve hatırlanamayacak kadar sıradan olaylar tarafından silinip giden–, müteredditt güneş ışığında fark edilebilmiş ülkelerin ya da kıtaların topografyasını son derece ayrıntılı biçimde açıklayan cilt cilt kitaplar mevcut. Avustralya'nın uzak bölgelerinde felsefe adı verilen disipline en benzeyen disiplinin, tek bir gözlemcinin hatırladığı sahnelerle aynı gözlemci onları layıkıyla tasvir etmeye girişmesine imkân verecek beceriyi edindikten sonra aynı sahnelerin anlatımının mukayeseli incelemesinden kaynaklandığı biliniyor.

Bu disiplinin odak noktası son yıllarda değişti. Verileri daima tek bir gözlemcinin mülkiyetindeki bir konuyla ilgili olarak yorumcuların hayal kırıklığına uğraması belki kaçınılmazdı. Konunun yeni dalı hiç kuşkusuz daha doyurucu bir kuramlar bütünü üretti. Hemen her kültürlü düzlükler adamının şimdi moda olan bu disipline ait çok sayıdaki araştırmadan bazılarına kütüphanesinde bir raf ayırması şaşırtıcı sayılmaz. Hatta bu kitapların büyük bir bölümünü aynı çarpıcı siyah ve eflatun şömizleriyle tek formatta basılmış halde görmenin verdiği bir tatmin de var. Yanlış hatırlanan hatıralar olarak bilinen kışkırtıcı denemelerin yazarlarının kullandığı imgelerin seçimini inceleyen uzun tezlerden başka neredeyse hiçbir şey yayımlamayan yeni bir yayınevi, düzlüklerden başka bir yerde birkaç yıl içinde hatırı sayılır bir maddi kazanç ve geniş çaplı bir şöhret elde edebilir miydi?

Dolambaçlı argümanlarla ince ayrıntılandırmalara, zayıf bağlantılarla hafif yankılanmaların vurgulanışına ve sonunda, daldan dala atlayan, hatta müphem yazılardan oluşan

devasa koleksiyonda motif denebilecek bir şeyin varlığını sürdürdüğünün başarıyla kanıtlanmasına ben de hayranlık duydum. Açıklanan konunun özündeki kuramlar –savunulamayacaklarını kabul eden adamlar tarafından hararetle savunulan sonuçlar– eserlerin binlerce okuru gibi beni de hayretlere düşürdü. Düzlükler halkının çoğu mensubu gibi ben de bu kuramlardan herhangi birini benimseme güdüsü duymuyorum. Bu hassas dengedeki varsayımların bir şekilde kanıtlanmış ya da inandırıcı olduklarını ileri sürmek onları aşağılamak olurdu. Bunu iddia eden kişiye açgözlü bir hakikat istifçisi, hatta daha beteri, kelimeleri en münasebetsiz amaçla, kelimelerin biçimlendirdiği bir izlenimi haklı çıkarmak amacıyla kullanan bir ahmak gözüyle bakılırdı.

Bu dikkate şayan varsayımların başlıca cazibelerinden biri, kimse tarafından kendi hayatını kavrayış biçimini değiştirmek amacıyla kullanılamamaları. Düzlükler halkı mensupları kendi koşullarına peş peşe en son teorileri uygulamaktan bu sayede kat kat zevk alıyorlar. Deneyimlerimizin toplamında kendi geçici varlıklarından başka bir anlam taşıyamayacak kadar yüzeysel görünen keşiflerden daha oturaklı bir şey yoksa eğer, bunun ne gibi sonuçları olur diye soruyorlar kendi kendilerine. Bir algının, anının ya da varsayımın başkalarına açıklanamaz oluşunun değerini azaltmadığından, aksine artırdığından emin olabilse insan, tutumunda ne gibi değişiklikler yapar? Kendine has bir doğruyu arayışının ortaya koyduğu gerçeklerin haricinde sözde doğruları arama mecburiyetinden kurtulan bir adam neler neler başarabilir?

Bunlar, hoş bir tesadüf eseri, tam kendimden başkasının görmüş olamayacağı bir şeyi gösteren bir sanat eseri üzerine çalıştığım sırada düzlüklerde en fazla uygulanır ve tartışılırmış

gibi görünen bilimin olası sonuçlarından sadece birkaçı. Ancak şunu unutmamalıyım ki sayıları pek de az olmayan bazı toprak sahipleri (ve kendi hesabına okuyup yazan kimbilir kaç tezgâhtar, ilkokul öğretmeni ve yarış atı antrenörü) yeni disipline sırt çevirdiler bile. Ona karşı çıktıkları için değil. Aksine, haftalık dergilerin okur mektupları köşesinde sözkonusu disiplinin daha derin noktalarını tartışan, hafta sonu bıldırcın avında ya da koyun kırkma festivalinde eflatun-siyah kitaplardan birinin yazarıyla yan yana fotoğrafının çekilmiş olmasından gurur duyan kişilerden çok daha fazla benimsedikleri konusunda ısrarlılar. Fakat bu zoraki müritler, insanların değerlendirmelerini karşılaştırma ya da iddialarına ilişkin deneme mahiyetinde de olsa bir anlaşmaya varma fırsatları olduğu sürece konunun doğası gereği irdelenemeyeceği kanısındalar.

Bu kişiler uzak gelecekteki bir yılı beklemeye razılar. O yıl, diyorlar, düzlüklerdeki fikir iklimi kademeli fakat beklenen devirlerden birinin yarısındayken, düzlükler halkı âdeta bir adamla geçmişi arasındaki uçurumdan doğan mensur şiirleri, sonatları, kukla masklarını veya alçak kabartmaları hâlâ tercih etse bile, günümüzün en önemli meseleleri, çağımız bilimlerinin harabelerini hâlâ aşındıranlara çok uzak ve tuhaf görünecek.

Sözünü ettiğim âlimlerden hiçbiri, nihayet açtıkları kitapların parlak mürekkebini soldurmak için ikindi güneşinin kütüphanelerin karanlık köşelerine peş peşe kaç kere sokulmuş olması gerektiğini tahmin bile edemez. Unutulmuş bir yazarın itiraflarında metaforlar arasında öngörülmemiş bir paralelliğe nihayet rastladıklarında, değerli keşiflerinin başkalarının gözünde hiçbir değer taşımadığını bilmenin kendine

özgü hazzını konuşuyor onlar. Yıllar önce saf dışı bırakılmış, hatta geçersiz bulunmuş bir şeyi her düzlükler adamının aradığı şahsi vizyonun en seçkin belirtilerinden biri olarak görebiliyorlar. En tatminkâr projenin ise fikirler tarihinin bir kalıntısını eski parlaklığına kavuşturmak olduğunu ileri sürüyorlar. Ona ne gibi kullanımlar buldukları, nicedir kararmış sathında hangi parıltıları açığa çıkardıkları önemli değil; değerlendirmelerine hoş bir güvensizlik duymanın hazzını yaşayabiliyorlar daima. Bütünlükleri nedeniyle değer vermeye meyilli oldukları sezgiler günün birinde miadını doldurmuş bir metinde bulunan küçük bir dipnotla yeni bir kapsam kazanabiliyor. Önemsenmemiş kavramlarla kenara atılmış fikirleri mülkiyetlerinde bulundurmak kendilerine ne kadar haz verse de, onlardan önce birilerinin aynı kavram ve fikirleri farklı bir açıdan değerlendirdiğini kabul etmek zorundalar.

Kendime tekrar hatırlatıyorum; düzlükler adamının kayıplar ve değişimler farkındalığından kaynaklanmış bütün sanat ve bilimlerde hiçbir düşünür, şu ihtimale ciddi ciddi kafa yormamış: Bir adamın hayatının bir anındaki durumu, aynı adamın kolaylık olsun diye sözkonusu andan önce diyebileceğimiz bir andaki durumunun incelenmesiyle aydınlatılabilir. Zihinleri mütemadiyen çocukluk ve gençlikle meşgul olmasına rağmen düzlükler halkı mensupları, insanın kusurlarının asli bir terslikten kaynaklandığı teorisi ve türevlerini; insan hayatının başlangıçtaki tatmin durumundan bir gerileme, hazlarımızla zevklerimizin ise arzularımızla koşullarımız arasındaki bir uzlaşma olduğunu asla göz önünde bulundurmamış, bunları yalnızca apaçık yanlışların birer örneği olarak görmüştür hep.

Yalnız yıllar boyunca okuduklarım değil, düzlükler halkı mensuplarıyla –hatta bu evin aile reisiyle, şimdilerde kütüphaneye sadece bazı seramik tarzlarının tarihine ilişkin kitaplardaki renkli resimleri araştırmaya gelen, sağı solu belli olmayan hamimle– uzun sohbetlerim de, burada insanların ömrü bir çeşit düzlük olarak gördüklerini teyit ediyor. Anılarda yolculuk ve benzeri beylik laflardan hiç hazzetmiyorlar. (Ne kadar az sayıda düzlükler adamının fiilen seyahat etmiş olduğunu neredeyse her gün yeniden öğrenip şaşırıyorum. Düzlüklerin Altın Çağı'nda, Keşifler Asrı'nda bile, yeni bir bölgeye giden bir yol bulmuş her öncüye karşılık, kendi dar bölgelerini sanki en uzaktaki yeni keşfedilmiş toprakların da ötesindeymiş gibi tasvir ederek aynı ölçüde şöhret kazanan onlarca adam var.) Ne var ki konuşmalarında ve şarkılarında bildik ama korkutucu bir düzlük misali kâh yaklaşıp kâh uzaklaşan bir Zaman'a değiniyorlar sürekli.

Yetişkin bir adamın gençliğini düşünürkenki lisanı bir mekânın yokluğundan çok kendisine değiniyor, bir örtü ya da engel olarak Zaman kavramının karartmadığı bir yere. Yetişkin adam şimdiki zamanda nasıl kendi mekânının özel kimliğini sezmeye çalışıyorsa, o yerde yaşayanlar da, aynı hevesle mekânın kendine haslığını (Tanrı ya da sonsuzluk fikrinin başka halklarda saplantı haline geldiği gibi düzlükler halkında saplantı haline gelmiş özelliğini) araştırma imtiyazına sahip. Her ikisinin de –hem yetişkin adamın hem delikanlının– kendine mahsus durumunu anlayamamasının üzerinde çok duruluyor elbette. Her ikisi de komşu bölgelerin kimi sakinleriyle karşılaştırılıyor sık sık – gerekli gördükleri ya da bilmekle yetinebilecekleri bütün düzlüklerin haritasını çıkarmaya çalışan, her birinin kendi haritasına diğerinin sınırlarının bir

bölümünü dahil edebileceği konusunda anlaşan, fakat sonunda, her ikisi de isteyebileceği son mekânlarla üzerinde hak iddia edemeyeceği ilk mekânlar arasında tam tanımlanamayan bir mıntıkanın var olması gerektiğini savunduğundan iki haritanın düzgün bir şekilde birleştirilemeyeceğini gören sakinleriyle. (Bereket şu andaki görevim, her türlü bilimin –hatta bazılarına göre her tür sanatın– kimsenin tam anlamıyla sahiplenmediği bu karanlık alanlardan türetilmesi gerektiğini ısrarla savunan, kalabalık sayılabilecek düşünürler ekolüyle ilgilenmemi gerektirmiyor. Bununla birlikte, mevzubahis ekolün Ara Düzlük kuramına duyduğum merakı günün birinde tatmin etmem gerekecek; tanımı gereği asla gidilemeyen, fakat akla gelebilecek her düzlüğe bitişik olan ve ona geçit veren bu düzlük, coğrafyanın ayrıksı bir dalına da konu olmuş.)

Yani hamim yıllar önce görüp dokunmuş olduğu bir çiniyi hafiften andıran çinilerin sırındaki dengesiz yarı saydamlığa, yeşil ve altın renginin çeşitli yoğunluklarına kafa yorarken geçmişe ait bir deneyimi "yakalamaya" çalışmak gibi basit bir amaç gütmüyor katiyen. Öyle düşünse malikânenin güneydoğu kanadındaki bazı revak ve avlularda gezinebilirdi; burada onun gözünde canlandırmaya çalıştığı renk tonlarının ta kendileri ikindi güneşinin ışınlarını ya da akislerinin kalıntılarını yansıttığında, o titizlikle korunan sütunların, döşeme taşlarının ve havuzların arasında bir daha asla boy göstermeyebilecek konjonktürel yeşilliğe ben bile hayran kalıyorum. Hamimin saatler süren sessiz çalışması halihazırdaki herhangi bir düzlükten kaynaklanan görüntü ve algıları reddettiğini kanıtlamıyor. Onu tanıdığım kadarıyla, duygusallığa kapılmadan bir başka ikindi vaktini düşünüyor; düzlüklerin muazzam sessizliğinin bile, daha da kışkırtıcı bir

sessizlik uğruna, duvarlar sayesinde dışarıda tutulduğu avlularda, belki yaygın tercihlere avlunun ötesindeki boş otlakların nadiren görülen tonlarından bile uzak olan bir yeşilin ve altın renginin sırlı killerin benzersiz parıltısı sayesinde vurgulandığı avlularda bir ikindi vaktini. Bir daha ele geçmeyecek şeylerden tek istediği, dört bir yandan da tanıdık araziyle çevrelenmiş gibi görünmeleri. Kendi meselelerinin şematik düzeninin düzlükler halkının rağbet ettiği kalıba eşdeğer olmasını istiyor: bilinenle ve fazlasıyla kolay ulaşılabilir olanla çevrelenmiş bir muamma mıntıkası. Ve kendine yakışır şekilde, bu sessiz ikindilerle meşhur kalıbın daha da gelişmiş bir görüntüsünü sunmayı amaçlıyor kuşkusuz. Yalın süslemeli çinilerinin tonlarıyla dokularını sakin sakin inceleyen adam, eliyle tutup gözüyle görebileceği mesafedeymiş izlenimi uyandıran şeyin tam manasının, ikindi güneşinin ısıttığı duvar çinilerinin yüzeyinde parmaklarını gezdiren ve algıları arasında bir üçüncü adamın farkındalığı da bulunan ikinci bir adama bağlı olduğunu kabul eder; üçüncü adam batan güneş ve ışıldayan renkler çakışmasını yorumlamanın eşiğine gelir, fakat böyle bir anın barındırdığı gerçeğin, daha ilerisini gören, hisseden ve merak eden, kendi ötesindeki bir adama bağlı olduğunu sezer.

Hamimin Zaman'ı bağlı olduğunu ileri sürdüğü ideolojinin yerleşik bakış açısına göre algıladığından şüpheye düşüyorum bazen. Benimle ara sıra giriştiği tartışmalarda, halihazırda öne sürülen dört kurama karşı "Zaman, Karşı Düzlük" kuramını savunuyor. Ancak bazı argümanları aşırı düzenli oluşlarıyla dikkatimi çekiyor. Düşünme alışkanlıklarını yeterince tanıdığımdan, bir düzlükler adamının meselelere tam bir açıklama getiremeyen kuramları tercih etmesini bekliyorum genelde.

Hamimin Zaman olarak algıladığı şeyin simetri ve bütünlüğü karşısında sergilediği hayranlık, gizliden gizliye diğer revaçtaki kuramlardan birini incelemekte olduğu veya daha büyük ihtimalle, gerçek şekillerini sadece kendilerinin algıladıkları bir Zaman'ın farkında olan doktrin münzevilerinden biri olmak zorunda kaldığı anlamına gelebilir. Bu münzeviler yakın tarihe kadar beş ideolojinin takipçileri kadar saygı görüyordu. Fakat en militanları şahsi Zaman labirentlerini şiirlerinin, düzyazılarının ve adlandırılmaları konusunda henüz anlaşmaya varılmamış, (bazıları iflah olmaz derecede bölük pörçük, bazılarıysa neredeyse dayanılmaz ölçüde tekrara dayanan) daha yeni eserlerinin dekoru haline getirdiğinden beri eleştirmenlerin –hatta genelde hoşgörülü olan okur kitlesinin bile– tahammülü kalmadı.

Bunun sebebi düzlükler halkının sıradan mensuplarının bu tür uygulamaları kafa karıştırıcı bulmaları, Zaman temasının ele alınışında kendi tercih ettikleri yöntemlerin kapsam ve çeşitliliğini kısıtladığını düşünmeleri olmayabilir. Yine de mevzu, düzlükler halkının münzevi bakışın sezgilerine güvenmemeyi tercih ettiği az sayıdaki konudan biri gibi görünüyor. Belki de bazı yorumcuların daha kısa süre önce ileri sürdüğü gibi, beş ana kuram hâlâ o kadar eksik ve belirsizliklerle dolu ki, en özgün düşünürün bile çelişkili manzaralarıyla muğlak kozmolojilerini onların geniş boşluklarına oturtabiliyor olması gerekir. Belki de en çok itiraz edenler –aralarında beş ideolojinin eşit sayıdaki takipçisi de olduğu halde– henüz açıkça ifade edilmemiş bir başka kurama gizliden gizliye inanıyorlardır. Kendi kendini çürüten bu kuram, iki kişinin aynı Zaman kavramında anlaşmaya varmasının imkânsız olduğunu, Zaman hakkında bir iddiada bulunulamayacağını, Zaman

hakkındaki bütün sözlerimizin, düzlüklerimizdeki dehşetengiz hiçliği doldurmak ve hatıralarımızda onların ötesine geçmemizi sağlayabilecek tek boyutun eksikliğini gidermek amacını güttüğünü öne sürer. Bu durumda, aykırı araştırmacılara karşı çıkanların tek yaptığı, sapkınlardan birinin bu önermeyi başkalarına sunmanın yolunu bulması ihtimaline karşı bir savunmadır. (Bunu başarmanın yolu çok büyük ihtimalle şiirden ya da çapraşık bir kurgusal anlatıdan geçecektir. Düzlükler halkı mantık yoluyla nadiren kazanılır. Mantığın düzgün işleyişi onların aklını çeler, onu yaratıcı salon oyunları icat etmek için kullanırlar.) Karşı çıkanların korktuğu şey de yeni Zaman kavramının her şeyin değişkenliği konusundaki sayısız araştırmada düzlükler halkının kullandığı karmaşık imgeleri ortadan kaldırabileceğidir muhtemelen. Ancak kendi uydurdukları saatlerle kendilerini kandırabilen, başka kimsenin hayalinden geçmeyen yıllara inanırmış gibi yapabilen adamların hayatta kalabildiği, son derece kalıcı düzlüklerin sakinleri olarak bulabilir hepsi kendini.

Birkaç yıl önce kütüphanenin bir zamanlar öngörülebilir gelecekte yeterli olacağı düşünülmüş raflara sığmayan, Zaman konusundaki önemli eserlere ayrılmış köşesini ziyaret etme dürtüsü duydum. Aynı köşenin gündelik kütüphane ziyaretlerinde hamimin karısını da cezbetmesi dikkatimi çekti. Yaşça benden büyük olmayan, düzlükler ölçütlerine göre hâlâ güzel bir kadındı. Etrafında yükselen, üst üste yığılmış kitaplardan birini nadiren incelerdi; sadece çeşitli kitap adlarına gözünü dikip bakar, arada bir de renkli şömizli bir kitabı alırdı eline. Kütüphanenin batı duvarındaki perdelerle meşgul olurdu. Ağır, bal rengi perdeleri bazen çekip birbirine yaklaştırır, o zaman kendisini çevreleyen ışık ansızın daha sıcak ve kesif ama belki

aynı derecede geçici görünürdü. Bazen de aynı perdeleri aralar, o zaman da alçalan güneşin ve kaçınılmaz çıplak çayırların göz kamaştıran parlaklığı Zaman'a hasredilmiş yüzlerce eserden yayılan karmaşık ışıltıyı silerdi.

Hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordum. Kocası (atölyesi dediği dairede ayda bir yaptığımız) baş başa görüşmelerimizin hiçbirinde karısına, bu evde nice öğle sonrası geçirmiş, belki bugüne kadar sayısız pencerenin her birinden kırılarak üç bin ayrı düzlükten yansıyan güneş ışığını görmüş olan kadına değinmemişti.

Düzlükler halkının bütün seçkin mensupları gibi hamimin de âdetlere uyarak kapalı kapılar ardında icra ettiği sanat her neyse, yarattığı her eserde isimsiz bir eşe dolaylı övgülerde bulunduğunu biliyordum. Ne var ki hamimin göndermeleri belki çoğu zamankinden daha anlaşılmazdı. Sessizlik içinde geçen günlerini bir baladın mısraları meşgul etseydi, kadının hikâyesi hakkında bir şeyler öğrenme ihtimalim bir nebze artabilirdi. Çünkü düzlüklerin bütün baladları bitmez tükenmez anlam aktarımlarının ve sapmaların ardından döner dolaşır birkaç belirgin motife varır. Ya da devasa dokuma tezgâhlarının dedesinin bıraktığı gibi durduğu terk edilmiş odalara girip çıksaydı, onun ikisi için tasarladığı bir dekorda karısının nasıl göründüğünü görebilirdim. Çünkü düzlüklerin dokumacıları, kadın figürlerini şahit olmaları imkânsız sahnelerin arasına güya saklarmış gibi yapar. Fakat düzlüklerden sızan değişmez ışıltıyla Zaman tefsirlerinin çok renkli parıltıları arasında dururken bu kadının hayalinden geçenleri yorumlayabilecek tek adam, yeşil sırlı duvar resimleri ve muğlak şekilde yerleştirilmiş heykelciklerden daha açıklayıcı bir şey üretmiyordu. Gece geç saatlerdeki tesadüfi konuşmalarından, o ketum ve esrarengiz

eserlerde ima etmeyi umduğu mana derinliğini anlamıştım. Ayrıca genelde düzlükler halkının her türlü sanatı sanatçının bile zor algıladığı bir manzaradaki muazzam süreçlerin pek az sayıdaki görünür kanıtı olarak değerlendirdiğini, dolayısıyla hem en katı hem en saf eserlere müthiş bir açıklıkla yaklaştığını, sersemletici panorama panoramalarına dalmaya gönüllü olduğunu biliyordum. Yine de evin uzak kanatlarının arasında, dikkatimi dağıtacak düzlük manzaralarının görülmediği sessiz avlularda duruyor, arkamdaki her hareketli bulut katmanının önümdeki yeşilimsi duvarda kâh sınırsız bir derinlik yanılsaması, kâh ufku çağrıştırabilecek herhangi bir şeyin yokluğunu yaratışını izliyordum. Bu süre boyunca o belirsiz bölgede tema gibi görünen her şeyin izini sürüyordum; kendi de gidip gelen bir manzarada dalgalanarak da olsa varlığını sürdüren şu veya bu insani eğilimi ima edebilecek bir kusur ya da lekeyi görünürdeki kaynağına kadar takip ediyordum; değişen dokuların münavebeli hâkimiyetini güçlü tezatların arasında bir karşılaşma olarak görüyordum ya da şahsi bir alanın benzersiz algısı gibi görünen bir şeye başka bir açıdan bakılsa, başka bir gözlemcinin başka bir ülke olarak algıladığı şeyin dağınık kalıntılarını sanatçının göremediği anlamına gelebileceğine hükmediyordum.

Dolayısıyla tek yapabildiğim, adamla karısının ayrı ayrı noktalarda (kadın batıya bakan pencerelerin yakınında, kapağını nadiren açtığı kitapların karmaşık, renkli bir desen oluşturduğu duvarla manası açıklık kazanmaktan hâlâ çok uzak olan ve bir kez daha ağır ağır güneşe sırt çeviren bir düzlüğün arasında, adam ise duvarların çevrelediği bir avluda, düzlük görüntülerinin önünde örümcek ağlarının sallandığı az sayıdaki pencereye bütün gün sırtını vererek, yüzü ancak yaşadığı

yılların ortaya çıkardığı bir şeyi gördüğünü iddia ettiği renkli killere yakın) durmaya devam ettikleri ve her birinin, sanki ikisi de buna benzer şeyleri kelimelerle şekillendirmekten umudunu kestiğinden beri gerçekleşmemiş ihtimallerden bazılarını doğrulayan bir kelime dizilişini diğerinden hâlâ duyabilirmiş gibi davrandığı yıllara dair tahmin yürütmekti.

Bununla birlikte, kadının Zaman'a hasredilmiş odalar boyunca ilerleyerek güneye bakan daha küçük pencereli bölmelerin birinde, tali filozofların eserleri arasında oturarak okuduğu günler de vardı. (Öteki Avustralya'dan bu kadar uzaktayken bile orada felsefe adı verilen şeyi hatırlıyorum bazen. Ve hemen her gün, buradaki masamdan kalkıp bilmediğim odaların arasından yürürken, felsefeye ayrılmış oda ve bölmelerde doğduğum yörede olsa felsefeden başka her adın verilebileceği eserler gördükçe şaşırıp seviniyorum.) Kadının en sık okuduğu kitaplara başka bir Avustralya'da roman denirdi belki; ne var ki öyle bir yerde o kitapların yayıncı da okur da bulabileceğini hiç sanmıyorum. Oysa düzlüklerde ahlak felsefesinin saygın bir dalını oluşturuyorlar. Yazarlar kolaylık olsun diye düzlükler adamının ruhu adını verdikleri şeyle ilgilenir. Bu terime karşılık gelen herhangi bir varlığın doğası hakkında tek kelime etmez, bu mevzuyu kabul gören uzmanlara, en esrarlı şiirlerin yorumcularına bırakırlar. Fakat şüphe götürmeyen etkilerinin bazılarını ince ayrıntılarıyla tasvir ederler. Bu âlimler kimi pişmanlık, yarım kalmışlık ve yoksunluk hallerini kendi deneyimlerinden (ve meslektaşlarının ya da rakiplerinin kız kardeşleriyle veya kızlarıyla evlenmek, kendi çocuklarını da çetin mesleklerine sokmak suretiyle birbirine kenetlenmiş, neredeyse tamamen kapalı bir grup olduklarından birbirlerininkinden de) ayıklarlar. Ardından bu hallerde,

bilahare hiç gerçekleştirilememiş bir şeyler vadeden daha önceki bir halin izlerini bulmaya çalışırlar. Hemen her örnekte, kimilerinin verdiği adla gelgeçlik savunucuları, önceki deneyimin aslında belirsiz bir gelecekteki tatmin durumunda bir artış ya da bir memnuniyet hali öngörmediğini saptar. Yazarlar bir adım ileri giderek sonraki deneyimlerin değersiz olduğunu, düzlükler adamının her tür müstakbel teselli beklentisinden uzak durması gerektiğini, hele hele hiçbir zevkin kalıcı olamayacağını iddia etmez. Dünyevi meselelerde tekrarlanan bir kalıbın varlığına dikkat çekerler daha ziyade: sınırsız bir faydanın belli belirsiz algılanmasının ardından, faydayı ne öngörmüş ne de fayda olarak tanımlamış birinin hayatında o faydanın ortaya çıkması. Onlara göre buna verilecek doğru tepki, kendini görünürdeki bütün hüsranların yoğunluğuna bırakmaktır; hakkı olan bir mutluluktan yoksun bırakılmışlık duygusuyla değil de, beklenen bir hazzın yokluğu sürdükçe tanımının belirginleşmesi durumundan ötürü.

O günlerde, her öğleden sonra oturup bir zamanlar emsalsiz bir düzlükte gördüğü karı kocaya ne olduğunu merak eden kadının, günün birinde onlara ya da onlara özgü manzaraya yaklaşabileceğini zannederken yanıldığına kendini ikna ettiği sonucuna vardım. Boş koridorlardan, bir zamanlar etrafındaki düzlükleri ancak sezdiği bir düzlükle birleştirecek cümleleri telaffuz etmeyi ya da duymayı umduğu sessiz odaların önünden geçerek penceresiz köşeye, kayıpların felsefecileri diye bilinen düşünürlerin buruk tesellisine her gidişinde, öğretilerine aklının yatmış olduğunu varsaydım. Eğer öyleyse, ben onu gizlice seyrederken o halihazırdaki koşullarıyla başka bir kadının yerleştiği konakla ücra arazi arasındaki belirsiz mesafeyi değil, henüz girmemiş olabileceği geniş,

tanımlanmamış düzlükleri düşünüyordu. Çünkü sözkonusu ekolün düşünürleri, bir zamanlar akıldan geçmiş bir ihtimal, günün birinde cılız bir olay dizilişine tekabül edermiş gibi görünebilir mi meselesini dikkate almaz. Bütün dikkatlerini ihtimalin kendisine yöneltir, ona değer biçerken iki ölçütü göz önünde bulundururlar: ihtimalin genişliği ve varoluş süresi – özensiz konuşmada hakikat adı verilen, belki birkaç düzlükler adamının nazarında bile bütün ihtimallerin tükenişini temsil ettiği düşünülen gelişigüzel görüntüler ve sesler tertibinin hemen ötesinde var olduğu süre.

Dolayısıyla belki kadının nazarında beklenmedik düzlüklerde, hâlâ bir açıklamada bulunmamış bir erkekle bunca yıl geçirmiş olmanın başlıca avantajı, bir zamanlar, istikbali çok düşük bir ihtimali, beklenmedik düzlüklerde asla açıklamada bulunmayan bir erkekle ömrünün yarısını geçirme ihtimalini de barındıran bir kadının varlığını farz etmesine imkân tanımış olmasıydı.

Fakat düzlükler felsefesi bir zamanlar kurmaca konusu olarak gördüğüm o kadar çok şeyi kapsıyor ki, benim Zaman, Erişilmez Düzlük'e ilişkin hacimli ama marjinal araştırmalarda dipnottan dipnota ilerleyerek takip ettiğim dolambaçlı yollarda gezinmekte sakınca görmediğim yıllarda göz attığım kimi tezleri hamimin karısı uzun zaman önce okumuş olabilir. (Bunlar ilgili kişilerin hayatında sadece birkaç anlık yer tutmuş olabilecek vakaların dağınık anlatılarıdır, ama geçmişlerindeki başlıca hadiseler olarak tasvir edilirler.) Sadece bir defa karşılaşan ve aralarında geçen edepli bakışmalarla konuşmaların vadettiği şeylerin çokluğundan ötürü bir daha görüşmemeyi kabullenen bir erkekle bir kadının çok sayıdaki öyküsünden birini mutlaka okumuş olacağını düşündüm.

Sözkonusu çiftlerin daha sonraki hayatlarının öyküsünü izledikçe de, bu evde kendi geçirdiği yılların, kendi öyküsünün bir parçası bile sayılamayacağını anlamış olmalıydı. Sessizliğin bölünmediği öğle sonraları, kısacık parlayıp sönen günbatımları, hatta kadının umudunu tam da kesmemiş olduğu bir şeyi düzlüklere tekrar kazandıracakmış gibi görünen sabah vakitleri – bütün bunlar yaşanmış olabilecek bir hayatın, onu götürmeyi vadettiği bu düzlükler haricinde herhangi bir yere götürmüş olabilecek bir delikanlıyla arasındaki sessiz bir diyaloğun yıllar önce var ettiği sayısız manzaranın ufacık ipuçlarıydı. Aramızda (hiç konuşmadığımız ve birimiz kütüphanenin karşı tarafına baktığında diğerinin bakışları daima bir metnin sayfasına ya da metnini bekleyen bir sayfaya odaklanmış olduğu halde) öyle bir duygudaşlık gelişir gibiydi ki, bu bölgede geçirdiği yıllara, en sevdiği yazarların hiçbir yere varmazmış gibi görünen bütün hayatlara atfettiği değere benzer bir değer atfediyor olabileceğini bile umuyordum. Çünkü tercih ettiği yazarların bazıları, tarih denen şeyin büyük bölümünü, kısmen kolaylıkla öngörülebilecek olanla ilgilenenlerin sıradan beklentilerini karşılamak, ama esasen hassas olanlara asla gerçekleşemeyeceğini bildikleri şeyi öngörme imkânı sunmak amacıyla sürdürülen, jestler ve düşüncesizce konuşmalardan ibaret, içi boş bir gösteri olarak gören yazarlardı. Hatta bu düşünürlerin bazıları, kadının huzursuz yıllarının, akla gelebilecek bütün ihtimaller arasında, genç bir kadının kendisini belki bir daha görülmeyeceği şekilde gören bir erkeği belki bir daha görülmeyeceği şekilde gördüğü ana uygun tek netice olduğunu ileri sürebilirdi. Onların gözünde (eserleri âdeta kuytu bir rafa gizlenmiş olsa da, bu kütüphanede geçirdiği onca yıl boyunca kadının onlara rastlamış olması

ihtimali vardı en azından) bir ömür, böyle bir anın kendisini izleyen bütün anlarla tamamen bağlantısız olduğunu kanıtlamak için bir fırsattır sadece ve bu kanıtı vurgulayan her olaysız yılla birlikte değeri artar.

Başka odalarda, başka saatlerde karşılaşıp hoşbeş ediyorduk elbette. Fakat kütüphanenin uzak köşelerinde gördüğümde ona yaklaşmaktan menedilmiş gibi hissediyordum kendimi. Uzun süre boyunca, fikirlerimi o ortamda dile getirecek olsam kulağa ne kadar yüzeysel geleceklerini düşünmek bana ket vurdu. Etrafımı çeviren kitaplardan birinde ileri sürülen bir tezle ilgili olmadığı müddetçe konuşmaya hakkım yoktu. O odalara hâkim sessizlik, bir konuşmacının argümanının sonuna geldiğinde, ilk soruyu meydan okurcasına beklerken verdiği arayı çağrıştırıyordu bana; ancak bu örnekte konuşmacılar güruhunun kalabalığı ve sessizliğin uzun yıllar boyunca hiç bölünmemiş olması, gerginliği kat kat artırıyordu.

Fakat aylar geçtikçe, o hemen her öğleden sonra gelip benimle ZAMAN etiketli raflar arasında oturdukça, ona bir şeyler söyleme zorunluluğunu giderek daha fazla hissediyordum. Aramızda geçmiş olabilecek bütün sözler yığınını, her birimizin tepesindeki somut raflar kadar göz korkutucu, kapağı açılmamış bir kitaplar destesiymiş gibi hissediyordum. Yaptığım planı aklıma getiren muhtemelen buydu. *İçeriler*'in ön notlarını bitirir bitmez, filmin senaryosunu yazmaya fiilen başlamadan önce kadınla aramdaki duruma çözüm getirecek kısa bir kitap –muhtemelen bir denemeler seçkisi– yazacaktım. Kitabı şahsen bastıracaktım, hamimin mahmilerinin devam etmekte olan çalışmalarına ve notlarına hasrettiği, nadiren kullanılan yayınevlerinden birinde. Kitabın göstermelik içeriğini öyle düzenleyecektim ki, buradaki kütüphaneciler

bir nüshasını onun öğle sonralarını aralarında geçirdiği rafların birine yerleştirecekti.

Planımın buraya kadar aynen düşündüğüm şekilde gerçekleşeceğini tahmin ediyordum. Tek belirsiz nokta sonuncusuydu: Kadının ömrühayatında kitabımın kapağını açmasını sağlama almanın yolu yoktu. Onu bu evde geçirmeyi planladığım beş ya da on yıl boyunca her öğleden sonra izlesem de, sessizliğimi açıklayan kelimelerin yakınından bile geçtiğini görmemem mümkündü.

Ne var ki onun yazdıklarımı asla okumaması ihtimali beni uzun süre rahatsız etmedi. Aramızda geçen her şey sadece birtakım ihtimallerse, amacım onun hakkımda yürüttüğü tahminlerin kapsamını genişletmek olmalıydı. Belirli bir veri değil, beni tanımasına ancak yetecek bilgiler edinmeliydi. Kısacası, onun okumuş olabileceği bir şey yazdığımı bilmeli, ama yazdığım tek kelimeyi okumamalıydı.

Dolayısıyla, kısa bir süre boyunca kitabı yazıp yayımlatmayı, fakat sadece beş on nüsha bastırıp eleştirmenlere ulaştırmayı (ayrıca her birinden kitabı dolaşıma sokmayacağına dair yazılı taahhüt almayı) ve bir nüshasını da bu kütüphaneye vermeyi planladım. O nüsha raflarda yerini aldığı ilk gün, kataloğa bütün ayrıntılarıyla işlendiğinden emin olduktan sonra kitabı usulca raftan alıp bizzat saklayacaktım.

Bu plan bile beni uzun süre tatmin etmedi. Kitabımın tek bir nüshası bile fiilen mevcut olduğu sürece karşılıklı duygudaşlığımız sınırlanmış olacaktı. Daha beteri, (ilişkimizin olağan zaman ve mekân kavramları tarafından kısıtlanmasını istemediğimden) biz öldükten sonra, onun ömrühayatında kitabı bulup kapağını açmadığından emin olunamazdı. Tek bir nüsha bastırmayı –ve buradaki kütüphanecilere vermeyi–, sonra da

kataloğa kaydedilir edilmez alıp yok etmeyi düşündüm. Fakat gelecekte birileri, bir nüshanın o anda (ya da geçmişte) mevcut olduğunu ve kitabın muhatabı olan kadının ona en azından bir göz gezdirmiş olduğunu zannedebilirdi.

Planımı bir kez daha değiştirdim. Buradaki kataloğun bir yerinde, bu kütüphaneye hiç girmemiş, ama düzlüklerdeki malikânelerin özel koleksiyonlarında bulunan önemli kitapların listesi var. Kitabımın her nüshasını kendim saklayacak, o listeye bir madde ekleyip kitabın bir nüshasının olmayan bir bölgedeki kurmaca bir kütüphanede bulunduğunu belirtecektim.

Bu arada, kadın da kendi durumunu bana açıklamak için bir kitap yazmış olmasın, diye düşünmeye başlamıştım. O kitabı aramaya gönülsüzlüğüm, sonunda uyguladığım planda karar kılmamı sağladı: hiçbir kitap yazmamak ve herhangi bir zamanda bir kitap yazdığıma ya da yazmaya niyetli olduğuma dair kimseye bir imada bulunmamak.

Bu karara vardıktan sonra hem kadının hem de benim, genç bir erkek ve kadın olarak tanışıp evlenmiş, birbirimiz hakkında iki insanın yarım ömürde öğreneceklerini öğrenmiş olabileceğimiz ihtimalinden emin olarak, kütüphanenin ayrı bölümlerinde birbirimizi rahat bırakabileceğimizi umuyordum. Fakat kısa sürede bu durum (belki bütün ihtimaller gibi) beni tatmin etmez oldu. İkimizi karı koca olarak en muğlak şekilde düşündüğüm zaman bile, bu insanların da var olabilmesi için hakikat bildikleri dünyayı dengeleyecek muhtemel bir dünya olması gerektiğini kabullenmek zorunda kalıyordum. Ve o muhtemel dünyada bir kütüphanenin ayrı ayrı pencereli bölmelerinde oturan bir kadınla erkek vardı. Birbirimiz hakkında hemen hiçbir şey bilmiyorduk ve bizi çevreleyen dünyaların dengesini bozmadan olayların başka türlü

gelişebileceğini hayal edemiyorduk. Kendimizi başka herhangi bir koşulda düşünmek, biz olabilecek kişilere ihanet etmekti.

Bunu bir süre önce kavradım. O zamandan beri de Zaman'ı açıklamaya çalışan eserlerle giderek kalabalıklaşan odalara girmekten mümkün mertebe kaçınıyorum. Bununla birlikte, bazen kütüphanenin o kısmından geçerken en yeni kitap desteleri farklı biçimde yerleştirildiğinden dolambaçlar çizerek önceleri kadını görüp izlemiş olduğum bir odadan da geçmek zorunda kalıyorum. Benim hatırladığımdan daha uzakta bir yerde oturuyor; kütüphanenin bu kanadı, orta yerinde kıpırtısız duran ciltlerde Zaman'a atfedilen işleyişlerden birinin cisimlenmiş, görünür haline dönüştükçe raf ve paravanların değişmiş düzeni de kitap setlerinin arasında oluşması kaçınılmaz geçitler labirentinin ilk duvarıyla şimdiden onu benden ayırmış durumda.

Ara sıra, tıklım tıklım raflara iyice yaklaştığı zaman, etrafındaki en gözalıcı şömizli kitapların karışık, çok renkli ışıltısı solgun yüzüne bir anlığına yansıdığında onu görmekten haz alabilirim. Fakat yaşamış olabileceklerim konusunda düzlükler adamının bakış açısına ne kadar yaklaşmış gibi görünsem de, Zaman'a hasredilmiş yerlerde görülmemeyi tercih ediyorum. Gerçekleşmenin eşiğine gelmiş olan şeyin hayallerine kendimi kaptırmaktan belki de mantıksız biçimde korkuyorum. Gerçek düzlükler adamının aksine, neredeyse ben olmuş olabilecek başka adamların yaşadığı hayatları fazlasıyla yakından incelemeye hevesli değilim. (İşin başında beni düzlüklere, bu tür ihtimallere kafa yormam gerekmeyen yegâne yere getiren şey de bu korkuydu şüphesiz.) Bu kütüphanede yan yana sıkışmış sayısız kitapta o kadar çok kuramsal metin, parantezler içinde o kadar çok bölüm yer alıyor, ince bir

sızıntıyı andıran esas metnin etrafını o kadar çok açıklama ve dipnot çevreliyor ki, pek tanınmayan bir düzlükler adamının yazdığı sıradan bir denemede, bana benzer bir adamın hiç durmadan düzlükler üzerine fikir yürütüp asla düzlüklere adım atmayışını anlatan bir paragrafın müsveddesine rastlamaktan korkuyorum.

Dolayısıyla şu sıralar Zaman'ın kendisinin de bir çeşit düzlük olarak gösterildiği kitaplardan uzak duruyorum. Kışkırtıcı kitap adlarının uzayıp giden panoramasının içindeki o sessiz kadın tarafından bile olsa, Zaman: Görülmez Düzlük'ü görebilen adam, Zaman: Erişilmez Düzlük'e yaklaşan adam, Zaman: Patikasız Düzlük'ten geri dönen adam, hatta Zaman: Sınırsız Düzlük'le çevrili adam olarak görülmeyi kesinlikle istemiyorum. Kendimi düzlükler ahalisine nihayet açıkladığımda, sağlam bir Zaman görüşüne sahip bir adam izlenimi uyandırmalıyım. Loş bir ışıkla çevrili olacağım. Mekân bu kütüphanede henüz ziyaret etmediğim çok sayıdaki salondan biri olacak belki. Dinleyenlerim, aradan uzun öğle sonraları geçmişçesine dışarıdaki düzlüklerden bihaber. Onların tek ilgilendiği, düzlükleri o güne kadar duyulmadık bir bakış açısından gören bir adamı anlatan filmin görüntüleri. Bakışlarını bir anlığına görüntülerden onları yaratan adama çevirseler bile, hepsinin hayal meyal bildiği bir Zaman'dan sahnelerin titrek renkleriyle hafifçe aydınlanan çehremi görecekler sadece.

Şimdi, artık hamimin karısına açıklama yapmaya mecbur olmadığıma göre, aylık "alacakaranlık toplantıları"nda bazen kapıldığım şüphelerin üstesinden gelmem gerekiyor. O kısa, dostane toplantılarda kimsenin beni huzursuz etmek gibi bir niyeti olduğunu sanmıyorum. Büyük salonda çoğu kez sessiz oturuyoruz; burası düzlükler manzarası olmayan tek salon;

buradan görülen manzara, sonuçta hayal bile edilemeyecek ihtimalin gerçekleştiğini, düzlüklerimizden boyutları belirsiz sevimsiz ormanlarla ya da dikkati dağıtan yapay manzaralarla ayrıldığımızı ima ederek daha özgür ve farazi bir düşünce biçimini teşvik etmeyi amaçlayan yüksek çitler ve sık yapraklı, budanmış ağaçlar. Hamim (her zamanki gibi bir hizmetkârın en yakındaki konuğa tutması için verdiği küçük, çerçeveli peyzajı seçemeyip) salonun yeterince karanlık olduğuna kanaat getirir getirmez dağılıyoruz – tamamen merasimsiz, ama olayın ruhuna uygun şekilde, alacakaranlığın koyulaştığı o bir saat boyunca biri kendini açıkça ifade etmiş olsa neler öğrenmiş olabileceğimizi düşünerek.

O alacakaranlık toplantılarında telaffuz edilen birkaç kelime beni nasıl rahatsız edebilir ki? Toplantıya katılan her adam sadece en öngörülebilir sözleri sarf etmeye –en kısa ve beylik yorumları yapmaya– ve kayda değer hiçbir şey söylemeyip duymamak üzere bu resmî daveti kabul ederek belki yarım gün süren bir yolculuk yaptığı izlenimini korumaya özen gösteriyor. Şüphelerim, aksine uzun sessizliklerde boy gösteriyor; hâlâ şaşırtıcı bir sanat eseri yaratmaya niyetli olduğumdan, kendimi daha ünlü konuklarla kıyasladığım zamanlarda.

Hamim alacakaranlık toplantılarına düzlüklerin meşhur münzevilerinden bazılarını davet ediyor. Amaçları başarı diye nitelenebilecek herhangi bir şey söylememek ve yapmamakken onlar hakkında ne diyebilirim ki? "Münzevi" sıfatı bile pek uygun sayılmaz, çünkü çoğu nahoş biçimde mesafeli davranarak dikkati üzerine çekeceğine, bir daveti kabul etmeyi ya da bir konuğu ağırlamayı tercih ediyor. Özensiz kıyafet, görgüsüz davranış gibi sahtekârlıklara başvurmuyorlar. Tanıştıklarım arasında ayrıksı davranışıyla ünlü tek münzevi, her

yıl bahar başında bir hizmetkârla birlikte düzlüklerde haftalar süren bir yolculuğa çıkan, otomobilinin arka bölümünde etrafını çeviren koyu renk perdeleri asla aralamayan, yolculuğu boyunca konakladığı hiçbir kasabada otel odasından dışarı çıkmayan adam.

Bu adamların hiçbiri sıradan görünümlü evinin sadelikle döşenmiş bir arka dairesinde kimseye görünmeden, hırs derdi olmadan yaşamayı tercih edişini açıklayacak asla tek bir kelime söylemediği ve yazmadığı için benim tek söyleyebileceğim şu: Sezinlediğim kadarıyla her biri, düzlüklerin birçok düzlükler adamının zannettiği şey olmadığını kanıtlamaya kendini sükûnetle adamış. Yani düzlükler, içinde sahnelenen oyunlara anlam katan devasa bir tiyatro değildir. Her türden kâşife açık muazzam bir saha da değildir. Düzlükler, anlamı insanın kendisinin yarattığını bilenler için elverişli bir metafor kaynağıdır sadece.

Alacakaranlıkta o adamların arasında otururken, dünyanın bir manzaradan başka bir şey olduğunu sessizlikleriyle doğruladıklarını düşünüyorum. Gördüğüm herhangi bir şeyin sanata uygun bir konu olup olmadığını soruyorum kendime. Gerçekten hassas olanlar, bakışlarını düzlüklere çevirmeyenlermiş gibi geliyor bana. Bununla birlikte ertesi sabah güneş doğuşu bu şüpheleri dağıtıyor, göz kamaştırıcı ufka artık bakamaz olduğum an, görünmez olan aslında fazlasıyla parlak ve aydınlık olandır sonucuna varıyorum.

Hayır, (bu notun esas konusuna dönecek olursam) düzlükler halkı mensuplarının onlara göstereceğim şeyi yanlış anlayarak bir tür kişisel tarih zannetmeleri ihtimali pek yok. Onlara keşif anlatısı olarak gördüğüm şeyi –düzlüklerin varlığını ilk nasıl tahmin edip buraya geldiğimin, kendimi film

yönetmeni olarak tanıttığım yörenin âdetlerini öğrenişimin ve bir yolculuk daha yapıp bir zamanlar imkânsız uzaklıkta görünen bu bölgeye nasıl geldiğimin öyküsünü– sunsam bile, görünürde ardışık olaylar arasındaki gerçek bağlantıyı görmeye alışık izleyicilerim gerçek anlamı bulup çıkarırdı.

Hayır, kulağa abes gelse de benim başlıca meselem –ve muhtemelen işin kendisine girişmeden önce almam gerekecek başka notların konusu–, görüntüsü binlerce kilometrelik düzlüklerden daha anlamlı olması gereken genç kadının kendisinden ne istediğimi asla anlamaması ihtimali.

Bu kütüphanenin bütün pencereleri arasında sadece bir tanesinden baktığımda bazen hamimin en büyük kızını en yakın limonlukların arasındaki yollardan birinde görüyorum. (Parktaki rüzgârlı düzlüklerde, düzlüklerin her bir bölgesinde yetişen ağaçların arasında olmaktansa o cam seraların rutubetli yollarını tercih edişine çok geciktirmeden eğilmeliyim.) Henüz çocuk yaşta sayılır, bu yüzden de bu kadar uzaktan bile olsa, onu gözlerken görülmemeye özen gösteriyorum. (İçinde uzun süreler geçirdiği bir sera var. Kütüphanenin henüz bilmediğim bir kısmında bir pencere bulup gönlümce bakabilirdim ona. Düzlüklere uyumsuz bir çiçeğe bakarken bir an başını yukarıya çevirse bile etrafını kuşatan renkli camla gölgede kalan penceremin arasındaki havada asılı egzotik yaprak yansımaları ve kendi solgun yüzünün aksi beni görmesini engellerdi.) Bununla birlikte, benim düzlük görüntüsü eskizlerimden bazılarını kızının özel hocalarına vermesi için babasını ikna etmeye çalıştım. Evin en büyük çocuğunun kabul salonlarına alındığı nadir resmî toplantılarda ancak uzaktan gördüğü adam ve icadı hakkında, düzlüklerin en bilinmezini göstermek için bulduğu söylenen yöntem hakkında merak

uyandırmayı umuyorum onda. Ancak hamim sadece bir kez, bulgularımdan bazılarını ve hazırlamakta olduğum projenin kısa bir tanıtımını kızının başöğretmenine sunmama izin verdi.

O zamandan bu yana geçen aylar boyunca sunumum karşılığında sadece düzlükler bölgelerinin eskizlerinden oluşan bir derlemeye ilişkin kızın yazdığı yorumlardan kısa bir bölüm gösterildi bana. Şahsıma kısaca (kızın kusursuz el yazısıyla) değinilmesi dikkatimden kaçmamakla birlikte teşvik de etmedi beni. Yanlış anladığı şey amacımın detayları olsaydı daha sarih bir açıklama hazırlayabilirdim ona sunmak üzere. Fakat o benim evindeki varlığımın sebebini bile anlamamış gibi görünüyor. Bana dair hayal ürünü izlenimini incelemenin yeri burası değil. Sadece şunu belirteceğim: Düzlüklerde yaşadığım sürenin uzun öyküsünü bir yana bırakıp kendimi basitçe en dış Avustralya'dan gelmiş meraklı bir seyyah olarak tanıtsam bile, kızın beklentilerinin en küçüğü dahi karşılanmış olmazdı.

{üç}

İhtiyaç duyduğum güvenli sığınak işlevini her zaman yerine getirmediği halde kütüphaneden dışarı pek çıkmıyordum. Kabul etmem gerekir ki hamim akşamları beni nadiren rahatsız ediyordu. İstesem kütüphanenin bütün salonlarıyla koridorlarında kümeler halindeki lambaların hepsini yakar, kitaplarla dolu, henüz incelemediğim odalarda keyfimce bütün gece dolaşabilirdim. Fakat ben gün ışığında, bir yanımda yüksek pencereler, öbür yanımda rengârenk kitap desteleri kendimi hâlâ iki dev arasında dengede görmeme imkân tanıdığında çalışmayı tercih ediyordum.

O sırada yüz yüze olduğum iki dev önceki yıllara kıyasla daha korkutucu görünüyordu. Storlar ve perdeler kapalı olmadığı zaman pencerelerin birçoğundan gördüğüm şey, ancak tepeler olarak tarif edebileceğim bir manzaraydı – aralarındaki en derin vadileri sık ağaçların üst dallarının doldurduğu bir yamaçlar ve koyaklar dizisi. Ev halkı benim o tepelere gösterdiğim ilgiye şaşırmıştı. Kimse bu tepeleri coğrafyanın ayırt

edici bir özelliği gibi görmüyordu. Silsilenin tamamı, aralarından doğan beş derenin adını taşıyordu; düzlüklerde alışılmadık bir manzara olduğunu ima ettiğimde, şu anda bulunduğum bölgede insanların, kendi anlayışlarına göre düzlüklerin genişliğine yoğunlaştıklarından çoğu kez araya giren yer şekillerini gözden kaçırdığı hatırlatılmıştı. Benim incelenmeye layık, kendine has bir bölge olarak gördüğüm şey, doğru yorumlandığında düzlüklerin bir ayrıntısıydı sadece. Öteki tarafımda, kitaplarla dolu odalarda ise kafamı karıştıran çok şey vardı. Düzlüklere ilişkin yazılanlar konusundaki bilgimin herhangi bir kütüphanede hayatımın çalışmasına en yakın konuları takip etmek için yeterli olacağını sanıyordum. Fakat benim nihayet aşina olduğum kategoriler o odalar ve eklentiler labirentinde belli ki göz ardı edilmişti. O muazzam koleksiyonların sahibi, yerleşik kütüphanecileri ve elyazması uzmanları, benim bildiğim düzlükler geleneklerinin herhangi birine göre asla bağdaştırılmamış eserleri bir araya getiren bir sınıflandırma sistemi konusunda uzlaşmaya varmıştı anlaşılan. Bazı öğle sonralarında, bir yanda pencerelerimle farazi ufuk arasında yer alan beklenmedik sırtların, öte yanda kitap adlarının öngörülemeyen dizilişlerinde ayrımların sürekli bulanıklaştığının farkındalığıyla, acaba o ana kadarki araştırmalarımın hepsi düzlüklerin yanıltıcı yüzeylerine değip geçen bakışlar mıydı, diye düşündüğüm olurdu.

Bazen bu şüphe beni o kadar uzun süre huzursuz ederdi ki, hamim beni "sahne"lerinden birine davet etse diye beklemeye başlardım; oysa bu sahneler malikânedeki ilk yıllarımda bana can sıkıcı bir vakit kaybı gibi görünmüştü.

Haftalarca konakta kimseyle konuşmadığım vakiydi. Oturup okur, yazmaya çalışır, sadece başımdan geçeceği muhakkak

görünmez olay adını verebileceğim olayın bariz bir işaretini beklerdim. Sonra, güzel havanın hüküm sürdüğü bir dönemin son sabahında, patlaması bütün gün sürecek bir fırtınanın pusu gökyüzünü çepeçevre sarmışken, aydınlanmamın bunaltıcı havada bir değişim vaadi misali karşımda asılı duracağı bir ikindi vakti öngörürken, bir sahnede yer almamın beklendiği haberi gelirdi.

Bu kelime bir zamanlar bana hamimin ailesiyle o günlerdeki maiyetine has çeşitli kullanımların en isabetsizi gibi gelmişti. Başlangıçta ailelerin arazilerinin uzak köşelerindeki isimsiz yerlere yaptıkları, özenerek hazırlanılan günübirlik gezilere yaygın olarak verilen çeşitli adların yerini tutan, keyfî bir karşılıktan ibaret olduğunu zannettim. Başka önemli ailelerle bu tür gezilere katılmış ve bilhassa günün büyük bölümünde penceresiz devasa çadırlarına çekilip yarı saydam duvarların dış tarafına sürtünen otların sesini dinleyerek, kilometrelerce uzanan bu hışırtılı otların neresinde olabileceklerinden habersizmiş gibi yaparak, sessizce ama yılmadan içki içme alışkanlıklarından hoşlanmıştım. (Bazılarının rol yapması gerekmezdi. İçmeye sabah kahvaltısında, otomobillerle kamyonetler yüklenirken, kadınlar uzak ve kapalı kapılar ardında, böyle günlerde daima uyulan resmî giyim kurallarını gözeterek giyindiği sırada başlamış olurlardı. Bazıları ise yüzlerce birbirine benzer yer arasında hangisinde konaklamakta olduklarını belki tahmin eder, ama uzun eve dönüş yolunda, üstü başı düzgün, dimdik oturduğu yerde sızar ve ertesi gün hiçbir şey hatırlamazdı.)

Ne var ki, hamimin sahne lafının, kelimeyi bölgesinin lehçesine katma çabasından ibaret olmadığını zaman içinde anladım. Adam öğle sonrasının büyük bölümünü misafir

güruhundan erkek ve kadınları kendi belirlediği poz ve duruşlarda bir araya getirip fotoğraflarını çekerek geçiriyordu. Fotoğraf makinesi daima otomobilinin dev bagajında taşıdığı beş altı makine arasından aceleyle seçtiği basit, eski bir model oluyordu. Filmi ise uzaktaki bir kasabadan, büyük toprak sahiplerinin kazanç getirmeyen kaprislerini karşılamaya alışık esnaftan alınıp stoklanmış siyah beyaz rulolardan biri. Bu sıkıcı canlı tablolar, daha sonra baskılarını inceleme zahmetine katlanan birkaç kişi tarafından coşkusuz biçimde tasvir ediliyordu.

Fotoğrafların gönülsüz modelleri arasında dolaşan, ara sıra durup elinden bırakmadığı kadehten koca bir yudum alan ya da ceketinden dışarı taşan not destesine bir göz atan adam, sözde fotoğraf sanatından hiç hoşlanmadığını bana itiraf etmişti. Fotoğraf makinelerinin mahsulleri hakkında aşırı iddialarda bulunanlara karşı argümanı hazırdı: Dâhiyane oyuncaklarıyla insan gözü arasındaki yüzeysel işleyiş benzerliği onları gülünç bir hataya düşürmüştü. Boyalı kâğıtlarının, insanın kendisi dışında gördüklerinin bir bölümünü -görünür dünya dedikleri şeyi- gösterdiğini sanıyorlardı. Fakat o dünyanın nerede olması gerektiğini hiç düşünmemişlerdi. Kâğıt parçalarını bağırlarına basıyor, görünürde oraya sabitlenmiş olan pençe pençe lekelere hayran kalıyorlardı. Peki bu zaman boyunca koskoca gün ışığı dalgasının baktıkları her şeyden geri çekildiğini ve yüzlerindeki deliklerden içeri, derin bir karanlığa aktığını biliyorlar mıydı? Görünür dünya herhangi bir yerdeyse, o karanlığın içinde bir yerdeydi – görünmezin sınırsız deryasıyla çevrelenmiş bir ada.

Adam bunu bana ayıkken anlatmıştı. Fakat düzenlediği sahnelerde şuurunu kaybedinceye kadar istikrarla içerek

düzlüklerden kocaman ışık konilerini külüstür makineleriyle avlarken kendiyle alay eder gibiydi. Sahnelerin asla pırıl pırıl güneşli günlerde düzenlenmediğini başından beri fark etmiştim. Kalabalık gruplar gölgeli verandalarda ve geniş araba yollarında bir araya geldiğinde, gökyüzünde içerilere doğru olağandışı bir pus olurdu mutlaka. Güneş akşamüzerine kadar direnirdi bazen, ama fırtınalı bulutlar gökyüzünün giderek daha büyük kısmını kaplardı. Sahnesi için o günü seçmiş olan adam, hâlâ durgun olan havada keyiflerine baksınlar diye ailesiyle davetlilerini teşvik etmeyi sürdürürdü. Fakat sonra, sanki gizli amacını ancak ben anlayabilirmişim gibi beni bir kenara çekerdi.

"Karanlığın kuşatması," derdi mesela, göğün bulutlarla kaplanmış bulunan yarısını işaret ederek. "Düzlükler kadar muazzam ve parlak ışıklı bir yer bile her taraftan karartılabilir. Şimdi gözümü şu topraklara dikip baktığımda, ışıltılı her metrekaresi benim bildik şahsi karanlığıma gömülüyor. Ama başkaları da düzlüklere bakıyor olabilir. Bu hava şu anda hepimizin etrafını çepeçevre saran görünmez sahanın işaretinden başka şey değil. Birisi bize ve değerli coğrafyamıza bakıyor. Farkında bile olmadığımız bir gözün karanlık deliğinden içeri girerek kayboluyoruz. Ama aynı şeyi başkaları da yapabilir. Benim oyuncağım hâlâ elimde – nesneleri görünmez kılan makinem." Sonra makineyi beceriksizce bana yöneltir ve görünmeyen dünyaya bir yolculuk yapmak isteyip istemediğimi sorardı mesela.

Akşamın ilk saatlerinde, fırtına tepemizde, dolup taşan sofraların etrafına dizili insanlar sessizce çadırlarından dışarıya, en yakındaki (yağmur perdesinin olmayacak kadar yakınlaştırdığı) ufka bakarken hamim fotoğraf makinesini bir

kenara bırakır, sırtını solan gün ışığına dönerek oturduğu yerde geriye doğru kaykılırdı. Düzlüklerden geçen bütün fırtınalar gibi bu fırtınanın da kısa süreli olacağını ve bulutların çoğunun geceye kalmayacağını, geride açık, hafif aydınlık bir gökyüzü bırakacaklarını bilirdi. Fakat kolunu bana doğru uzatıp sanki onun bildiği düzlükler ebediyen gözden kaybolmuş gibi konuşurdu.

"Şu kafa," diye mırıldanmıştı bir keresinde. "Nice portrenin modeli – dikkatle inceleyin onu, ama yüzeydeki tuhaflıkların ima edeceği bir şeyi bulmak için değil. Hayır. Tetkik edin. Etrafımızdaki bu sahte düzlükler halkı mensuplarının en berbat kuramlarını çürütmek için didik didik edin onu. Siz onlara her zaman aşırı bir incelik atfettiniz. Hayatlarını düzlüklerde geçirdikleri için sizin hâlâ aramakta olduğunuz bazı işaretleri tanıyabildiklerini varsayıyorsunuz. Oysa aralarında en sezgili olanları –neredeyse kâhin diyebileceklerini– bile düzlüklerinin tam nerede olduğunu sorgulamamışlardır hiçbir zaman.

Tamam, bütün öğleden sonra tadını çıkardığımız düzlükleri görmek bile bir ayrıcalıktır. Ama yanılgıya düşmeyin. Bugün gördüklerimizden hiçbiri gerçek değil, karanlık hariç.

Bakın. Gözlerim kapalı. Uyumak üzereyim. Kendimden geçtiğimi gördüğünüzde kafatasımı kesin. Düzgün bir şekilde ikiye ayırın. Bunca alkolden sonra neşter bana vız gelir. Orada gördüğünüz, zonklayan solgun beyne yaklaşıp bakın. Mat renkli loplarını parmaklarınızla aralayın. Güçlü merceklerle inceleyin onları. Düzlükleri çağrıştıracak hiçbir şey görmeyeceksiniz. Onlar, benim gördüğümü iddia ettiğim topraklar uzun zaman önce yok oldu.

Büyük Karanlık. Bütün düzlüklerimiz orada değil midir? Ama orada güvendeler, oldukça güvendeler. Düzlüklerin karşı tarafında ise –sizin benim gidemeyeceğimiz kadar uzakta– hava değişmekte. Tepemizdeki gökler aydınlanıyor. Bambaşka bir düzlük bizimkine doğru sürükleniyor yavaşça. Göz biçimindeki bir dünyada bir yerlerde seyahat ediyoruz. Ve o gözün başka hangi ülkeleri gördüğünü henüz görmüş değiliz."

Adam konuşmalarını daima birdenbire noktalardı. Ben yanında oturup içmeye devam eder, devamını beklerdim. Ama hamim gözlerini kapalı tutar, sadece kendinden geçtikten sonra oturduğu yerde doğrultulmayı rica ederdi.

Günün daha erken saatlerinde adam fotoğraf makinesini sanki havanın giderek kararğı bir öğleden sonrayı filme sabitlemekten başka şey istemiyormuş gibi kullanırdı. Ama ben ve belki diğerlerinden birkaçı da, ev sahibimizin orada bulunanlardan herhangi birinin sahnesinden hatırlamak isteyebileceği şeyi fotoğraflarına kaydetmeye asla niyetlenmediğini bilirdik.

Davetliler daima korunaklı bir dere kenarına yerleşirdi. Öğleden sonra ayrı gruplar halinde suya bakan noktalara mevzilenirlerdi. Yürüyerek topluluktan biraz uzaklaşan çiftler bile ağaç kümeleriyle dere kenarındaki daha yeşil çimenleri görebilecekleri mesafede kalırlardı. Bununla birlikte, kimse bir havuzun ya da taşlık bir sığlığın önünde durup poz vermezdi. Haftalar sonra fotoğraflara baktığımda fonda tanınabilecek bir yer şekli, ayırt edici bir özellik arar, bulamazdım. O fotoğrafları gören bir yabancı, birbirinden kilometrelerce uzakta bir düzine yerden herhangi birinde çekildiğini zannedebilirdi.

Fotoğraflarda görülen insanlar da belirli bir öğle sonrasında kendilerini hatırladıkları gibi olmazdı çoğunlukla. Günün büyük bölümünde genç bir kadınla düzlüklerde flörtü

oluşturan uzatmalı ritüellerin bazılarını yerine getirmiş olan bir adam, daha sonra baktığında dikkati çekecek şekilde tek başına durmuş, bakışları uzaktaki bir kadınlar grubuna, hatta hiç yaklaşmadığı kadına çevrilmiş halde görebilirdi kendini.

Günün olaylarında kaba tahrifatlar yapılmazdı. Fakat bütün fotoğraf koleksiyonları, daha sonra "kendilerine bakma" ricasında bulunan birkaç kişinin değilse de, belki fotoğrafa yıllar sonra, belirli hayatların gerçekte yaşandığı şekilde yaşanacağının ilk belirtilerini ararken rastlayabilecek kişilerin kafasını karıştırmak amacı güdermiş gibi görünürdü.

Fotoğrafların alelacele yerleştirildiği süssüz albümlerin sayfalarını yıllar sonra karıştıracak olanlar, o kadar uzun süre önce bile yönelmiş olması gerekenden başka yere çevrilmiş bakışlar, kendisini ömür boyu kabul eden yegâne gruptan biri gibi görünmemeye çalışan bir adam veya çok daha sonraları asla yaklaşmadığını ileri sürdüğü kişilere sokulmuş bir başkasını görebilirdi. Bu ihtimal dışı olayların dekoruna gelince, o kadar azı önceki yıllarda rağbet edilen manzaraların bir parçası gibi görünürdü ki, bu tür konuları araştıranlar, düzlüklerde kimi yeğlenen mekânların çoktan yok olduğuna hükmetmedikleri takdirde, en azından geçmiş algıların tuhaflığına saygı duyabilirdi.

Ben de, sözkonusu sahnelerde kendimden pek az iz bulunmasına yıllar sonra ne anlam verilebileceğini merak ederdim sık sık. Bazı öğle sonraları, hamimin bir yandan kibarca arkadaşlarının gevezeliklerini dinleyen, bununla birlikte, düzlüğün orta mesafesinden rüzgârlarla bulut gölgelerinin geçişinden başka şeye bakmayan en büyük kız torununun değişken ruh hallerinin yüzünden gelip geçişinden başka şeye bakmazdım neredeyse. Fakat büyükbabası beni daima ünlü portrelerin ya

da kurmaca karakterlerin modelleri olarak tanınan, ama görünüşe bakılırsa şimdilik çevrelerindeki düzlüklerde izlenmeye değer bir değişikliğin farkında olmayan bir kadınlar grubuna yönlendirirdi. Hamimin işaret ettiği yöne bakar ya da bir yolunu bulup kadınlarla sessiz bir diyaloğa ya da dillendirilmemiş bir sırra dalmış gibi görünür, böylece görünüşleri daha sonraki yıllarda bu tür diyaloglarla sırlar konusunda tahmin yürüten kişilerin kafasını kurcalayabilecek küçük gruplardan birine dahil olurdum.

Ben ve o andaki arkadaşlarım, düzlüklerdeki o sıradan yerlerde, o birkaç saatlik, tükendi tükenecek güneş ışığında uzun süreli bir güvence bulamazdık. Yine de şaşkınlığımızı ve kararsızlığımızı bir süreliğine bir kenara bırakır, bazılarımız belki farkında olmadan, en azından o saatlerin ve yerin muammasını çözecek bir sırra vâkıfmışız gibi görünmek için işbirliği yapardık. Ve hiçbir zaman tanışmayacağım insanların gözünde, görünürdeki otoritem o gelecekteki insanlar için fazladan bir şaşkınlık ve belirsizlik kaynağı olurdu.

O insanların kötü kadrajlı, solmuş bir fotoğrafa bakıp bir zamanlar düzlüklerin asla tam olarak saptanamayacak bir noktasında, hiçbir zaman bu tür mevzulardaki sezgileriyle tanınmamış, bir arada bulunmaları beklenmeyen insanlardan oluşan bir grubun bir hakikati paylaştıklarına, bir keşifle ilgili fısıldaşıp gülüştüklerine, hatta o sırada onları tatmin eden bir işarete gözlerini dikip parmakla gösterdiklerine dair birtakım işaretler gördüklerinde, kendilerinin meseleleri ne kadar kavradıkları konusunda iyice şüpheye düşmemeleri mümkün müydü?

Fotoğrafa bakanların bilemeyeceği hakikatlerden birine ulaşmış gibi poz verdirilenler sadece insan grupları değildi.

Başka bir gökyüzü ya da toprak aramaktan kendilerini vazgeçiren bir manzara ya da havayı sadece eski çizimlerde gördüklerini kolaylıkla itiraf edecek birçok erkek veya kadın da, fotoğraf makinesinin eriminin hemen dışındaki baktıkları şey her neyse, uzak gelecekteki insanların ancak eski fotoğraflarda bulabilecekleri tatmini onda bulurmuş gibi görünürdü fotoğraflarda.

Bu şekilde poz verdirilmiş kişilerin bazıları, kendileri için alışılmadık bir el kol hareketi yapmaya ya da nadiren ilgilerini çeken bir şeyle ilgilenirmiş gibi görünmeye razı olurdu. Bazıları ise fotoğrafçının gönlünü hoş tutmak için sadece dedikodu ve şakalaşmalarda sunuldukları gibi görünürlerdi. Ben de hamimin elime boş bir kamera tutuşturarak onu sanki orta mesafede bir figüre ya da manzaraya doğrulturmuş gibi durmamı istemesine alışmıştım.

*

Malikâneye en başında film senaryosu olabilecek metinlerin yazarı sıfatıyla tayin edildiğimi o sahnelerdeki kalabalıklardan pek az kişi hatırlayabilirdi. Son projelerim arasından en iyilerini sergilememin ya da anlatmamın beklendiği yıllık ifşaatlara katılanların sayısı daha da azdı.

Şahsen, malikânenin bir başka mahmisi için düzenlenen bu tür bir toplantıya o kadar uzun zamandır katılmamıştım ki, benimkilerin en tenha toplantılar olup olmadığı konusunda bir şey söyleyemiyorum. Benim toplantılarıma katılanlar salonda boş koltuklarla çevrili olmaktan, uzun verandaya çıktıklarında cırcır böcekleriyle kurbağaların şamatasının

seslerini bastırmasından rahatsızlık duymaz gibiydiler. Törenin ilk saatlerinde, güneş batışından gece yarısına kadar, birbirlerine sokularak yiyip içer, ayrıcalıklı ve seçici bir kaymak tabakaya yaraşır bir tutum benimserlerdi – emekliliği yaklaşmış araştırmacıyı kütüphanenin arka odalarından hâlâ hatırlayan ve artık efsanevi sayılabilecek ifşaatlarının ilkinde bizzat hazır bulunduklarını günün birinde anlatıp böbürlenebilecek küçük bir ekip. Gece yarısı, esas ifşaat başladığında –kadınlarla vedalaşılıp geleneksel yüksek arkalıklı, rahatsız iskemleler çok sayıda sürahiyle donatılmış, kalın kristallerin içindeki masif viski küplerinin içinden geçen ışıkla benek benek, yarım daire oluşturan masalara yaklaştırıldıktan sonra– izleyiciler basit bir nezaketin gerektirdiğinden daha hevesli görünürdü. Hizmetkârların kapıları kilitleyip tören için asılmış çift kat mor perdeleri çekmesini, merdivenlere tırmanıp perdelerle duvarlar arasındaki boşlukları her defasında, hışırtılarıyla hayalleri harekete geçiren rulo rulo ifşaat kâğıdıyla kapatmasını sabırsızlıkla beklerlerdi.

Bazen beklentilerini tatmin etmeye yaklaştığımı düşünüyordum. Kendimi uzun uzun dinletirdim; o kadar ki, aralarında törenin ruhunu ihlal ederek cebine saat saklamış bir adam bile saatine son kez kaçamak bir bakış attığında şaşırırdı mutlaka. Belli etmeden zilin ipini çektiğimde, beklemekte oldukları uzak girintide boğuk zil sesini işiten hizmetkârlar sessizce salona girip kalın perdeleri apansız çekerek açtığı zaman dinleyicilerimden yükselen hafif çığlık bana hep güven verirdi. Onların sendeleyerek pencerelere yaklaşmalarını, ışığın beklenmedik keskinliğiyle gözlerinin kamaşmasını, ileride düzlüğün bir bölümüyle birleşen çimenlik ve bahçeler görüntüsüne belki gerçekten şaşırmalarını seyrederken bir çeşit

ifşaat gerçekleştirmiş olduğumu anlardım. Fakat törenin temeli olan kaynaklarda açıkça tarif edilmiş şeyi gerçekleştirmemiş olduğumu da anlardım.

Başarısızlığım, hiçbir seferinde mevzuyu –beni asgari yarım gün boyunca konuşturan argümanları, anlatıları ve sunumları– dışarıdaki coğrafyanın ansızın beklenmedik bir ışıkta göründüğü ikincil ifşaatı bir şekilde vurgulayacak, onunla tezat teşkil edecek, öngörecek, hatta ihtimalini tamamen reddedermiş gibi görünecek bir ifşaatla noktalayacak şekilde düzenleyemeyişimden kaynaklanmıyordu. Maaşlı diğer mahmilerin –oyun yazarlarının, oyuncakçıların, dokumacıların, illüzyonistlerin, iç bahçe küratörlerinin, müzisyenlerin, maden işleyenlerin, kuşhane ve akvaryum bakıcılarının, şairlerin, kuklacıların, şarkıcıların ve anlatıcıların, kullanışsız kostümlerin tasarımcılarıyla modelistlerinin, at yarışı tarihçilerinin, soytarıların, mandala ve mantra koleksiyonlarının, sonuçsuz kutu oyunu mucitlerinin ve izlenim yaratmak için naçiz kelimelerden çok daha fazlasını kullanabilecek başkalarının– avantajlarına sahip olmadığımdan yakınamam. Çünkü malikânedeki ilk yıllarımda istediğim filmi hazırlayıp gösterecek araç gereç bizzat bana da sağlanmıştı. İlk ifşaatlarımda seyircilerin karşısında sadece arkamda boş bir ekran, kısmen karartılmış salonun bir köşesinden bana yönelen boş bir projektörle ayakta durup on altı saat boyunca sadece benim yorumlayabileceğim manzaralar hakkında konuşmak, benim kendi kararımdı. O zamanlar perdeler açılıp da başlangıcına hiçbirinin şahit olmadığı bir öğle sonrasının ilerleyen saatlerindeki coğrafyayı ifşa ettiğinde, bir iki dinleyicimin karşılarındaki düzlükte öteden beri keşfetmeyi umdukları bir yeri gördüğünü düşünürdüm. Fakat daha sonraki

yıllarda, sayıları azalan izleyicilerimin karşısında yine karartılmış bir salonda, fakat savunmasını yaptığım manzara ve figürlerin az sonra kendi ülkelerinden esinlenmiş sahne ve insanlar tarafından temsil edilebileceğini ima edecek boş ekran bile olmadan durduğumda, en dikkatli dinleyicilerimin bile, saatler süren farazi konuşmalarımın ancak biraz daha umut vadedermiş gibi gösterdiği düzlüklerin bir kez daha boy gösterişini ifşaat olarak kabul ettiklerinden şüpheleniyordum.

Her yıl takipçilerimin azalan sayısının niçin sıfırlanmadığını merak ettirecek durumlarla karşılaşıyordum. Kütüphanenin en iç odalarında, kuzeydoğu kanadının üçüncü katında bile bazen akşamüzeri güneşinden gölgeliklerle korunan ya da alacakaranlıkta yarasaların uçuştuğu avluların ötesinden, önce bir, sonra neredeyse saniyesi saniyesine öngörülebilecek bir aralığın ardından ikinci bir muazzam kükreme duyardım: nihai başarısı kendi zanaatının zahmetli mecrası aracılığıyla, birkaç dakika sonra ağır ağır açılan perdenin ifşa edeceği coğrafyadan çelişkili biçimde ayrı, bununla birlikte onu daha iyi tanımlayan bir düzlüğün bir ayrıntısını çağrıştırmak olan bir mahminin gerçekleştirdiği ifşaatın çifte finali.

Sanatçılara ayrılmış çok sayıdaki kanatta, hatta en uzaktaki çimenliklerle en yakındaki ormanlık tepelerin arasında, ağaçların gölgelediği lojmanlarda stüdyoları, atölyeleri bulunan o kadar çok mahmi vardı ki, bitmez tükenmez varyasyonları olan temanın, düzlüklerin geliştirilmiş fakat hâlâ tanınır şekilde tekrar görünmesinin bir ifadesinden kaynaklanan o hayranlık nidalarını neredeyse her hafta duyardım. O izleyiciler arasındaki âlimlerle velinimetlerin en hevesli olanları bile birçok gösteriden feragat etmek zorunda kalırdı. Her yıl benim gösterime tekrar sıra geldiğinde, malikâne halkının

tamamının yorucu bir içki ve seyir günüyle gecesinin ardından erken saatte yatmaya gitmiş, komşu malikânelerin hiçbirinden tek bir otomobil gelmemiş olmasını, kendimi bahsini işittiğim, her yıl sessiz dairelerinden çıkıp ifşaatlarını boş salonlarda, ağzı kapalı sürahiler karşısında sunan birkaç mahmiyle aynı durumda bulmayı beklerdim. Hizmetkârların adabımuaşerette kusur etmeden perdeleri açacağı, sessiz salonun düzlüklerin varlığıyla dolacağı, benim de düzlükleri namevcut izleyicilerimin farazi orta noktası konumundan görmeye çalışacağım ânı sık sık canlandırırdım zihnimde. Fakat her yıl bir önceki yılın takipçilerinden birkaçı kalmış oluyor, ayrıca söyleyeceklerimi dinlemeye gelmiş, hatta belki tarihi yaklaşan ifşaatı şimdiden, benim sessizce başkanlık ettiğim viski sofrasında konuşulan ünlü bir mahmiye beni tercih eden yeni birkaç kişi de geliyordu.

Şahsıma hâlâ ilgi gösterilmesinin sebebi, düzlükler ahalisinin genelde aşikâr olandan ziyade saklı olanı tercih etmesinden, rağbet görmeyenden ya da pek bilinmeyenden fazla şey bekleme zaafından ibaretti belki. Bizzat sormadığım halde, küçük bir topluluk tarafından sıradışı bir gelecek vadeden bir sinemacı olarak görüldüğümü zamanla öğrendim. Bunu ilk duyduğumda, cevaben notlarla, ön müsveddelerle dolu dosya dolaplarımın muhtemelen hiçbir zaman herhangi bir düzlük görüntüsü üretmeyeceğini söylemek üzereydim. Şair, romancı, manzaracı, hatıratçı, mekâncı ya da düzlüklerde yetişen çok çeşitli edebî zanaatkârlardan bir başkası olduğumu beyan etmeye karar vermiştim neredeyse. Ne var ki mesleğimde böyle bir değişiklik yaptığımı duyursam, beni takdir etmeyi sürdüren az sayıdaki kişinin desteğini kaybedebilirdim. Çünkü düzlükler halkı mensupları yazarlığı genelde zanaatların en değerlisi,

düzlüklerin hemen her kilometresinde mevcut yüzlerce belirsizliği çözümlemesi neredeyse mümkün yegâne zanaat olarak gördüğü halde, ben yazarlara gösterilen saygının birazını olsun talep etsem, nesir ve şiire ilişkin aynı görüşü paylaşanların bile gözünden düşerdim muhtemelen. Zira en içten hayranlarım, düzlükler halkının filmlere pek az ilgi duyduğunun ve kameranın düzlüklerin en önemsiz niteliklerini –göze göründüğü haliyle renk ve şeklini– çoğaltmaktan başka şey yapmadığı yolundaki yaygın iddianın da farkındaydılar aynı zamanda. Bu takipçilerim filmin işlevi konusundaki güvensizliği paylaşıyorlardı mutlaka, çünkü günün birinde hiç kimsenin öngöremeyeceği sahneler yaratabileceğimi asla ima etmediler bana. Onların övdüğü, benim kamera ya da projektör kullanmak konusundaki aşikâr gönülsüzlüğüm ve henüz görülmemiş görüntüleri farazi bir izleyici topluluğuna sunmak amacıyla notlar yazıp durmaya yıllarımı vermiş olmamdı. Hatta bu adamlardan birkaçı, araştırmalarım beni duyurduğum hedefimden ne kadar uzaklaştırırsa, notlarımın gözle görünür bir filmle sonuçlanma ihtimali ne kadar düşük görünürse, kendine has bir manzaranın kâşifi olarak övgüyü o kadar hak ettiğimi ileri sürüyordu. Bu iddia beni sinemacıdan ziyade yazar olarak sınıflandırsa da sadık takipçilerim için mahzuru yoktu. Çünkü bu itirazın kendisi, benim yazarlığın çeşitli uzmanlık dalları arasında en zahmetli ve övgüye değer olanını, bambaşka bir hedefle yola çıkıp düzlüklerin tanımlanamazlığını tanımlamaya en yaklaşan yazı türünü icra ettiğim yolundaki inançlarını doğruluyordu. Kendime sinemacı demeye devam etmem, bazen yıllık ifşaatımda arkamda boş bir ekranla boy gösterip ileride sergileyebileceğim görüntüler hakkında konuşmam bu adamların işine geliyordu. Çünkü bu adamlar

şundan emindiler: Ben kendine has tek bir manzarayı –emin olduğum bir düzlükte bir ânı çağrıştıracak bir ışık ve yüzeyler düzenlemesini– betimlemek için ne kadar çok çabalarsam, arkalarında bildik bir düzlük olmayan kelimelerin envaiçeşit yolunda daha çok kaybolacaktım.

Çalışmamın hamimin sahne düşkünlüğü nedeniyle en sık bölündüğü yıllarda, kütüphanede inzivaya çekilmiş şaheserini hazırlayan, değeri bilinmeyen sinemacıdan ara sıra bilmiş bilmiş söz eden belki dört beş destekçim kalmış olabilirdi. Bir sahne davetinde, beni elimde boş bir kamerayı gündelik bir görüntüye çevirmiş görünce aldanma ihtimali en az olan davetlilerdi bunlar. Belki mercek, ışık dalgaları gibi şeylerin henüz kimselerin görmediği görüntülerimin yaratılmasıyla ne kadar alakasız olduğu konusunda bir yorum yapma mecburiyeti hissederlerdi. Fakat genellikle kendilerine dikkat çekmez, sessiz bir kütüphanenin en az ziyaret edilen odalarında, kapalı storların arkasında peş peşe mevsimlerin geçmesine izin veren adamın olaysız bir öğle sonrasının bir anında, ışık oyunlarını kaydetmeye heveslenen biri gibi poz verişine herkesle birlikte gülerlerdi.

Antika bir kamerayı beceriksizce tutarak uysallıkla önümdeki boş alana gözlerimi diktiğimde beni izleyip gülümseyen insanların çoğunun hakkımda ne düşündüğünü nadiren merak ederdim. Günün birinde hamimin karmakarışık koleksiyonundaki kusurlu fotoğrafları inceleyip beni gözlerini önemli bir şeye dikmiş bir adam olarak görebilecek kişiler çok daha fazla çekerdi ilgimi. Uygun bir manzara arayışımı duymuş ya da okumuş olan birkaç kişi bile, benim bazen yakın çevremden ötesine bakmadığımı varsaymıştı belki. Sonradan hiç kimse benim gözümü dikip baktığım yerin tek bir

özelliğini bile saptayamazdı. Kendisi de görünmeyen biri tarafından düzenlenmiş bir sahnede görünmeyen bir yer olmayı sürdürürdü. Fakat herhangi biri, benim gördüğüm şeyin anlamını bildiğime hükmedebilirdi.

Dolayısıyla o havanın karardığı öğle sonralarında, manzaranın sanki seyredilmekten çok parmakla gösterildiği o sahnelerde, elimdeki kamera aklıma yıllar sonra beni başkalarından daha uzağı görebilen bir adam olarak görebilecek bir genç kadını düşürdüğünde, her defasında hamimden nihayet kendi kameramı yüzüme çevirip gözümü merceğe dayadığım ve parmağım kendimin ötesinde gördüğüm şeyin tek görünür işareti olan karanlığı karanlık yuvasındaki filme pozlandırmaya hazırlanırmış gibi durduğum ânı kaydetmesini rica ederdim.

"Göz kamaştırıcı ufka artık bakamaz olduğum an, görünmez olan aslında fazlasıyla parlak ve aydınlık olandır, sonucuna varıyorum."

Uçsuz bucaksız düzlüklerde, göz alabildiğine uzanan arazilerindeki malikânelerinde yaşayan düzlükler ahalisi, kültürlerini ve tarihlerini en iyi şekilde korumayı kendilerine ödev bilir. Hayatlarının her anının her açıdan kaydının tutulması ve düzlüklerin doğasının anlatılması için uzak diyarlardan gelen tarihçileri, yazarları ve sanatçıları himaye altına almayı da başlıca sorumlulukları olarak görür. Bu anlatının bir parçası olmak isteyen isimsiz yönetmen yıllarca düzlükler ahalisini gözlemleyip haklarında bilgi edindikten sonra başrolünde müstakbel hamisinin kızını oynatacağı, düzlükleri daha önce kimsenin başaramadığı bir biçimde göstermeyi vaat eden filmi için kendine bir hami bulmak üzere düzlüklerin o meşhur ekâbir toplantılarından birine katılır. Diğer adayların arasından sıyrılır, himayesine girdiği hamisinin malikânesine yerleşir ve kütüphanesinde çalışmaya başlar. Ne var ki en az kütüphanenin enginliği ve uçsuz bucaksız düzlüklerin manzaraları kadar hamisinin kızı ve karısı da dikkatini dağıtacak birer cazibe öğesi olarak karşısındadır artık.

Avustralya edebiyatında eşi benzeri olmayan *Düzlükler* bir romandan ziyade manzaralar, hatıralar, aşk ve hafıza üzerine bir serap. Şiirsel dili ve Avustralya edebiyatındaki adeta efsanevi yeriyle adından bir klasik olarak bahsettiren bu roman Murnane'nin muhteşem yazarlık kariyerinin en unutulmaz eseri.

harfa.com.tr

ROMAN

9 786057 492982